

899.962.1(05)

წელიწადი მესამე

პროლეტარებო შეველ ქვეყნისა, შვერთღით!

პროფესორული მხარეობა

№ 9

(33)

საქმიანობა

1929

საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის
ყოველთვიური ორგანო

ბ. ბუაჩიძის, ი. ვაკელის, ვ. ლუარსაბიძის, ა. მაზაუზილის,
შ. რადიანის და დ. რონდელის რედაქციით

ფრ. ნაროუზილი

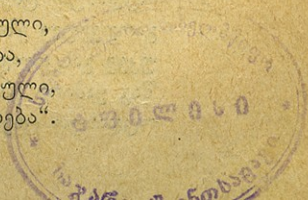
სოციალ-დემოკრატიული პარტიის

(ყოფა-ცხოვრება საბჭოთა სოფელში)

593.

თენდება, გარბის მინდორზე მხეცი,
მშიერია თუ ლეშით მაძლარი,
ცის აღმოსავლეთს უჩნდება ცეცხლი —
ამომავალ მზის რუხი ხანძარი.
ათას კავებთან იწყება შებმა,
ხარ-კამეჩებით გამოდის „ძველი“,
ჩამოსულ ხოლტის თვალწინ იშლება
საბრძოლი სივრცე, საბრძოლი ველი.

პირველს მეორე ეზო მიჰყვება,
შუა საზღვარი და ნაშენია;
მათ შორის ჩხუბი ასე იწყება:
„ეს მიწა ჩემია. ეს მიწა შენია“.
„აქ სახურგოზე ხე არი დატყული,
იქით გადასვლა მე არ მინდება,
აქეთ არ განახო ფეხებ დადგმული,
ქათამიც ნულარ გადმოფრინდება“.

ერთიც, მეორეც იყო ღარიბი,
მათ შვა ნაჯახმა გააპო ძმობა;
ერთმა გამრუდა ზღვარი და გოჯი
მეზობლის მიწა შემოიღობა.
ათასი ეზო, ათასი ღობე,
მთელი სოფელი მიჭრილ-მოჭრილი,
ათასი ზღვარი, ათასი გზები —
გზები შეკრული და შებოჭილი.
აი საბრძოლი გარემოება...
ზღუდე ქვიტკირის და აკაციის.
მოვიდა ხოლტი, რომ ეზოები
წაშალოს გამირულ აგიტაციით.

ვინმეს ამაოდ გაუაზრია
„ძირს ეზოები“-ს დროშა დახაროს,
ომში გამოსულ ხოლტის რაზმია:
ცალხარიანი და უცალხარო.
ხოლტზე შემჯდარი ჯან-გულმამაცი
„ცალხარიანი“, მატორს განაგებს.
ააგუგუნა რკინის ვაჟკაცი
ეპოქის გმირმა და მოქალაქემ.

ველზე გუგუნებს შავი მღევარი
ოცდახუთ ცხენის ძალის სიმკაცრით,
უკვე მტრის მიწის მდებარეობას
მიუახლოვდა რკინის ვაჟკაცი.
მტერს შეეჯახა ჯარისკაცივით:
„ომს გიცხადებ! მოგერევი!
არა სიტყვიერ აგიტაციით“ —
აყარა ხურგი და გაარღვია
ზღუდე ქვიტკირის და აკაციის.

ისევ გუგუნებს შავი მღევარი
ოცდახუთ ცხენის ძალის სიმკაცრით,
გარღვეულ ეზოს მდებარეობას
უკვე გასცილდა რკინის ვაჟკაცი.
შავ ყამირს ებრძვის შავი მღევარი
ოცდახუთ ცხენის ძალის სიმკაცრით,

დგას გუთანი და ოთხი ყვეარი,
დგას, ხოლტს უცქერის მდიდარი კაცი;
გაარამებულს გულშივე უთქვამს:
„სიამოვნებით დავშლიდი გუთანს,
რომ მანქანები მყავდეს მონებად,
რომ ხოლტი იყოს ჩემი ქონება“.
ხოლტი გუგუნებს: ძირს ეზოები!
თავგამეტებულ ჯარისკაცით:
„უცალხარონი“ ქმნიან კომუნას
ამხანაგ ხოლტის აგიტაციით.

ველზე მიწყნარდა ხოლტის გუგუნი.
დააღეგინეს ბაქოს ბენზინი.
მინდვრად, მთელი დღე ნამუშევარი
დგას კომუნისაგვის აგიტატორი.

თავისებური ვახშამი უნდა
მოქალაქე ხოლტს.

რუხი ღამე დამდგარიყო,
ჩამქრალიყო შუქი მზისა,
ჩამდგარიყო, გამქრალიყო
სიცხე დღის და მტვერი გზისა —
გაშავებულ მინდორ-ველზე
„ნისლი იდგა შავი ზღვისა“.

ჯოგს გამოთიშა ბებერმა ბულა,
ბულა იქნება კერძი ხვალისა,
მას იზიდავდა წინეთ კისერი
გამძლეობა და ღონე ხარისა...
ეხლა უყურებს როგორც ყასაბი —
„ექნება ხორცი კარგი ხარისხის“.

ამაღლებული მიწა ქვიანი
ღვარქაფა სისხლით იყო სოველი,
ბებერმა დაჰკლა ბულა რქიანი,
ხორციით გააძლო „მთელი სოფელი“.
როცა საკმაოდ შემოიღამა,
სასაკლაოზე ჯოგმა იბღავლა,

ბუღას გლოვობდენ დიდხანს ბლაოდენ,
ნასისხლ მიწაზე რქით ბურღაობდენ.
ყოველ ზაფხულის სიცხე და ბნედა
ბერიკაცს სცემდა ვით მზის ლახვარი,
მუდამ ღარიბი გუთანის დედა
ბელტებს ებრძოდა კავით და ხარით.

იყო, არაა გასაკვირალი
ველზე ტრაქტორი შემოყვანილი,
ხოლტის სისტემის ვაჟკაცი,
რომელმაც ტეხა შავი ყამირი.

შოდის ბებერი, ვახშამმა დაღლილთ
ჯანი და გული გაახალისა,
თქვა ბერიკაცმა შუბლ გალიმებით:
„შეირგეთ ხორცი ბულა ხარისა,
მაგრამ ვინც ტეხა შავი ყამირი,
ბელტებს ბელტებზე გმირულ კეცავდა —
ხოლტზე მჯდომარე ვაჟკაცმა
მიირთვას კერძი გაორკეცებით“.

ეს ასე მოხდა: ღამე, ნისლი და
ყრუ სოფლის გული რომ გაეზარა,
მოხსნეს მატორი და ტფილისიდან
მივლინებაში მათ გაეგზავნა:
თავად დაშლის და თავად ააწყობს,
„ცალხარიანი“ უვლის, განაგებს,
ასვამს ბენზინს და ფოლადის სხეულს
თავის ნებაზე ალაპარაკებს.
მანქანის მმართველს სახე ეწეება,
უსმენს, მის გუგუნს გაუტაცია,
შავი მატორი ქედში ეწევა
კომუნისტური აგიტაციას.
ძირს საკუთრება! ძირს ეზოები! —
ასე გუგუნებს ეს მოქალაქე.
ვისაც ეკუთვნის, ვინც მას განაგებს
ხოლტი მის ენით ილაპარაკებს.

საქართველოს
საბჭოთაო
საზღვარეულო
სამსახური

ელიზბარ აკოლუმიორაძვინოვი

ბადანერბილი *)

3

კვირა დილა.

სასწავლებლის ეზო სავსეა ახალგაზრდობით.

ქოჩორა ბიჭებს აცვიათ გულდია ხალათები, ზოგს უმკლავებო, ზოგს კიდევ უქამროდ, თავისუფლად.

ისინი მხიარული და ცოცხალი სახეებით დგანან ჯგუფ-ჯგუფად და ლაპარაკობენ, ოხუნჯობენ. ზოგი მათგანი საქმიანი კილოთი მეტყველებს, მაგრამ სიცილი მაინც შეუწყვეტელია მათში.

დღეს ტანვარჯიშული გამოსვლაა.

თეთრი ხალათებით და შავი მოკლე შარვლებით მოდებიან ეზოს ყმაწვილები და საზეიმო ელფერს იძლევიან.

ეზოს ერთ-ერთ კუთხეში ზის რამდენიმე ვაჟი, მათ შორის ერთი ქალია. ეს ერთი ქალი, რომელსაც თმა შეკრეტილი აქვს და ფართო ლურჯი ხალათი მხრებამდე დამკლავებული, ტონს აძლევს ამ ჯგუფს. ერთი ამბობს:

— ანეკდოტს გეტყვით, რამდენს გაციწებთ!..

— თუ მლაშეა საჭირო არ არის, — დასძენს ეს ქალი.

— მარო, იცი, უპასუხებენ მას, შენ თვალები დახუტე და ვერაფერს ვერ გაიგებ. მე ვიწყებ, ამხანაგებო, ეს არის მღვდლისა, მისი ცოლის და დიაკვნის შესახებ.

— ვიცი, ვიცი, ეს ის ანეკდოტია თუ დიაკვანმა მღვდლის ცოლს...

მარომ თვალებზე ხელები მიიფარა. ყველას ეგონა რომ ის სირცხვილისაგან გაწითლდა, მე კი ვიცი რომ ის ხელებს შიგნით ეშმაკურად იღიმება. სიტყვებმა გულში ლიტინი დაუწყეს.

— თქვენ, ეი, წამოხტა ერთი, შავი ხუჭუჭა თმით, ჩავარდნილი შავივე თვალებით, ამას ავთანდილი ჰქვია, უჯრედში აქტივისტია, ერთი საკითხი არ არის გარჩეული ისე, რომ მას სიტყვა არ ეთქვას. ძლიერ უყვარს საკითხის პრინციპიალობამდე დაყვანა. ამ წუთას ის

*) დასაწყისი იხ. „პროლეტარული მწერლობის“ № 8.

მეტად გაჯავრდა, თვალები შავი ნაპარწკლებით გამოანათა, ხელები ნერვიულად აათამაშა და განაგრძო, — ქალიშვილთან უწმაწურად ლაპარაკობთ, მერე მარცხენა ხელი თმაზე გადაისვა და მოულოდნელად გაჩუმდა.

ჯგუფმა ხმა ჩაიკმიდა.

ზოგმა უხერხულება იგრძნო. ისინი გულში ამბობდენ:

— მერე რა? — ეს ხომ ისე, ამხანაგურად...

ზოგმა კი ხელი ჩაიქნია და ჩუმი გინებით გვერდზე გასწია.

მცირე ხნის შემდეგ კი, როდესაც ავთანდილმა მარო მარტო დაიგულა, ფრთხილად მიუახლოვდა, გვერდში ამოუდგა და მარჯვენა ხელი მაჯაში ჩასჭიდა.

— მარო, — მიმართა ჩუმი და ქარხალივით აწითლებული სახე სხვების შეუმჩნეველად ოდნავ მისკენ მიიბრუნა.

ავთანდილს უყვარდა მარო. სიტყვაც კი მისცა რომ განუყრელები იქნებიან და ეხლა მას თავისად გრძნობდა. სწყინდა ავთანდილს როდესაც მაროსთან უშნო სიტყვებს ხმარობდენ.

— რა გინდა?! წყრომის მაგვარი ხმით მიაძახა მარომ.

— ხომ ხედავ როგორი... ველარ დაამთავრა სიტყვა ავთანდილმა.

— აბა რა, რა მოხდა?! ჯავრიანი ნერვიულობით გამოეხმაურა ისევ. ქმრობას კი ნუ მიწყებ ეხლავე, თუ გინდა ამხანაგი იყავი, თუ არა და... სიტყვა აღარ დაამთავრა. გაშეშებული სახტად დასტოვა მოსაუბრე, თვითონ კი ქალების ჯგუფს შეერია.

დარჩა ავთანდილი მარტო. დარჩა მასთან ახალი ფიქრი. მას უნდა გაეგო რას ნიშნავდა, — „თუ არა და“.

ეზოს განაპირა მხარეს, აივნის ძირში დარბაზია დიდი. მოისმის იქიდან სასულე ორკესტრის ხმა. რაკრაკებს კლარნეტი. გუგუნებს ბასი და დროგამოშვებით კი დიდი ბარაბანი ხმაურდება ხოლმე დამფეთიანებელი ხმით.

უფრო შორს კი, ეზოს სიღრმეში, საიდანაც მტკვარს გადასცქერის თვალი, სხედან თავწავარდნილი მომღერლები.

ისინი ხალისიანად და თავდავიწყებით გაიძახიან:

„ხუცესს ჰყავდა ერთი ძაღლი, მას ის უყვარდა“...

და ამ სიმღერას ადევნებენ ხელებს, ფეხებს, თავებს, — დამთავრებისას კი ყველანი აყოლებენ ერთ მთლიან და ძლიერ ხარხარს.

ცოტა დროც და ალაყაფის კარი გაიღო. ოთხ მწყრივად დაწყობილნი შემოვიდნენ ქალთა სკოლიდან მოწაფეები. რუხ წინსაფრებში გამოწყობილნი ისინი ადგავდნენ არეულ განუზომელ ნაბიჯებს, ამაოდ გაჰკივოდა მათი წინამძღოლი:

— ერთი, ორი, სამი!... რადგან ისინი ყურადღებას არ აქცევდნენ მის ძახილს.

შემოვიდნენ. ცალ მხარეს მოეწყენ.

შუადღისას სასულე ორკესტრი შეწყობილად აფუგუნდა. ხმაური შესწყდა.

გამოგოგდა ეზოში ორძელი, მაგიდა, სწრაფად ააგეს ღერძი.

აივანზედ უჯრედის მდივანი გადმოდგა. მშვიდი, აულელვებელი, ტანწვრილი და ტანსწორი ყმაწვილი. გულმოდგინეთ გადავარცხნილი ქერა თმით, ქროლა თვალებით.

გადმოისროლა თბილი და მხურვალე სიტყვა:
— ამხანაგებო!..

გაჩუმდა. კარგა ხანს ჩუმად იდგა და იცქირებოდა პატარ-პატარა ტალღებად აშლილ სახეებზე.

მისმა ღუმელმა ყველა დაადუნა.

— სიტყვა რა საჭიროა. განაგრძნო მან ნაწყვეტ-ნაწყვეტად. ჩვენი უჯრედის ჯანსაღი სხეული დაგვანახვებს თავის ძლიერ სულს. მან ილაპარაკა ახალგაზრდობასა და ტანვარჯიშობაზე.

და როდესაც სიტყვა დაამთავრა, აფუგუნდა ტაში. დასძახეს ვაშა. ორკესტრმა ინტერნაციონალის ერთი მუხლი შეასრულა და კვლავ ღუმელი დამყარდა.

ჩამოვიდა მდივანი აივანიდან ძირს. მას მიუახლოვდა მასავით ტანსწორი და ღიმილგადაკრული ქალი.

— სერგო, მე ვრცელ სიტყვას მოველოდი.

— ჩემ სიტყვაზე საქმიანი, ის იქნება რაზედაც მე უნდა შელაპარაკა.

გვერდში ამოუდგა. ქამარში ხელი ჩასჭიდა და ნახევრად დაეყრდნო. გრძნობდა თავის გვერდში ამხანაგს. ნამდვილს, შეუცვლელს. მას გული არასოდეს ვნებათა ღელვით არ ასტიკვებია, არც გულიან აჩვილებით მოსწოლია გრძნობები, მაგრამ სჯერა რომ სერგო მისი ერთად-ერთია და უცვლელი.

ცეხში და უჯრედში ერთად მუშაობენ. მეგობრებად გრძნობენ თავს.

აფუგუნდა ორკესტრი.

სწორი განზომილი ნაბიჯებით გამოვიდა მოვარჯიშეთა ჯგუფი. შექმნილ ოთხკუთხედში შემოუარა წრე და გაჩერდნენ პირველ იარაღთან.

თავმომწონე ბიჭები იყვნენ ისინი. ვიდრე წრეს შემოივლიდნენ, იხედებოდნენ ირგვლივ, ათვალეირებდნენ ნაცნობებს. მათ ტიტველად დაკუნთულ სხეულზე სიცოცხლისა და სიჯანსაღის ელფერი კრთოდა. ჯგუფის ხელმძღვანელი ვარლამი ალბათ თვრამეტი წლის ბიჭია. მის შავგრემან სახეს საყმაწვილვაჟოდ ამეტყველებს ოდნავ ბუსუს-მოდებული ზევითა ბაგე.

ვარლამის თვალი მაშინვე ქალთა გუნდისკენ გადავარდა; თავმომწონეთ ადგავდა ნაბიჯებს და ჩვეულებრივი უბრალოებით ათვალეირებდა მათ. რამდენჯერ ყოფილა მათთან სასწავლებელში, საღამოებზე, გასამართლებებზე. ვის არ მოუხმენია მისი სიტყვა, მის მკლავის ძალა, მისი ხერხი.

უცბად მისი თვალები მთვარისაზე დაეცა და იმავე წამსვე ვარლამი ტანში შეიძინა, გასწორდა, თითქოს მოხრილობა იგრძნო, აკობტავდა და მტკიცე ლამაზი ნაბიჯებით განაგრძო სვლა.

— ვინ არის?.. გაიტარა გონებაში.

— რა კარგია!.. დაუმატა გულში და ერთხელ კიდევ შეხედა, ჩააშტერდა.

დაიბნა მთვარისა.

წინსაფრის მაჯებს თვალებითა და თითებით ძიძგნა დაუწყო.

უკვირდა. რათ უცქერის ასე დაუინებით. ვინ არის?.. არც ნაცნობია, არც ნათესავი. ფშავობისაც არაფერი ეტყობა. სხვა მიწისაა და სხვა წყლის.

ასე თბილად, ასე ტკბილად რად გადმომხედა?..

იდგა და ფიქრობდა.

— სმენა!.. გაისმა სიტყვა და მთლიანი სიჩუმე ბადესავით გაიშალა.

ჯგუფმა ვარჯიშობა დაიწყო.

ვარლამი მუდამ პირველი იწყებს.

მისი წვრილი და სწორი ტანი ლერწამივით იზნიჩება წელში და ტრიალებს ღერძის ირგვლივ.

ვარჯიში პირველი:

გაქნევი დიდი და წყნარი. უკუქნევეზე ასცლა. შემოსწრაფა. მერე სამი აღმატრიალი და შორი ლამაზი ქვევლა.

მისდევნენ მოვარჯიშენი ერთმანეთს და სრიალებენ ღერძის ირგვლივ.

მათ შორის განსაკუთრებით გამოკრთის ვარლამი. ის თავისებურ ფორმასა და სტილს აძლევს ყოველ ვარჯიშს. უმატებს თავის სურვილისამებრ სხვადასხვა ელემენტებს და როდესაც რწმუნდება რომ მან ყველაზე უკეთესი და ლამაზი ვარჯიში შეასრულა გულ-

მშვიდი სიამაყით უბრუნდება ჯგუფს. მერე მალულად გადაჰხედავს ხოლმე მთვარისას, თითქოს სურს შეეკითხოს: „მოგწონს თუ არა“.

ის კი, მთვარისა, ყურადღება დაქიშული დგას. თითოეული რთული ვარჯიშის დროს, ტერფიდან ცერებამდე იწევა, სხეულში შიშის ჯრუანტელი გაურბის და თრთის, თითქოს სურს დაეხმაროს სახიფათო მდგომარეობაში ყოფნის დროს.

მაგრამ მოვარჯიშენი ერთიმეორეს მიჰყვებიან, სცვლიან ერთმანეთს. ნაირ-ნაირ სურათებს იძლევიან.

იარალი შესცვალეს. გადავიდენ მაგიდაზე.

როგორც მერცხლები ისე გადაჰქროდენ მაგიდის თავზე.

აქაც ვარლამი ნებისმიერ ვარჯიშებს ასრულებდა. ლუნვის მაგიერ აკეთებდა ფეხშლას ხელყირით და არღვევდა ჯგუფის სილამაზეს.

— ეი, ვარლამ, რას შვრები!?

— რათ ასხვაფერებ!?. ბუზლუნებდენ ბიჭები.

ის კი წყრომით უპასუხებდა:

— მე როგორც ხელმძღვანელს უფლება მაქვს.

რა შეეძლოთ მათ. ჩუმდებოდენ. ხმას იკმენდდენ.

ირჩეოდა მათში ვარლამი. ის ცდილობდა გამოსაიშვოდა ვარჯიშობის მთლიან სურათს და ცალკე სახე შეექმნა. მხოლოდ ის აზრი ასულდგმულებდა, რომ დაეჩრდილა ყველა და მთელი ყურადღება თვითონ მიეპყრო.

მართლაც უპატრონო, განცალკევებულ დროშასავით ფრიალებდა ის ამ დროშების მთელ წყებაში.

უცქეროდა მთვარისა ვარჯიშს.

უცქეროდა განსაკუთრებით ვარლამს.

ვარლამიც დროგამოშვებით, როგორც მჭრელ ისრებს, ისე ჩასობდა ხოლმე ორი გიშერი თვალის მზერას თითქოს ამით ეკითხებოდა: „როგორ მოგწონვარ?..“

მთვარისას პასუხი გულში უგროვდებოდა. ეს პასუხი როგორც შორევი ისე დატრიალდა მის გულში და ააშფოთა.

ფართოდ დახსნილი თვალებით, გაგანიერებული გუგებით, მისჩერებოდა მისთვის უცნობ სანახაობას და თან ფიქრობდა: „მამაცია. ყოჩალი, თვალი ნუ დამიბნელებდა...“

არ უნახავს არასოდეს ასეთი რამ.

ყოფილა ფშვეთში დღეობებზე, სადაც ვაჟკაცი შეჯიბრებიან ერთმანეთს ხმლითა და ფარით მკლავის სიმტკიცეში.

უნახავს ნავარდი, როდესაც ჩაუქი ცხენს მუცელზე შემოჰკრობია. ან მიწამდე დაზნექილა, სავსე თასი აულია ძირიდან ან და ფრინველი მოუკლავს ჰაერში, ელვის სისწრაფით დაუცია ძირს ფრთებმოტეხილი. აი, სივაჟაკე ამასა ჰქვია — გაიფიქრა მთვარისამ და ვარლამისკენ გაიხედა.

„რას მიქვია უცხო ვაჟის გულთან მიკარება. ვინ არის ჩემთვის?.. არცა ძმაი, არცა ბიძა, არცა მოგვარე ვინმე, რას ვნაღვლობ მას“. — გაიტარა გონებაში მთვარისამ და თავი შეარხია, თითქოს ამით შემოიბერტყა ყოველი აკვიატებული ფიქრი მოწონებულ უცნობზე.

ვარჯიშობა გრძელდებოდა, მაგრამ მთვარისა უკვე ველარაფერს ხედავდა. ვარლამიც ამაოდ ცდილობდა ეჩვენებინა მისთვის ორძელზე ახალი ნაერთები. თვალამღვრეული იდგა და მხოლოდ საკუთარ გულისცემას უგდებდა ყურს.

ტანვარჯიშობა დასასრულისკენ მიდიოდა.

თავდებოდა სანახაობა.

დღე იხრებოდა საღამოსაკენ და ქალაქი დატოვებული სხივების ამარა დარჩა.

გრილი და წყნარი ბინდი დაეშვა ყველგან.

ვარლამი ერთხელ ნახულ მთვარისას თვალით ატარებდა, მთვარისა კი გულით.

4

ეს დილა მეტისმეტი უცნაური გათენდა. მზე არ გავდა მზეს და არც ცა ჩვეულებრივს. სისხლიანი ამოვიდა მზე, ოქროსფერი კი არა, წითელი, როგორც შუაგადაჭრილი მწიფე საზამთრო შავი ლაქებით. ცამ დაუხვედრა ნაირი ფერის ღრუბლები და შიგ ჩაიღვარა უცნაურ სხივებად.

ცაზე გადიშალა ქრელი ქარავმიანი ხალიჩა.

ექვსი საათი რომ შესრულდა სერგო საწოლიდან ადგა. საცვლებს ამარა საწერ მაგიდასთან მივიდა. დამტვერიანებულ წიგნებს სინჯვა დაუწყო. „ლენინიზმის საკითხები“ გადაშალა. სხვადასხვა ადგილები გადიკითხა. იქვე მდებარე ქალაქზე ციტატები ამოსწერა და წიგნი დახურა.

რასაც კი ხელი შეახო ყველგან დააჩნდა მისი თითების ანაბეჭდი. მივიდა ისევ საწოლთან. იფიქრა: „დავწვე თუ არა?..“ მაგრამ წამსაც არ გაუვლია და უკვე უკანალ გახეულ შარვალში ფეხებსა ჰყოფდა.

— მე ვუჩვენებ დღეს ვარლამს. ყველამ თავი აიშვა. წაილაპარაკა ბუტბუტით და რამდენჯერმე თავი გააქნია.

გამოვიდა ოთახიდან გარეთ. ვიწრო შუბლის ქვეშ ორი პატარა
თვალი დაჰმუხნა და ახედა ცას.

ცა, როგორც ზევით ვსთქვი, ქარაგმიან ხალიჩას ჰგავდა, ბრწყინ-
ვალეს, ნაირ-ფერიანს.

გამტერებით უცქირა. გაიკვირვა. მოეწონა. გზას კი მიჰყვებოდა.
ფიქრობდა: „როგორ მოვიქცე, ყველა თვითნებობს, ლაგამია საჭირო
თავხედებისთვის“ — გადასწყვიტა დღეისთვის სხდომა მოიწვიოს, რომ
ეხლავე ჩაჰკლას ყოველგვარი გამრუდება.

ნახევარი საათის შემდეგ უკვე სახარატო ამქართან იყო. მუშაო-
ბის დაწყებას ბევრი დრო აკლდა. ამქრის წინ შეგროვილიყვნენ ოსტა-
ტები, მუშები და მოწაფეები. ელოდენ ზარს.

სახეინკლო ამქართან ვარლამი გაბრუებული იდგა. მას კარგათ
არ გამოეძინა. ღამე ფიქრებში და ბაპიროსის წვევაში გაატარა. დილა
კი შემოათეთრდა ღია თვალეზზე და ფიქრები გაუშიშვლა. სწუხდა
ვარლამი. სწუხდა თავის თავდავიწყებაზე.

თანდათან ახმაურდა ეზო. ამქრების წინ ჟრიაბული და ბაასი იყო.

სერგო რომ მოვიდა, გზაში ნაყიდი გაზეთი ამოიღო ჯიბიდან
და კითხვა დაიწყო. მცირე ხნის შემდეგ მუშები შემოეხვივნენ და
სთხოვდენ ხმამალა წაკითხვას. მათი სახეები იყო დაძაგრული, ამომ-
წვარი, მაგრამ საღი და ძლიერი. იცქირობოდენ მქრელი ისრებით, ჩამ-
წვდომათ.

სერგომ კითხვა დაიწყო. მუშები უსმენდენ.

კმაყოფილება, აღშფოთება და ჩვეულებრივი გულგრილობა ერ-
თი-მეორეს სცვლიდა მათ სახეებზე.

ზარი დაირეკა. აიშალა ჯგუფები. ზოგი დინჯად და ზოგი ზან-
ტად გაემართენ სამუშაოსკენ.

— აი, ახალგაზრდაც ასეთი უნდა!.. წაილაპარაკეს მუშებმა, რო-
დესაც სერგომ გაზეთის კითხვა შესწყვიტა.

მშფოთვარე ნაკადულებად ჩაიღვარა კარებში მუშათა სახეები.
გრძელ და უზარმაზარ სახეინკლო ამქარში რამდენიმე წყებად ჩა-
მომდგარია დაზგები და ზედ ურიცხვი გირაგია დამაგრებული.

მოწაფეები — ქალები და ვაჟები მივიდენ საკუთარ გირაგებთან
და მუშაობის დაწყებამდე იარალი მოაწესრიგეს.

ახმაურდა უთვალავი ხელი გირაგებსა და ქლიბებზე და ერთი
მთლიანი შეწყობილი ჩხრიალი გავრცელდა ამქარში.

დღეს ავთანდილს დაუგვიანდა. ის ქაქანით შემოგარდა ამქარში.
მუშაობა უკვე დაწყებული იყო. მან სწრაფად გადაიცივა ლურჯი წინ-
სათარი და თავის გირაგთან მივიდა.

ავთანდილი სხეანაირი ბიჭია. ის არ ჰგავს სხვას. მას უქედრს გული, გრძობა, სულ რამდენიმე თვეა, რაც საზეინკლო ამქარში მიიღებს ხელობის სასწავლებლად და უხაროდა ეს მას, მოსწონდა მანქანებთან მუშაობა, არასოდეს არ ენახა ეს და ეხლა კმაყოფილებით ევსებოდა გული. მას ხშირად უთქვია ამხანაგებისათვის, რომ როდესაც ის მუშაობს, თითქოს გირაგზე აწკრილებული ქლიბი მას ელაპარაკება, ეტუტუნება, ამ დროს ის უდიდეს სიამოვნებას გრძობს და მას ისიც უთქვია, რომ ძლიერ ხშირად გულში ჩაეიკრავ ხოლმე და ვგრძობ თუ როგორ ვაცხელებულა ჩემი პატარა იარაღი, პატარა ქლიბი, მერე კი ისევე ავათამაშებ გირაგზე და მის ჟღარუნს ვუერთებ გულიდან ამომსკდარ სიმღერას.

ასეთი ბიჭია ავთანდილი. ეხლაც მოვიდა თუ არა მაშინვე მფრთხალი თვალი გადაავლო თავის იარაღებს, თითქოს ეშინოდა რომელიმე აღმოუჩენლობა და შეუდგა მუშაობას.

ერთ კუთხეში გაისმა პატარა ჩაქუჩების ცემა, მეორეში ხერხის წკრიალი, და მესამედან კი მოდიოდა თუნუქის ხმაური. ყველაფერი ეს ჟღერს, მღერს, ატკობს სმენას.

სრიალებენ ქლიბები რკინებზე.

უმღერს ავთანდილს გული:

„ჩვენ ვართ მკედელნი, ძლიერნი სულით,
ჩვენ ვჭედავთ მომავლისა ბედს“...

ხშირად გადმოსკდება ხოლმე ფოლადის ხმასავით აწკრილებული ეს სიტყვები და იღვრება რკინების ფონზე. მაშინ ყველა გადაჰხედავს ხოლმე მას და ეს ყველანი ილიმებიან ტუჩებშეკავებით. მათ ეცინებათ კიდევ, მაგრამ სიცილის დრო არა აქვთ, ქლიბები საშუალებას არ აძლევენ, არც ხელები აძლევენ უფლებას. ისინი ათრთოლებულნი მისცემიან შრომას.

აი, ასე მუშაობს ავთანდილი.

— ვარლამ!..

— რა გინდა?..

— დღეს რომ უჯრედის კრებაა, იცი?..

— არა, მართლა?..

— მობრძანდები და ნახავ. აგეწვის ტვინი.

— შენ ეი, ავთანდილ, შენ მე თავი დამანებე თორემ!..

— ფეხებსაც ვერ მომჭამ, დაგავიწყდა, ძმობილო, უჯრედზე რომ დამასმინე. განა შეგრჩებოდა; — უბასუხა ავთანდილმა და თავის ადგილზე სიმღერით გასწია:

„ზე აღიმართე ძლიერად, უროგ,
დაეცი ფოლადისა მკერდს“...

ჩაფიქრდა ვარლამი. რა დააშავა ისეთი რომ უჯრედის სხდომა იწვევდენ. მთელი დღის განმავლობაში თავბრუდახვეული მუშაობდა, რამდენჯერმე თითებიც დაიწეწკა, დაისისხლიანა. ხელს უშლიდა უჩვეულოდ მოწოლილი ფიქრები, ქლიბიც კი აღარ ემორჩილებოდა.

დღეს თითქოს ყველა მტრულად უცქეროდა და ყველა ემუქრებოდა. რამდენჯერმე გავიდა სახარატო ამქარში. უჯრედის მდივანს ჩაუარა გვერდით. გამოლაპარაკება უნდოდა, მაგრამ ვერ მოახერხა. ის გართული იყო მუშაობაში, ტრიალებდა სახარატო მანქანა და ითლებოდა ხრახნი. წვრილი, ტყვიის ფერი ფოლადის ზონარი კულულებივით დაგრეხილი ცვივოდა მანქანიდან. მისი თითები კი მიჰყვებოდნენ საზომს და ხრახნს, — ჰკვეთავდენ.

დღე ისე მიიღია რომ ვარლამმა ვერაფრის გაკეთება ვერ მოასწრო.

ოსტატმა მოწაფეებს ჩამოუარა, დახედა მათ ნამუშევარს, თავი რამდენჯერმე გააქნია და თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— აი, ესეც კომსომოლები, ჭკუა კრებისკენ მიუბრბით, მუშაობას კი არა ნაღვლობენ.

— არა, ოსტატო, აგრე ნუ გაირჯებით, მე კომკავშირელი არა ვარ, მაგაზე ნაკლები კი არ გეგონოთ. აბა შეხედეთ ჩემს ნამუშევარს!..

ღიმილით გადახედა ოსტატმა ავთანდილს. მას სათვალეები ცხვირის კენწეროზე ჰქონდა დამაგრებული. ცხვირთან ახლო მიიტანა. ბეცივით დაათვალიერა და მერე კმაყოფილებით შესძახა:

— ყოჩაღ, ბიჭო, შაბაში ალაღია.

შემოტრიალდა ავთანდილი. დასძახა თავისი საყვარელი გამამხნეველი სიმღერა:

„ჩვენ ვართ მქედელნი, ჭაბუკნი სულით“...

და გარეთ გამოემართა.

ეზოში რომ გამოვიდა, დაფაზე დიდი თეთრი ქაღალდი ეკრა.

დღეს მოწვეულია უჯრედის სხდომა.

დღის წესრიგში დგას:

1. კომკავშირის დისკიპლინის შესახებ.

და

2. მიმდინარე კითხვები.

უჯრედის ბიურო.

მუშაობა გათავდა.

დაიცალა საამქროები. გაეშურენ გარეთ, რომ თავისუფლად ესუნ-
თქათ, რომ მოსცლოდენ მთელი დღის განმავლობაში ერთფეროდანად
ახმაურებულ ქლიბებს, უროებს, მანქანებს.

ვარლამი რომ გამოვიდა მის თვალებს როგორც ეკლები ისე
ეჩხვლიტა უჯრედის განცხადების თვითეული სიტყვა.

ქუდი შუბლს უკან გადიგდო და დიდხანს უტკიოდა.

ფიქრობდა: ვისი ბრალი იყო ეს?.. უცნობი ქალის, რომელიც ეხ-
ლაც თვალწინ ეხატა. ფიქრობდა იმასაც, დასწრებოდა თუ არა და
ერთმანეთში ერეოდა ეს ორი კითხვა, ეს ორი სახე.

გადაუწყვეტლად ჩამშრალი და დაჯავრიანებული ნელი-ნელ ავი-
და კიბეებზე და სახლისაკენ გასწია.

სალამო გაიშალა მტრედის ფრთასავით ლამაზი, ფერადი. მზე ისევ
მთაწმინდაზე ავიდა ტანჯვით, ვაი-ვაგლახით და იქ პატარა ხანს მოი-
კალათა; მერე წავიდა.

გადმოქროლდა კოჯრის ნიავი და ქალაქი გააგრილა.

ვარლამი მოუსვენრობდა.

ჯერ ხუთი არც კი იყო და ის სახლიდან გამოვიდა. გზაში ერთი
ბოთლი ლუდი დალია და ოდნავ აპრიალებული თვალებით გასწია
უჯრედის სხდომაზე დასასწრებად.

გზაში მარო შემოხვდა.

— გამარჯვება.

— გაგიმარჯოს. უპასუხა ვარლამმა. მერე თვალეში მიიჩერდა.
ეგონა ესეც მუქარას ეტყოდა.

— სხდომაზე მოდიხარ?..

— არა!..

— მაშ?!.

— მე და შენ ერთად მივდივართ.

— როგორ, ჯერ ხომ ჩემი თანხმობა არა გაქვს?!

— მერე რა, მექნება.

მარო მიუახლოვდა და გაკვირვებით ჩააშტერდა თვალეში.

— შენ მთვრალი ხარ...

— მხოლოდ ლუდი დავლიე.

ვარლამმა მაჯაში ხელი ჩასქიდა. მძლავრად მოუქიოდა. თითქოს
სურდა რომ ძლიერება ეგრძნობინებინა.

მაროს კი ძარღვები აუჩქროლდა. გული აუტოკდა.

როგორც გაზაფხულზე მდინარეები დიდდებიან, ადუღუნდებიან, და გადმოხეთქავენ ნაპირებს შფოთვითა და ჩქევით ისე აუჩქრიანლად სისხლი სხეულში.

აჰყვა მის ნაბიჯებს და სიტყვაამოუღებლივ მიჰყვებოდა ვარლამს.

— არც მე წავალ უჯრედის სხდომაზე. მომბეზრდა ერთი და იგივეს ლაპარაკი. კარგა ხნის სიჩუმის შემდეგ წაილულლულა მარომ.

— მომბეზრეს თავი. უჯრედის სურვილზე მოიქეციო, ჩამჩი-ჩინებენ, სად შემიძლია ათასის ნებაზე ვიარო; — უკმაყოფილოდ გამოეხმაურა ვარლამი და თათრის მოედნისკენ გაუხვია.

იცოდა მარომ რომ კრება ვარლამის მიერ იყო მოწვეული. ვარლამი კი დასასწრებადაც არ მიდიოდა.

— ნარიყალის ციხის ნაშთზე ავიდეთ, დავათვალიეროთ; პოლიტკოდნის გარდა ტფილისის სიძველეთა ცოდნაც არის საჭირო.

მარო უსიტყვოდ დაეთანხმა.

გაუხვია ნარიყალასკენ.

— იცი, ალა-მამად-ხანი აქედან შემოიჭრა ტფილისში, ცეცხლი წაუქიდა, გადასწვა...

— ვერაგი, რას გვერჩოდენ?!

— ლამაზი ქვეყანა ვიყავით და ჩვენი ხელში ჩაგდება უნდოდათ... და ვარლამმა მაროს ტანზე ხელი შემოხვია. მან უჩვენა როგორ უნდოდათ საქართველოს ხელში ჩაგდება.

— ოხ, კარგი... ისტორია კარგად გცოდნია?! მარომ ხელი გააშვებინა. მერე თვითონ ქამარში ხელი ჩასჭიდა და აღმართში ასასვლელად დაიხმარა.

ნარიყალას ციხე-ბქეზე შედგეს ფეხი.

თვალი გადაავლეს გარემოს.

შორს, მტკვრის მდინარების გაყოლებით მოსჩანდა ამწვანებულ ქალები, უფრო შორს კი გორაკები, გორები, მთები.

უტკეროდენ ტფილისის გარემო ბუნებას.

ხელი ხელს ეჭირა და ძარღვი ძარღვს ერთვოდა.

— შენ ხომ იცი მარო, მე როგორი აზრისა ვარ, ცოლ-ქმრობა არა მწამს. ტრადიციია. სისულელე.

— არც მე... ერთად ხომ ვიქნებით?!

იცოდა ვარლამმა რომ ავთანდილი გულგრილად არ უტკეროდა მაროს. გაუგონია ისიც, რომ მარომაც თანხმობა განუცხადა.

და უკვირდა ვარლამს, რა უნდოდა მაროს მასთან.

უკვირდა ვარლამს.

მზე გაქრა. გორას ამოეფარა მზე.

დაბინდა.

სანთლებივით აენთო ვარსკვლავები მკრთალად და მორცხვად.

— წავიდეთ, ვარლამ!..

— ხო, წავალთ, წავალთ.

ისეთი ძალა აგრძნობინა ვარლამმა მაროს, რომ მკლავები ტოტებივით ჩამოუცვივდა.

— რას შერები?! წყრომით უთხრა.

— მე ხომ ავთანდილი არა ვარ, რომ ლექსით შევამკო...

ჯერ გაფითრდა და შემდეგ გაწითლდა მარო. სიბნელეში არც ერთი არ შეეტყო. ვარლამს მიეკრო, ათრთოლდა, თითქოს თრთოლით უნდოდა დაემტკიცებინა, რომ ავთანდილი მისთვის არაფერია...

— რა ღონიერი ყოფილხარ, — სიტყვა შეუცვალა. მცირე სიჩუმის შემდეგ დაუმატა. წავიდეთ, უკვე ბნელა!..

— კარგი, წავალთ, წავალთ...

— ეგენი რა საჭიროა, ვარლამ, კარგი, გეყოფა!..

— შაიცა...

— მაგას ნუ, ვარლამ... მაგას ნუ!.. ვაი!..

— !?.

— შენ ხომ იცი, მარო, მე ცოლ-ქმრობა არა მწამს; ტრადიცია, სისულელე...

(შემდეგი იქნება)

პეტრე სამსონიძე

ლ ე ქ ს ი

ლექსს ჩემს მიერ დაწერილს
ისე გაუტაცვიარ,
თითქოს ვარსკვლავს გაფრენილს
ჩირაღდნები მოცვივა.

ზღაპარია ეს, თუ რა?!
თუ ძგერაა მიწისა?
ცას რომ გადაუარა
თვით-მფრინავმა რკინისამ.

შარბათის სმით დავმთვრალვარ?
თუ ცხოვრებამ დამათრო?!
გული რო აფართხალდა,
გული რო მარიფათობს.

სდევ... პოეტი რატომ ვარ?
თუ არ მხოლოდ იმიტომ,
ყველას რომ განვუმარტო
დროს სიმწარე და სიტკბო.

მახსოვს ცრემლი მცვივოდა
პირველ ლექსის წერის დროს;
დღეს კი მზე მიცინოდა —
ამ ლექსების წერის დროს.

ეს რა არის, რა არის?
თუ არ აელვარება?

პოეტის მზით გამთბარის
ვარსკვლავებში გარევა.

ვარსკვლავიო?! ოჰ, არა,
მე ცხოვრების შვილი ვარ;
ჩემთვის მისი აშკარა —
გული გადაშლილია.

შიგ ვტრიალებ და შვებაც
მისი მწვავს და მდაგავს მე,
მისი აღმშენებლობა,
მისი სიგანთიადე.

სდევ... აქა ვარ, — სადაც ვარ,
სულ ერთ რამეს ვუმღერი:
შრომის გმირმა მამაცად
ზიდოს შრომის უღელი.

ეს ცხოვრება, ხომ მზეა,
მზეა აცეცხლებული.
ეხლა ჯერი ჩვენზეა
ვიქნეთ აღტაცებული.

მუშა ხარ, თუ გლეხი ხარ?
ხომ ორივეს ეს გინდათ:
ლექსი. თითქოს ხერხია,
ლექსი მოდის ხერხიდან.

ზადგან იცოდეთ პოეტს
მე იმ მელექსეს ვარქმევ,
ვინც ჩვენს ცხოვრებას მოსდევს
და აქვს სულ მასთან საქმე.

კარგია ლექსის წერა,
მაგრამ სჯობს ამ ლექსს ასჯერ,
თუ როგორც მოქალაქე
იბრძოდებ, გაიმარჯვებ.

დაბინდებიდან გათენებამდის

V *)

ჰორის სისწრაფით გავრცელდა სოფლებში მოულოდნელ თავდასხმის ამბავი... შეიძრა აღმოსავლეთ გურია და ხალხში შეიქნა ბკობა, მითქმა-მოთქმა...

— რავა, ქისინში ჩასდიეს კაცო ამ ჩვენი თავრობის კაცებმა მავ ბალშენიკებს, სული არ მოათქმეიეს კისერში, ოჯახში ფუტი კოუცივეს და აბუნტდებოდენ აბა რას იზამდენ? ამბობს ერთი ჭალარაშესული გლეხი სოფლის სკოლის წინ თავშეყრილ გლეხებში და თუთუნს უგემურად ათითხინებს ჩიბუხის ტარში...

— ო! შენ პირს შაქარი ოსიყმა! გამიხარდება რაცხა, კაცი მართალს რომ იტყვის. აბა, რა დასაჭირავი იყო, საწყალი ჩემი ბიჭი. კაცმა ქვეყანა შეიარა, რვაი წელიწადი ჯარში იყო, იმდენი ომი და ბელასინი გამეიარა, ეშველა რავაც იყო ნიკოლოზეს გადაგდებას მიესწრო ხალხი, ჩამევიდა შინ საწყალი, თითვიდ გაშიშვლებული, სტაცეს ხელი აქანე ამ ბატონებმა და უკრეს თავი ციხეში; მაი ბალშენიკიო... ბალშენიკი რომაა იმიზა ქვეყნის დამქცევია თუ?

— ქვეყნის დამქცევი კი არა, ვინ იცის ეგება მაგენისთანე მართალი ერთი კეკალი არ არის, არც ერთი — აი პარტიები... ამ გამოსვლებში მართალი არიენ მაი ბალშენიკები, რავაც მე ვიცი.

— რაო? მართალი არიან გამოსვლებშიო? ჩაერია გლეხების საუბარში ოთხკლასიან სკოლის მოწაფე — ეტყობოდა ახალგაზრდა მარქსისტი — კაცი მოხუცებულხარ და ობიექტურად მსჯელობა არ შეგიძლია. შენ, იცი რომ ეს აჯანყება ავანტიურისტული ნაბიჯია და რადიკალურად ეწინააღმდეგება მარქსისტულ დიალექტის პრინციპებს?!!

*) დასასრული. იხ. „პროლეტარული მწერლობა“ № 8.

— შენ გაზრდას, მაგ ფრანციცულს თავი დაანებე და თუ რაზე იცი ქართულად გველაპარაკე, — შენიშნა მოწაფეს ოსიყმემ.

— ფრანციცული რა არის? ფრანციცული კი არა ფრანგული უნდა თქვათ ეს ერთი. მეორე კი საქმე იმაშია რომ მე ფრანგულად კი არ ვლაპარაკობ, არამედ წმინდა პოლიტიკურ მარქსისტულ დიალექტიურ ენაზე...

— ჰო, კაი ბიძია შენ გაზრდას ჩვენ ამდენი „ურ-ურის“ არაფერი გაგვეგება და ისევ შენ ტოლებს ელაპარაკე მაგ შენი „ურ“-ული ენით...

გლენებმა ახალგაზრდა მოსაუბრეს გვერდი აუქციეს და ისევ ერთმანეთში გააბეს საქმიანი საუბარი... ხალხი თანდათან გროვდებოდა.

— მოქალაქენო! — გაისმა ხმა ეზოს შუაგულიდან. ვიღაც შავ-წვერა ასულიყო სკოლის წინ, წინასწარ საორატორო ტრიბუნათ გამზადებულ მაგიდაზე — თქვენ ალბად მოგეხსენებათ თუ რა დიდი უბედურება დაატყდა ქართველ ხალხს თავზე. სხვა გარეშე მტრებთან ერთად ჩვენს ერს მოსვენებას არ აძლევენ ჩვენი შინაური მოსისხარი მტრები: ბოლშევიკები, რომლებიც ამ უკანასკნელად იქამდისაც კი გათამამდნენ რომ, აჯანყებით, იარაღით ხელში გვემუქრებიან. მაგრამ ჩვენ ღრმად გვწამს რომ ქართველი ხალხი, შესძლებს ყოველგვარ მტრების ფრონტის გარღვევას და ბოლშევიკების განადგურებას... გამოდით ქუდზე კაცი, როგორც ეს სჩვევია ქართველობას თამარის დროდან და ერთხელ კიდევ იხსენით საქართველო.

მაშ, ბრძოლისკენ მოქალაქენო! ქვეყნის თავდაცვა: აი დღევანდელი ჩვენი ლოზუნგი!

ტაში... აქა-იქ ჩოჩქოლი... უხმო წინააღმდეგობა...

ტრიბუნაზე ერთმანეთს სცვლის ყველა პარტიის წარმომადგენლები, რომელთა სიტყვის შინაარსი და მოწოდება, საქართველოს თავდაცვა და სამშობლოს ხსნა არის...

— ქვეყანა განსაცდელშია, გამოდით ქუდზე კაცი... მჭერმეტყველობს სიტყვის დასასრულს ყველა ორატორი და არტისტულ ხელოვნობით ნასესხები ცივი ცრემლები უსველებენ თვალის უპეებს, ნოემბრის სუსხით მხედველობა-გალიზიანებულ ორატორებს... მაგრამ ხალხი თვით სიბრძნეა... ხალხს რა მოატყუილებს...

— ჩვენ ქე მოგვიწოდებს საომრად და ნახე თუ მაგათი ორანი დეინახო სადმე ფრონტებზე... ტყვიას მიეკარება მაგენი სიახლოვეს?..

იი, ბიძია მოგიცლია შენ? ყველა სოფლებში მოაწყვეს მფრინავი მი-
ტინგები...

დააფაცურეს მცხოვრებლები და ააღელვეს ბოლშევიკების „უზ-
განო საქციელით“. ამოდრავდა ოჯახებში თუ ქორწილებში საქეი-
ფოდ ჩარჩენილი ერობის და გვარდის მესვეურნი...

აფრინეს კაცი ოზურგეთში ჯარისა და არტილერიის მოსაშვე-
ლებლად...

სოფლებში კი გულშემატკივარი შესთხოვდნენ შველას და სა-
განგებო სამეულის წინადადებით ძალად გამოყავდათ ოჯახებიდან
ქუდზე კაცი...

მოწაფეებმა თავი გაანებეს მეცადინეობას და მოხალისეთა რაზ-
მში ჩაეწერნენ. მოწაფე-ახალგაზრდობა თოფებისა და იარაღების
ხელში ჩაგდებათ თავბრუდახვეულნი, ერთმანეთს უმიზნებდნენ და-
ქანგულ ბერდანკებსა და შაშხანებს დასვენების ღროს და ამით ერ-
თობოდნენ...

ოღონდ იარაღი ეჭიროს ხელში და თუ გინდ მშიერ-მწყურვალი
„იომებენ“ მოწაფე-მოხალისენი...

ერთი საათით მეცადინეობდა პორუჩიკი მინდაძე მოხალისეებ-
თან... ამ ხნის განმავლობაში პორუჩიკმა „საფუძვლიანად“ შეასწავლა
მოხალისეთა რაზმს, მთელი საომარი ტექნიკა და სტრატეგია...

დასვენების ღროს კი:

— გაჩერდი თუ არა გესროლე აგია! თოფმიღირებით შესძახის
მეოთხე კლასის მოწაფე-მოხალისე ვანო თავის ამხანაგს, გოგის.

რეპეტიციას გადიან მოხალისეები... საომარ და მზვერავთა წე-
სებს იზეპირებენ. დანარჩენები იცინიან, ვანოს სერიოზულ სახის გა-
მომეტყველებაზე...

სალამოს პირად „მოხალისეთა“ „ჯარი“ მზად არის ყველა სოფ-
ლებში... ემზადებიან ჩონხატურზე თავდასასხმელად, მაგრამ, სანამ
ოზურგეთიდან რეგულიარული ჯარი და არტილერია არ გამოჩნდება,
თავდასხმას ვინ გაბედავს? რაიონული სამხედრო მარაგი, ტყვიის-
მფრქვეველები და ასაფეთქი მასალები, ხომ ბალშევიკების ხელშია...

ბალშევიკების რაზმები კი იმზომ ძლიერია რომ უბრალო მო-
ხალისეთა შეფაფხურებით ვინ რას გახდება?!... ამიტომ:

ელოდებიან ჯარსა და არტილერიას...

საალყო წესებია სოფლად გამოცხადებული. ქუჩაში ვაგლახ არა-
ვის აჭაჭანებენ...

„მოხალისეები“; „დელი-დელა“-ს სიღერით მიემართებიან ჩოხატაურისკენ...

საქართველოს
საბჭოთაო
საზღვრო
სამართლებრივი
სამსახური

VI

დაბინდდა. ისმის კანტი-კუნტი სროლა შაშხანებიდან...

დროგამოშვებით ტყვიამფრქვევებიც ვარჯიშობენ...

ჩოხატაურს, დროებითი კომიტეტი განაგებს... ელოდებიან ცნობებს სხვადასხვა კუთხეებიდან მაგრამ...

ჯერ საიმედო ხმა არსაიდან არ ისმის...

ჩოხატაური შემორკალულია ყოველი მხრიდან...

— სულით არ დაეცეთ ამხანაგებო! გამხნევედით, გასალკლდევედით როგორც ეს მეტროპოლ კომუნარებს შეფერის და მომავალიც ვნახოთ... ამხნევეს თედორე ამხანაგებს... — ვინ იცის იქნებ წამოგვეშველონ კიდევ...

კომიტეტი ისევ საქმიანობაში ჩაიძირა.

გარედან კი:

სახელდახელოდ თავშეყრილი „მოხალისეთა“ ჯარი შუალამედის დაცარიელდა... სანახევროდ სადღაც გაიპარა...

შეტაკების შიშით შეპყრობილმა მოწაფეებმა ჯარის რიგები მიატოვეს და შინისაკენ გაკურცლეს...

— საიდან მოდიხართ? პაროლი?! კითხულობდენ გზაში დარაჯები.

— პაროლი: ლულა! ჯარიდან მოვდივართ, საჭირო აღარ დავრჩით:

— როგორ? დანებდენ ბოლშევიკები?

— არა, მაგრამ, ჯარს ელოდებიან ოზურგეთიდან და არტილერიას...

— ხო! მაშინ თქვენ რაღა საჭირო იქნებოდით...

რეგულიარული ჯარი და-მსუბუქი არტილერია დღის ორ საათზე დაიძრა ოზურგეთიდან.

სუფსა-გუბაზოულის შესართავამდის სული ძლივს მოიტანა მენ-შევიკურმა ჯარმა. ჯერ არც კი ენათებია რომ შიშისმგვრელი გრიპი ატყდა ზარბაზნებიდან ჩოხატაურის მიმართულებით...

აზუზუნდა ყუმბარები დასეტყვილ ჰაერში და თოფის წამლის სუნით გაიჟლინთა არემიდამო...

ჯარი სამხედრო ცერემონიალით მიიწევდა ჩოხატაურისკენ და ზმაშეწყობილი ტყვიამფრქვევები შორიდანვე იტყობინებოდნენ მოულოდნელ თავდასხმის საშიშროებას...

— დავცალოთ ჩოხატაური და გზა დავიჭიროთ ერკეთ-ხევის მიმართულებით. დამარცხება აუცილებელია... მტკიცედ განაცხადა თედორემ კომიტეტში და ამხანაგებს გადახედა. — თავს უნდა ვუშველოთ....

— გაამაგრეთ ყოველი კუთხე... ციხეს დარაჯები მიუჩინეთ... ტყვისმფრქვეველებიდან განუწყვეტელი ცეცხლი... იძლეოდა ბენია საომარ განკარგულებებს. და თანაც კომიტეტში თათბირობდა...

— სალამოდის გავმაგრდეთ როგორმე... სალამოს კი დარაჯები თანდათან მოვხსნათ პოსტებიდან, მთელი ძალა ბუკისციხის მიმართულებით დავრახზოთ ტყვისმფრქვეველებით თავდაცვა ვაწარმოოთ თუ საჭირო იქნება და როცა ერკეთს გავცდებით მერე არა გვიშავს...

— გადაწყვეტილია... სალამოდის გავამაგროთ რიგები რითაც არ უნდა დავგიჯდეს... ბენია ისევ პოსტებზეა... ისევ რაზმებს დასტრიალებს თავს... გრიალებს ზარბაზნები... და დაზაფრული მოსახლეობა გარბის მთებში გადასახიზნად...

ტყვისმფრქვეველები ქვას ქვაზედ ადუღებს... შაშხანების ხმა კენესას წაგავს... წივილ-კივილით ზრიალობს განაპირა სოფლებში...

— ჰაი გიდი! — ოხრავს მოხუცი, რომელსაც ერთი შვილი კომუნარების რიგებში ეგულება — მეორე კი რეგულიარულ ჯარში — ძმამ ძმას უნდა თოფი ესროლოს? ჰაი რა დრო დადგა, რა დროს შევესწარი სიბერის დღეში?!

— შვილებო, შვილებო! მოსთქვამენ შინ დარჩენილი მოხუცი მშობლები და დილიდან-დაბინდებამდის ოხვრა და კენესა დაფარფატობს დაღარულ გულებში...

— ბენიასი რა იცით? არაფერი უმცნიებია? კითხულობს მოხუცი ათანასე...

— ვაი შენს დედას შვილო! არაფერი ამბავი არ მოსულა ჩემო ათანასე... ეგება ცოცხალი არც კია, ვაი უბედური მისი დედა! თებრონემ ცრემლიანი თვალები მოიწმინდა...

— აბა, ოცი კაცის არჩივი სადილი, ახლავე, ჩქარა... ჯარს უნდა გადუგზავნოთ... იძლევა სოფლის მეთაური განკარგულებას სოფლებში და ცხელ-ცხელი მკადები გროვდება მიჩნეულ პუნქტებში, ჯარში გადასაგზავნად...

გრილებს ზარბაზნები და ისმის განუწყვეტელი კაკანი ტყვამფრქვევების... მთელი დღე მშიერ-მწყურვალნი ზიან კომუნარები განათხრებში და მოტანილ იერიშებს იგერიებენ.

სალამოს რეგულიარული ჯარი გადმოვიდა შეტევაზე...

ჩოხატაურის ხიდს ზემოდ თავდასხმამ მიიღო ფრიად სერიოზული ხასიათი და თუ ამდენ ხანს კაცთა მსხვერპლს ერიდებოდნენ — კომუნარები მაინც, — სალამო ჟამს აკვნესდა დაჭრილები ორთავ ბანაკში...

აგერ რაზმის უფროს ბენია ბერიძეს ტყვიამ ქუდის საქაჩრე გაუხვრიტა და თვითონ კი უვნებლად დარჩა...

ყურადღება არ მიაქცია, ისევ რაზმს მიუბრუნდა:

— ამხანაგებო! თანდათანობით დასტოვეთ პოსტები და ბუკისციხის მხარეზედ გაამაგრეთ აქეთ-იქითა პოსტები... ამხანაგებო და აბა, ეცადეთ არვინ დავკარგოთ... დაჭრილებს უპატრონეთ... ზურგზე შესმული თან წაიყვანეთ... ჩქარა...

კომუნარები აღმოსავლეთით მიიწვივნენ... დაბას აცარიელებენ...

— დაიხით უკან! ტყვისმფრქვეველო განუწყვეტელი ცეცხლი ერთი საათის განმავლობაში...

ორი „მაქსიმა“ იგერიებს მოტანილ იერიშებს ყოველი მხრიდან. უკვე ვახშობის დროა.

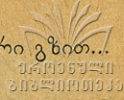
ჩოხატაური დასცალა კომუნარებმა.

ჯარმა კარგა ხანია იგრძნო დაბის სიცალიერე, მაგრამ ერთობ ვერ ენდო, შიგ შესვლა ჯერ ვერ გაბედა... ფრთხილობენ: — არ შეგვიტყუილონო... მხოლოდ როდესაც ორი უკანასკნელი ტყვიამფრქვევიც მიყუჩდა, შესწყვიტა საომარი მოქმედება, ჯარი პირდაპირ დაიძრა შტაბის შენობისკენ და მოახდინა ყოველმხრივი რესტავრაცია მმართველ ორგანოებში... არტილერია და ჯარის ნაწილები ერთი საათის განმავლობაში საზეიმო შედღულთით ამცნობდა ქვეყანას დაბის დაბრუნებას...

კომუნარები გზას მიიკვლევდნენ ერკეთ-ხევის მიმართულებით და გზა და გზა სტოვებდნენ ტყვიამფრქვევებსა და საომარ მარაგს, რადგან უკანასკნელთა გადაზიდვა საცალფეხო გზებით შეუძლებელი შეიქნა...

მცირე თათბირის შემდეგ რაზმი ოფიციალურად დაშლილად გამოაცხადეს, ხოლო აქტიური ამხანაგები და აჯანყების მეთაურნი

ისევ ორგანიზაციულ მუშაობას დაუბრუნდენ არალეგალური გზით...
გვარდია ზეიმობდა „ბრწყინვალე“ გამარჯვებას.....

VII

ერთი კვირის განმავლობაში დღე-და-ღამე გრიალებდა ზარბაზნები ერკეთ-ხევის მიდამოებში.

ცეცხლის აღში ირუჯებოდა წიფლნარი ტყეები და გველებად დაკლანკილი საშემოდგომო ხანძარი საშიშროებას უქადდა სოფლის ოჯახებს...

ქვეითა ჯარმა შესწყვიტა საომარი მოქმედება და ეგზეკუციად ჩადგა სოფლებში.

დაპატიმრეს ყველა აჯანყებაში მონაწილენი და თანახმად სამაზრო ხელისუფლების განკარგულებისა, სამაზრო ციხეში გადაგზავნეს მსჯავრ-მოსახდელად.

რაზმის სრული დაპატიმრებამდე ამხანაგებმა შესძლეს აჯანყების ხელმძღვანელის ამხანაგ თედორეს გურიიდან გაპარება. შიშობდნენ — არ დახვრიტონო...

მიწყნარდა ყოველივე...

აჯანყება დამარცხდა...

— ვითომ რაიო, ბოშო, ახლა ამ ბოლშევიკებმა, ასე რომ გასწირეს თავი და შეიარაღებულ აჯანყების მოწყობასაც არ დაერიდენ? კითხულობდნენ სოფლელები ერთმანეთ შორის. ჯარი და არტილერია გავიდა სოფლებიდან და საბოლოოდ მიწყნარდა საომარი მოქმედება...

— რაი ჩემო ბიძია და ქვეყანას ამცნიეს, რომ ხალხი ვერ ეგუება არსებულ ხელისუფლებას, ვერ იტანს მის კანონსა და სამართალსო...

VIII

წვიმს...

გულშემზარავი ამინდები დგას გურიაში.

ქრის ნოემბრის ბორიო და ტყვიისფერ ღრუბლებში თავს იმალავს ძალმილეული მზის სხივები, თითქოს ამათაც შესცივნიათო. კედლის კალენდრები ცხრამეტს უჩვენებენ...

სოფლის ეზოებში კარგამოკეტილი ოდები პარტახ ოჯახების შთაბეჭდილებას სტოვებს. სიჩუმე მეფობს სამარისებური...

აქა-იქ ძალები თუ შეუყვებს რამეს თორემ... არც კრიმინალური...
აღარც საშემოდგომო მოღსენა და გურიაში ჩვეული მხიარულება...

შარაში თავმოყრილი ქარწამონაბერი ფოთლები ფეხ-ქვეშ იჭექ-
ყება აქენჭებულ ტლაპობებში და ზოგან ათოთილ ჭინჭიბურში ჩალ-
დაყებამდის ეფლობა ურმები...

ოზურგეთის სამაზრო ციხე საცოდავად გამოიყურება პაწია სარ-
კმელებით. სამაგიეროდ: ციხე სავსეა აჯანყებულ პატიმრებით...

ციხის კარებში კბილებჩაცვენილი მოხუცი დარაჯი რალაცას
ფქვილის ღომივით ჩიფჩიფებს და თავის ქნევით უთითებს შტაბის
თანამშრომელს კომენდანტის კაბინეტისკენ...

დაბლა კი, ნახევრად ბნელ საკანებში ზის ბენია თავის ამხანაგე-
ბით და დღითი-დღე ხელისუფლების განაჩენს ელოდებიან...

რამდენიმე კაცი გუშინ გაუშვეს საპატიმროდან...

დანარჩენები კი, ზიან და ელოდებიან...

— ამხანაგებო! არც ერთი მონანიების მაგვარი სიტყვები... არა-
ვითარი წუწუნი და გულშემატკივრობის სამძიმრები, მით უმეტეს
ჯერ კიდევ მსჯავრ-განაჩენის მოლოდინში. რაც მოხდება ჩვენ სრუ-
ლის გონების სიმშვიდით შევეგებებით მას და თუ გინდ სიკვდილის
ჟამსაც კი არ შევარცხვენთ გაბედულ მებრძოლის სახელსა და
დიდებას.

— არა, ამხანაგო ბენია! ჩვენ კი არ ვნანობთ თუ გინდ სიკვდი-
ლის განაჩენსაც მაგრამ...

— მაგრამ გული, გული რომ არ ისვენებს, ფიქრები რომ მა-
ხრჩობს?.. აიმაღლა ხმა ქაიხოსრომ...

— მხიარულება ამხანაგებო! იგრავინა ბენია ბერიძემ და განგებ
მოსალხენი სიმღერა წამოიწყო... აყვენ სხვებიც და გულშემზარავი
სიწყნარე მხიარულებაში გადავიდა.

კომენდანტმა, უგულოდ ჩამოართვა შტაბელს დალუქული პა-
კეტი და კაბინეტში ჩაიკეტა...

გულმა რალაც რეჩხი კრა და ყურმოკრული განაჩენის სინამდვი-
ლის მოლოდინში ნერვიულად ჩაიკითხა ბოლომდის გრძელი გა-
ნაჩენი...

— დახვრეტა! აღმოხდა გულიდან კომენდანტს და სავარძელს
დაეყრდნო...

— დახვრეტა! დიახ, დახვრეტა...

განაჩენს ხელს აწერს აჯანყების საქმეზე ჩამოსული საგანგებო
რწმუნებული და შტაბის თავმჯდომარე...

საქართველო
ბიბლიოთეკა

IX

— ციხეში!

ეტლი დაიძრა შტაბის ეზოდან...

ბნელა... თორმეტი რა ხანია დაკრა საათმა...

ციცინათელასავით ციმციმებს ციხის სარკმელებიდან გამომ-
კრთალი ბეჭუტი სინათლე...

ჰაერი დამძიმებულია...

კრის შემოდგომის წვრილი წვიმა...

ციხეში სიწყნარა...

გუშაგი ადგილზე ტკეპნის მოკლე ნაბიჯებით... დაღლეტილ ქა-
ლამნებში ცერები საცოდავად იცქირებიან...

სცივა გუშავს მაგრამ... ვის უნდა შესჩივლოს თავის გასაჭირი?

გაქეჩილი ბუშლატი სითბოს ველარ იჭერს და შემოდგომის ქარ-
შეთი თავისუფლად დანავარდობს დარაჯის გამხდარ, მოხრილ
სხეულზე...

შეჭარხალებული მაუზრიანები გადმოხტენ ეტლიდან...

— გამოუცხადეთ განაჩენი? გაისმა ბოხი ხორხოზი ხმა საკო-
მენდანტოში.

— რა საჭირო იყო. განაჩენის სისრულეში მოყვანის დროს რომ
გამოუცხადოთ რა გვიანი იქნება? ჰკადრა კომენდანტმა.

— დროა? გამოიყვანეთ!..

ნაცემარ ძალღვივით წელგათრეული წამოდგა ფეხზე კომენდანტი
და განაჩენით ხელში დაბლა საკანისკენ გაემართა... ციხეს ალყა შე-
მორტყმოდა შტაბის განკარგულებით და რამდენიმე დარაჯი კომენ-
დანტსაც აედევნა საკანისაკენ...

— რაჩხ! გაიღო მესხეთე კამერა და სულყველამ თავი წამოყვეს
საწოლებიდან.

არც ერთს არ ეძინა...

კომენდანტი მიიმედ სუნთქავდა... დარაჯები იღვენ გაქვავე-
ბულები...

ტუსალები გრძნობდენ საქმე რაში იყო...

იღვა ხესავით კომენდანტი და ვერ მოეხერხებია განაჩენის წაკითხვის დაწყება...

— რალს იგვიანებთ. შეღრიალა ბენია ბერიძემ და ფეხზე წამოდგა...

— აღარ გვალისრებთ ბედნიერებას? კვლავ დაიგმინა ბენიამ.

კომენდანტი აბუგუნდა საცოდავი ხმით და ძლივს დაასრულა განაჩენის ბოლომდის წაკითხვა... — და ხ ვ რ ე ტ ა...

— ო ო ოხ!... ა? ა? ხა! ხა! ხა!.. ხა! ხა! ხა! ბიჭი, იორდანა, ვასიკო, მაკრინე... ხა ხა ხა! მშვიდობითო? ხელს მიწევთ? რაიო? ა? ხა ხა ხა! თქვე შერცხვენილებო... მე, მე რომ ქაიხოსრო ვარ თქვენ დაგავიწყდა... ხა ხა ხა! საცოდავებო! ქაიხოსრო კუთხეში მიიკრუნჩხა და ცივცხელი ოფლით აუტალახდა მთელი სხეული.

— საბრალო. შეიშალა... — მძიმედ ჩაიქნია ხელი ბენიამ, — მედგრად ამხანაგებო! სულით არ დაეცეთ... ვანო! ეგ ცრემლები რა მოხელეა?

— ოხ! მე მაგათი ცოლ-დედის...

— სუს! არა გრცხვენია! მებრძოლი კაცი... ამხანაგებო! გადაეცით ყველას რომ ჩვენ წარბშეუხრელად მივდივართ ჩვენთვის უკვე გამზადებულ საფლავებისკენ... ძმათა სასაფლაო ახსოვდეს ჩვენს ამხანაგებს მომავალ ბრძოლებში. დებს კი გადაეცით აუცილებლად რომ გაინე და მარო ამიერიდან შესცვლიან ბენია ბერიძეს ბოლშევიკურ რიგებში... მშვიდობით ამხანაგებო...

საერთო აღელვება... გახშირებული სუნთქვა და გულის ბაგაბუგი. ეთხოვებიან ამხანაგები ერთი მეორეს...

— მეც თქვენთან ერთად შვილებო! წამიყვანეთ მეც... ითხოვა მოხუც ივანემ მაგრამ... მოხუცისათვის არვის სცალია... ათვალთვალეული ვარსკვლავთ-შემთამაშე რვა ვაჟკაცი რიგში ჩაამწყრივეს. ქაიხოსრო ძალით გამოათრიეს...

ხელფეხშეკრულები გარედ გამოიყვანეს...

X

— წაიყვანეთ! გაისმა განკარგულება და ჯარი დამწყრივდა ორთავ მხარეზე.

ხელფეხშეკრულები ჩაამწყრივეს გზაში მსჯავრდადებულნი... ციხიდან ისმის უწმაწური გინება და ზღრიალი...

რვა კომუნარი უკვე ტიალ მინდორზე დააყენეს...
შემოდგომის წვიმა ცრის... ნისლი ერთმანეთში ირევა...
ბნელა...

— მშვიდობით ამხანაგებო!

— გაუმარჯოს თავისუფლებას! რვა კომუნარი ერთმანეთს გა-
მოეთხოვა..

*
* *

გავიდა დრო...

იყო სოფლებში დაუსრულებელი გლოვა და ტირილი...

ელვის სისწრაფით გაირბინა თვეებმა, წლებმა და როცა 25 თე-
ბერვალს 1921 წ. წითელი დროშა აფრიალდა საქართველოს მიწა-
წყალზე, კომუნარების თანამებრძოლმა ამხანაგებმა, ბენიას სიტყვები
პირველსავე დღეს მოიგონეს და ცალკე სოფლებში ობლად გათხრილ
საფლავებს მიულოცეს ბრწყინვალე გამარჯვება!... ბენიას დედა სი-
ხარულის ცრემლებით ბალახს პოტნიდა შვილის საფლავზე და თანაც
ჩასძახოდა ერთად ერთ პირმშოს:

— აღსდექ! უკვე გამოზაფხულდა, რა ჯობია ახლა თავისუფალ
განავარდებას აყვავილებულ ველმინდვრებშიო...

მაგრამ...

წითელი დროშა ნაზად ირხეოდა მებრძოლის გულზე...

კალე ბოგოხიძე

ს ა მ უ ო ზ ლ ო

სადაც გავზრდილვარ — ყველაფერი არის ნაცნობი,
დაბადებიდან ამ ბუნებისთვის მე მიცქერია,
აქ სიდუხჭირით მივალწიე ყმაწვილკაცობას,
ეხლა მომწყინდა ჩემი ქოხი, ჩემი კერია.

გაგიკვირდებათ რომ მიყვარდეს მე ეგ მიდამო,
რადგან გრძნობები მისმა მზერამ უკვე გაცვიოთა;
„ცა ფირუზ ხმელეთს“ და ბინულის ლირიკულ დენას
სხვებმა უმღერონ პატრიოტულ სიზარმაციოთა.

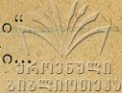
მე სიყრმიდანვე თუ ვეზრდებოდი ტყეებს, მთა-ველებს —
მზე ჩვეულებრივ ჩადიოდა და ბინდებოდა,
ვხედავდი ყანებს, შევხაროდი დახრილ თაველებს,
უმინო მზერა, სადამდე აღარ მომწყინდებოდა.

ზამთარში თოვლი ველ-მიდამოებს ისევ ფარავდა,
გაზაფხულისას იშლებოდა მინდვრად ყვავილი,
აიშლებოდა მთის ფერდობზე ცხვრების ფარა და
კვლავ გაისმოდა შემზარავი ყორნის ჩხავილი.

საკვირველი და მიმზიდველი აქ რაღა იყო, —
ან რას უმღერდა ასე ტკბილად ნეტავ ბულბული?!
მგოსნურ ჰანგებით შმაგ ამინდმა არ გადაილო
და იღვა ხევში ტყე ველურად გადაბურღული.

უწინ. — აქებდინ ამ ბუნებას „ფერად ოცნებით“
და სიმღერები გაისმოდა ნარნარ ხმიანი,

ეხლაც ეტრფიან საქართველოს სუფრის „მგოსნები“
როგორც ქოფაკი — მეღეჭსე გრიგოლ ორბელიანი.

როცა იზრდება განთიადივით სხვა საქართველო,
„ტურფა სამშობლო“ რაღად მინდა, რომ მიზიდავდეს,
მე აღარ ვნანობ, ეგ სიმწვანე ქუსლით გავთელო,
რომ ავაშენო ურიცხვ მზეებით დღე გაზაფხულის.

და თუ მეც მიყვარს ჩემი სამშობლო, მხოლოდ იმიტომ —
კვლავ ამშვენებენ ინდუსტრიის მასაც უბნები,
ვგმობ თანაშეზრდილ საბაღნაროს და კვლავ მიმიპყრობს
ხრიოკი მხარე, სადაც მუშებს ვესაუბრები.

უტყვი ბუნება — ეგ უმიზნო სიღამაზეა,
როგორ მომხიბლავს, თუ მთებს აკრავს გუნდი ნისლისა,
როდესაც მიპყრობს ელმაშუქი აღმასებივით,
პირველი კერა და სამშობლო კომუნისმისა.

სადაც ვშობილვარ — ეგ სამშობლო არის გულცივი,
ის სიდუხჭირის მორევიდან ველარ დამიხსნის,
ჩემი სამშობლო, სამშობლოა რევოლუციის,
სადაც ფრიალებს ბრძოლის დროშა მშრომელ ხალხისთვის...

კონსტანტინე ლორთქიფანიძე

ახალი გლეხები

(შირაქის კომუნებში)

მეეტლეთვის შესახებ

გამოჩნდით ჩემოდნით ან მცირე შეკვრით ხელში ხონის ან სხვა მიმართულებით მოარულ ეტლების ბირჟაზე, — თქვენს წინაშე წამოიშლება რამდენიმე მეეტლე და გააბამს გულშემზარავ ღრიალს.

— აბა, აქეთ ბატონო, ამხანაგო...

— შევარდენა ცხენებია,

— ახალი ეტლია, საით მიბრძანდებით?

თუ შემთხვევით თქვენი ან თქვენი მასპინძლის გვარი წამოგცდათ, იმერელი მეეტლე იმ წამშივე შეეცდება თქვენთან გამოცნაურებას, დამოყვრებას. იმდენხანს ივლის მიკიბულ-მოკიბული ბილიკებით სახელების და გვარების ჯურღმულებში, რომ ბოლოს ორივესთვის — თქვენთვის და მისთვის — საერთო ნაცნობს აღმოაჩენს.

ეს კი ისეთი მტკიცე საბუთია, რომ ძალიან მაგარი ხასიათის კაცი (უმჯობესია არა იმერელი) უნდა იყო, რომ მის ეტლს, რომელსაც ეტლის თვისებები დიდხანია დაკარგული აქვს, გაშორდე და უკეთესის დაჭირავენას შეეცადო.

ნუ გაიკვირვებთ;

იცოდეთ რომ დამოყვრების მთავარი მიზეზი — ავტობუსებია, რომელნიც მარდათ დაქროლავენ დღეს იმერეთის გზატკეცილებზე. მეეტლემ იცის რომ მანქანასთან სისწრაფეში კონკურენტობა ისევე შეუძლებელია მისთვის, როგორც შოფერობა. სისწრაფეში თუ არა, ნელა სიარულში ხომ შეიძლება ჯიბრი!

ერთხანს გაჰყვიროდენ;

— მაგი ანტობუსია თუ რაცხა ჭადი, სადმე ხრამში გადაგიძახებს, მერე დაჯექი და უყარე კაკალი ჩემო ბიძია; ამ გაგანია სიცხეში ვინ გეიგონა მაგით სიარული! აგერ ბატონო ეტლი! წამოვწვეთ არხენად შიგ და ვიაროთ ჩვენთვის, ნელ-ნელა, სიგრილეშიო.

არ ვასკრა, არავინ უსმენდა „ეტლების შინა მლაღადებელ ხმას“.
— ჩაჯექით თქვე ოჯახ დაქცეულებო, ლურსმანი ცი...
შირქვია ბალიშებზეო!..

ლურსმანი არა, მაგრამ ბალიშის დანჯღრეულ ზამბარაკებს იმ-
დენად კარგად შეუთვისებია ლურსმანის ჩვეულება, რომ ძალიან ნა-
კლებად იძლევიან არხენად წამოწოლის საშუალებას.

— ეგება ამითი მაინც დაგვდვან ხათრიო, — ფიქრეს მეეტლეებმა
და მგზავრებთან დამოყვრების პოლიტიკას დაადგენ.

კახეთის მაზრაში მრავალი კარგი გზატკეცილია, მაგრამ არ არის
მანქანა. ამისთვის როცა სიღნაღელ მეეტლეების ფუნდუკში ჩავედი,
არც ერთი მეეტლე არ შერხეულა რომ სხვებზე უწინ შემომგებებოდა.

ეპიური სიღინჯით ისხდენ ალაცაფის წინ, თუმც პროფესიონა-
ლური ინსტიქტით გრძნობდენ, რომ ეტლის დამჭირავებელი ვიყავი.

რომელსაც პირველად გამოველაპარაკე, მან ორმოცი მანეთი მოხო-
ვა; როცა მეორეს მიუბრუნდი, პირველმა გაიღიმა. მეორემ ორმოც-
დაათ მანეთად შემომთავაზა თავისი ეტლი. მესამეს და მეოთხეს აღარ
შევეკატრებივარ. ღიმილზე ეტყობოდათ: რამდენ მეეტლესაც დაველა-
პარაკებოდი, იმდენი თუმანი მიემატებოდა პირვანდელ საფასურს.

ისევ პირველ მეეტლეს დაუბრუნდი და უკანა ადგილები დავიბევე:

— გათენებამდე გავიდეთ სიღნაღიდან, სიცხეს გავასწოთ;

მითხრა მეეტლემ და ხუთმანეთიანი წყნარად ჩაიკეცა ჯიბეში.

ეტლის კოფოლან

განთიადი ჩქარი ნაბიჯებით მოარღვევს სიბნელეს. ვჩქარობ, მა-
გრამ ჩემი სიჩქარის პრაქტიკული შედეგები მეტად მცირეა. ოთახიდან
გამოსვლა ვერ მომიხერხებია. ყველაფერი შევკარი; ჩანთა მხრებზე
მოვიგდე. რა მაკლია! თითქო არაფერი: მაგრამ ჩემმა არა-ტურის-
ტულმა ბუნებამ ნახევარი საათი მაინც მაწრიალა ოთახში უქმად.
სულ მეჩვენებოდა, თითქო რაღაც მავიწყდებოდა, მრჩებოდა.

ეტლზე დავაგვიანე და გლახთა სახლში, ბაღლინჯოების ტყვეო-
ბაში ჩავარდნილ ფრიდონისაგან საყვედურიც მივიღე; რა ძალა აქვს
აქაურ ბაღლინჯოებს! მათი წყალობით მთელ ღამეებს ისე ფხიზლად
ვატარებთ, როგორც საგუშაგოზე მდგომი ჯარისკაცები.

— ადრე რომ გავსულიყავით, შუაგზამდე ვერ წამოგვეწოდა
სიცხე. დიდათ შეწუხება არ მოგიხდებოდათ; მითხრა მეეტლემ, თუმ-
ცა ნახევარი საათი მანაც გვალოდინა, სანამ ეტლს გაამზადებდა
და ნელი ლასლასით გაუდგებოდა მიხვეულ-მოხვეულ, დიდათ დაქა-

ნებულ დაღმართს, რომელიც გომბორის კალთებიდან ეშვება ბობის ხევში.

ჩვენს წინაშე მთელი თავის დიდებულებით გადაიშალა ალაზნის ველი. რა წამს დაღესტნის მთებზე ამოგორდა მზე, მოოქროვილი და მბზინავი ნისლი თუ ბული (უკანასკნელს უფრო გავს) ავარდა ალაზნის ველზე. შეუძლებელია მისი ფეროვნების გამოჭერა. ხედავ: გეჩვენება, თითქოს შენს წინაშე დავარდნილი უზარმაზარი ველი, მოფენილია სარკის მინის ნამსხვრევებით, რომელზედაც უკუქცეულა მზის გამოსახულება და ოქროსფერ მტვერად ავარდნილა ზევით. ღრძა დაკვირვებით, ოქროსფერს ალაგ-ალაგ შეეპარება იისფერი. თვალი დამშვიდდება, მაგრამ წამშივე კვლავინდებურად თვალების მომჭრელ სანახაობად შეიცვლება ველი. დაიკარგება ტატნობი. ავარ უეცრად პატარა თეთრი ღრუბელი გაეთამაშა მხეს. თითქო დიდათ განათებულ დარბაზში გამომრიცხველი გადააბრუნესო, მთელი ალაზნის ველი სწრაფად ჩაჰქრა და ფერდაკარგულ ნისლში შემოცურდა მთების და ტყეების მოხაზულობა. ფერების თამაში დაუსრულებელია, ვიდრე მზე „აკადემიკოსის“ სავარძელს, შუადღეს არ მიაღწევს. მაშინ, როგორც ყოველი აკადემიკოსი, ისიც ჰკარგავს სიახლეს და მომხიბლევლობას, გაერთფეროვანდება და გადმოიქცევა მომაბეზრებელ სიცხის ღვარებად.

სიღნაღიდან სამ კილომეტრზე, გომბორის კალთაზე, რომელიც აღმოსავლეთით ალაზნის ველს გადასცქერის, გაშენებულია ბოდბის მონასტერი. ხეებიდან გამოკრთა რამდენიმე მაღალი, სამსართულიანი თეთრი შენობა და რუხი სამრეკლო. სამრეკლო სდუმს. რამდენიმე წელია, რაც მოჩვენების მსგავს მოლაზრონებს არ აღუპყრიათ ცისკენ გახრწნილი თვალები, რომ ერთხელ კიდევ გადაეხადათ მაღლობა მისთვის, რომლის არსებობა და სიწმინდე არას დროს არ სჯეროდათ, მაგრამ რომელიც საუკეთესო საფუძველი იყო მათი კეთილმოწყობისა. მონასტრის გაუქმების შემდეგ, ყველანი საჩქაროდ გათხოვდნენ, იმდენად საჩქაროდ, რომ ურწმუნო გლეხებშიაც კი გამოიწვიეს გაკვირვება.

ესლა ბოდბის მონასტერში მოთავსებულია კახეთის მაზრის საავადმყოფო. უფრო ნაყოფიერად ვერავითარ სხვა დანიშნულებას ვერ შეასრულებდა მონასტერი. ჯანსაღ ჰაერს და მშვენიერ წყალს საპატიო ადგილი უჭირავს მედიკურ პერსონალში. პირველიც და მეორეც საუკეთესოა აქ.

მძლავრდება სიცხე. გზა კარგია, მაგრამ ცხენები ისე ნელა მიავგორებენ ეტლს, თითქო მეეტლეს დაჰკარგოდეს ხმაც და მათრახიც.

— ასე ივლის ქედამდე (სიღნაღიდან ზემო-ქედის კომუნამდე 70 კილომეტრია), წამითაც არ გაუჯავრდება ცხენებს;

მეუბნება თანამგზავრი.

— რატომ! ამას წინად...

— ამას წინად შენ იჯდომებოდი ისეთ ეტლში, რომელსაც დაქირავებული კაცი მართავს; მას რა ენაღვლება ხაზენის ქონება; ისე გარეკავს რომ... როცა თითონ ხაზენებს დაყავს ეტლი...

კოფოსკენ ათითებს:

...მაშინ ცხენებს ძალიან უხარიათ ალბათ; მგზავრებს კი... რაღა ჩემი თქმა გინდა, თითონაც გაიგებ;

გზატკეცილმა უკანასკნელად მოუხვია. ეტლი ჩახრიალდა ბოდბის ხევში.

ბოდბის ხევი გომბორის ტიტველ კალთებში ძევს. იგი წარმოდგენს მტკვარის ოდენა მდინარის დამშრალ კალაპოტს, ბრტყელი, რიყის ქვებით მოფენილს. ხევის ორივე ნაპირზე გაშენებულია სოფლები, ბოდბის ხევი, ბოდბე და სხვა; ხევი განთქმულია მეჭურჭლეობით (თიხა). გზა და გზა ვხედავთ უამრავ ქურებს და აგურხანებს, სადაც საოცარი ოსტატობით ამზადებენ თორწნებს, ქვევრებს, ვიწროყელიან კოკებს და სხვ.

თავისებურია ქიზიყის სოფლები. ისინი სრულებით არ გვანან დასავლეთ საქართველოს სოფლებს, სადაც კონტად წამოჭიმულ, ყავრით ან კრამიტით დახურულ სახლების წინ, გაშლილია დიდი ეზოები, წაბლის ან ეკლის სარებით შემოვლებულ ეზოს შუა — ქანდარი ან კაკლის მრავალშტოება ხე, მუხლამდე კოინდარი, და არშინ-ნახევრიანი ჭა, რომელსაც ერთი, მაგრად მოწყურებული ძროხაც კი შესვამს; ქიზიყის სოფელი ძალიან მოგავგონებთ ქალაქის გარეუბანს, სადაც ხვდება და ერთმანეთში ირევა ქალაქი და სოფელი. აღმშენებლობის მძლავრ ტალღებს ჩამოაურეცხავს ქიზიყის სოფლებისათვის პრიმიტიული სახე; როცა სიღნაღიდან ღამით გადავხედე რამდენიმე ათეულ ვერსზე ერთმანეთზე მიკრულ, ელექტრონით გაჩირალდნებულ სოფლებს — მეგონა რომ ჩემს წინაშე უზარმაზარი ქალაქი იყო.

პირველად ძნელად დასაჯერებელი იყო ჩემთვის რომ ეს თვალუწვდენი რიგები და ჯვარედინები ელექტრონის ბოძებისა და ფანჯარებისა, სოფელია და არა რომელიმე ჩემთვის უცნობი და დღემდე უნახავი ქალაქი.

ჩვენი მშენებლობის ტემპმა ეგზომ გაამალა და დააწინაურა ცხოვრება, რომ ძალიან ჩქარი ნაბიჯები, მოქნილი გონება, მახვილი სმენა და მარჯვე თვალები უნდა გქონდეს ადამიანს, რომ უკან არ ჩამორჩე

მას. ცხოვრება გაზეთია — ამ სიტყვის საუკეთესო მნიშვნელობით. უნდა ეცადო; ყოველდღიურათ იკითხო ის. არ უნდა სთქვა; ეგ ესე თი წვრილმანია, რომ მის გაკეთებას ან მოფიქრებას ხვალეც მოვასწრებო; დღეისთვის საჭირო წვრილმანების და საქმეების ხვალე კეთება, ისევე უსარგებლოა და მიუზიდველი, როგორც ძველი გაზეთების კითხვა.

აგერ წიგნს ვსწერ დღევანდელზე და თანაც ვწიშობ: ჩემი წიგნი დაბეჭდვამდე არ მოძველდეს და მკითხველს არ ათქმევინოს:

— ჰო, ასეთი ჩვენ უწინ ვიყავითო...

მწერლისათვის არ გაჩერდება ცხოვრება: ცხოვრება კი გააჩერებს მწერალს და თითებზედაც დაარტყამს, როცა იგი ელექტროფიციის მნიშვნელობას „ჩრდილების გაქრობაში“ და მურებისათვის ბინების ჩამორთმევაში“ დაინახავს. ქიზიყელ გლეხისათვის ღამურების უბინაობა მაინც და მაინც არც ისე „საჭიროა“, მაგრამ ის რომ, მისი წისქვილის ბედი დამოკიდებულია პატარა ნაკადზე, რომელიც კვირაში სამჯერ შრება, მას ძლიერ აფიქრებს. ამისთვის გასაგებია ის ზეიმი და აღფრთოვანება, რომლითაც გლეხობა შეხვდა ელექტრო სადგურის გახსნას ქვემო მაჩხაანში. ეს სადგური „ღამურებსაც ჩამოართმევს ბინას“, მაგრამ რაც მთავარია, აამუშავებს წისქვილს. ამავე სოფელში ეხლახან დაამთავრეს თეატრის ორსართულიანი და რამდენიმე დარბაზიანი კოოპერატივის შენობები, რომელნიც მრავალ სამაზრო ქალაქს მოანატრებს თავს.

ერთი მთავარი ნაკლი ქიზიყის სოფლებისა, რომელსაც ეტლის კოფოდანაც შეამჩნევს კაცი, არის უსუფთაობა, სიბინძურე. ეკონომიურად და აღმშენებლობით დაწინაურებულ სოფლებში, როგორიც კარდანახია, ანაგა, ქვემო-მაჩხაანი და სხვა, ასეთი მოვლენა სრულიად შეუთავსებელია.

ეზოები, სახლები, ქუჩები და სახელოსნოები გარეგნულად ისეთ შთაბეჭდილებას სტოვებენ, თითქო მიტოვებულნი არიან პატრონების მიერ. აქ არ მოსჩანს — მზრუნველი, მოუსვენარი ხელი, როგორიც მაგ. იმერელ გლეხს აქვს, რომელიც გულგრილად ვერ ჩაუვლის ღობეში წამოქცეულ სარს, ჩამონგრეულ სახურავს და სახლის წინ დაყრილ ნაკელს;

საუზმის და შესვენების შემდეგ, ჩვენი ეტლი აჩოჩდა მცირეოდენ აღმართზე და შეხრიგინდა უზუნდარას ტყეში. უზუნდარას ტყე ყაჩაღებით უფრო განთქმულია, ვინემ ხეებით და ტყის დანარჩენ თვისებებით. გასაბჭოების პირველ დღეებში ვერც ერთი მგზავრი ვერ ჩაუვლიდა გზის ნაპირზე დაყოლებულ ბუჩქნარს გულდამშვიდებით

და მოსვენებით. ყაჩაღები იმდენად გათავხედებული იყვნენ, რომ ვერ-
ბეს უფრო დაუტოვებდნენ გამვლელს, ვინემ სიცოცხლეს. უპარტიულო
დან ფული, პარტიულიდან სული-ო.

სიღნაღელებს ესლაც ახსოვთ ერთი ღამე, როცა ამოუღიტეს ოც-
დაცხრა-სულიანი ოჯახი. ყოველი შემდეგი ღამე წინანდელისაგან
მხოლოდ დახოცილთა რაოდენობით თუ განირჩეოდა. სიღნაღის ბა-
ღის კედელში ჩადგმულია ორი, ერთმანეთისაგან რამდენიმე მეტრით
დაშორებული ლოდი.

ლოდებზე ავდარს ნახევრად ჩამოურეცხავს ცუდათ გაკეთებულ
წარწერა, მაგრამ გადარჩენილ ნახევართაც გაიგებთ, რომ იქ მარ-
ხია უზუნდარას ტყეში, ყაჩაღებთან და კონტრ-რევოლიუციონურ
ბანდებთან ბრძოლაში დაღუპული მილიციონერები. ასეთი ლოდების
ხარჯზე მცირდებოდა ბანდიტების რიცხვი და უვნებელი ხდებოდა
უზუნდარა.

ტყე გათავდა. ჩემი ყურადღება მიიპყრო გადაყვითლებულმა მინ-
დვრებმა. მარჯვნივ: მარცხნივ: პირდაპირ: მზესუმზირა. ქიზიყში ძა-
ლიან გავრცელებულია მისი თესვა. კარგი მოსავალის გარდა ნამზეს-
უმზირალ მინდვრებზე დათესილი პური „გადაირევა, საუკეთესო თავ-
თავს გაიკეთებსო“ მითხრეს.

სოფელ თუქურმიშადან იწყება შირაქი. მარილის პატარა ტბა
გამოვიარეთ, მალლობზე ავედით და თვალი შეუჩერებლივ წაიღო,
გაიტაცა შირაქის ველმა; ვერ გადაიწვდინა და მარჯვნივ, ტატნობზე
გაქვავებულ ზვირთებივით დაფენილ გორაკებს მიაწყვიტა. მარცხნივ,
რამდენიმე ათეულ საყენით დაბლა, ალაზნის ველია. მოუთმინარი
სიცხე, ხვატი. ვერაფერზე ვერ შეგვიდგამს თვალი. არც ხე, არც
ბუჩქი; ისე შევეჩვიეთ ამ გარემოებას, რომ ერთად-ერთ კაკლის ხის
გამორჩენას ჩემი თანამგზავრი ისეთი წამოძახილით შეხვდა, როგორც
კოლუმბი, მისი გემის წინაშე აღმართულ მატერიკს. აქა-იქ, მალალი
ზვინების ჩრდილში ისვენებენ გლეხები. პური მომკილია. ნაპურალში
ხანდახან გაიფრთხილებს ეტლის ხმაურით შეშინებული მწყერი. ში-
არულად ჩახჩახებენ ჭრიჭინები.

ძნე გადახრილიყო, როცა ტანდიდა, მგლისებური ქოფაკები
ავი და ბოხი ყეფით გამოეჩანენ ეტლისაკენ. ყოველ შემთხვევისათვის
ეტლის საფეხურზე ჩამოწყობილი ფეხები შიგნით შემოვკრიფე და
ჩვენი ეტლი რბილად შესრიალდა სოფელ ზემო ქედის ფართე და
მტვერიან შარაზე.

1926 წელს 25 იანვარს შესდგა სოფელ ზემო ქედის ს. ს. კომუნის კრება. დაესწრო 22 მამაკაცი და 8 დედაკაცი. სულ 30 წევრი. თავმჯდომარეობს კობა ჩოხელი, მდივნობს ალექსანდრე კობაიძე.

- დღის წესრიგი: 1. სამთავისის კომუნის წესის გაცნობა.
2. წევრთა დახალისება და მიღება.

მ მო ს მ ი ნ ა

და ა დ გ ი ნ ა

სამთავისის კომუნის წესის (გაცნობის) შესახებ მოხსენება გააკეთა ამხ. ბასილი ქავთაროვი, რომელიც აღნიშნავს იმ კომუნის წესწყობებს და მიღწევებს.

წევრთა გადახალისება.

მოსიმინეს რა მოხსენება კრებამ ერთხმად დაადგინა რომ ყოველი კომუნის წევრი ეცდებოდა და ყოველ ღონისძიებას იზმარს ჩვენი კომუნის სათანადო სიმაღლეზე დაყენებას.

დახასიათებულ იქნა საერთო კრებაზე თითოეული წევრი და მიღებულ იქნა კომუნაში შემდეგი ამხანაგები.

(ჩამოთვლილია 17 კაცის სახელი და გვარი)

ამ უბრალო კრებით იწყება ის დიდი ცხოვრება რომელმაც მძიმე და მღუმარე შირაქი გამოაღვიძა, სახმაურა, დააჩქარა, როგორც სადგური მატარებლის მოახლოვებამ.

შირაქის კომუნები, როგორც სახალხო მასიური მოძრაობა, რომელიც იზრდება ქვევიდან, არ დაბადებულა რომელიმე ქვეგანყოფილების მაგიდაზე:

— თავი გამაბეზრა ძაღლურმა ცხოვრებამ. თოხი არ დამიკრავს იმდენჯერ, ჩემი გაჩენის საათი რომ დამიწყევლია. ტანჯვაა კერძო გლეხის ჯაფა; რა უნდა იყოს სხვა! ორმოც წელს თავი მოუყარე, დღე და ღამე ერთი მქონია, ცაზე არ ამიხედია...

მაღალმა, ოღნავ მოხრილმა მთიელმა ქლიავის ჩეროში მოთამაშე ბავშვებისაკენ გაიშვირა წყნელი, რომლითაც ლაპარაკის დროს წრეებს და ოთხკუთხედებს ხაზავდა მიწაზე:

...ორი ჩემია; ერთხელ მაინც დაეძახნათ — მამა — ისე რომ „პური მშიაო“ არ დაემატებინათ ზედ; ეხლა კი, არა ნახე... შეერთებამ გვიხსნა, თორემ ჩვენი პაპისეული გუთანია...

მთიელმა წკებლით სივრცეში ისეთი რაღაც შემოხაზა, რომ თითონვე გაეცინა;

პაპისეული გუთანით რომ სიღარიბეს და სიბინძურეს ვერ გაექცევი, კარგად იცოდენ ქედელებმა. იცოდენ ისიც რომ ოც-საათიანი

სამუშაო დღე უბარაქოთ ინთქება წვრილი, კერძო მეურნეობის ეკონომიკური
ლურობით;

...რაღაც უნდა გაგვეკეთებია, ახალი; ჩვენი ცხოვრების წესი უნდა შეგვეცვალა...

მაგრამ როგორ, რაში უნდა გამოიხატოს ახალი?!

თვალთ ვერ ხედავდენ, ხელებით ვერ ეხებოდენ, წინაპართა გამოცდილებით და გადმოცემებით ვერ იხელმძღვანელებდენ;

ასეთ გაურკვეველ მდგომარეობაში იყვნენ, რომ ერთმა მათგანმა შემოისროლა სიტყვა „კომუნა“;

გლახებმა მაგრათ ჩასვიდეს ხელები ამ სიტყვას და შეეცადენ ნათლათ წარმოედგინათ მისი სიაგვარგე;

— შეერთების საწინააღმდეგო რა უნდა მქონდეს! გამოაკეთებს კი ჩვენს ცხოვრებას?

შიშით იკითხა ერთმა:

— ვცადოთ;

მესამემ ჩაიციხა და შენიშნა:

— რატომ არ ცდი შეილოსა რა, ცარიელი მოხვალ — არ გამოვა არაფერი — და ისევ ცარიელი წახვალ; რა გაქვს, რომ დაკარგო!

შენიშვნა იმდენათ დამაფიქრებელი იყო რომ მეორე დღეს რამდენიმე შეძლებული გლეხი არ მოვიდა კრებაზე.

წარსულ ცხოვრების პირობებმა გლეხი დაარწმუნა, რომ ის მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარ თავზე უნდა დაეყრდნოს. გაჭირვების ჟამს გარედან იშვიათად გამოეწევა დამხმარე ხელი. გოლვა და ჭირი, სეტყვა და კალია — მისი მეურნეობის დაუძინებელი მტრები — თვალის გამასუფებელ მშვენიერ ყანას და ღონიერ საქონელს, ისე დასცემს და გააგვრანებს რომ მათზე მოგონების გარდა არაფერს არ დაუტოვებს პატრონს; ამისთვის გლეხი ყოველთვის ცდილობს, გადაირჩინოს, მოაგროვოს და სახვალთ მოაგროვოს რამე, რომ შიშველი ხელებით და ცრემლებით არ შეხვდეს მისი ოჯახი კარზე მომდგარ უბედურებას.

გლეხი ფრთხილია და იჭვიანი. ყოველ ახალ საქმეში ხვალის უზრუნველყოფის საწინდარს ეძებს; უსაგნობას გაურობის. ცასაც კი სარგებლიანობის თვალსაზრისით უცქერის და მხოლოდ მაშინ ახედავს მას, როცა ხვალინდელი ტაროსის გაგება სწადია. სიფრთხილე და იჭვი გლეხს ხშირათ ინიციატივის და ხელმძღვანელობის უნარს უკარგავს. მსხვერპლის ვალებას ერიდება. გლეხის ბუნება მიმბაძველია; აჩვენე, დაუმტკიცე რომ ამ და ამ საქმის წამოწყება მისი ოჯა-

ხისათვის ხვალის უზრუნველყოფას ნიშნავს — ვერავითარი ძალა ვერ შეაჩერებს მას.

მაშინვე, რა წამს კომუნის დაარსების იდეა წარმოიშვა, ზემოქედლებმა სამთავისის კომუნაში გაგზავნეს წარმომადგენლები.

— გაეცანით, დაუკვირდით მათ ცხოვრებას; მოდით და გვიამბეთ: როგორ ცხოვრობენ, რას აკეთებენ. შეისწავლეთ: როცა კერძოთ ცხოვრობდენ, უკეთესათ იყვნენ, თუ ეხლაო...

მისცეს ნაკაზი თავიანთ კაცებს.

სამთავისის კომუნაში ასეთივე ნაკაზით არა ერთ და ორ სოფელს მიუგზავნია წარმომადგენლები, და — საქართველოში ყველაზე ხნიერ სამთავისის კომუნის დამსახურებაც მასშია რომ, არა ერთი და ორი წარმომადგენელი გამოუსტუმრებია უკან ძალღური ცხოვრების გარდაქმნის წყურვილით, იმედით და სიხარულით. ალბათ არ ფიქრობდა სამთავისიდან გამობრუნებული ქედელი ბასილა ქავთარაძე, თუ ორი სამი წლის შემდეგ, ისე გაიზრდებოდა მათი კომუნა, რომ მათთანაც შემოაღებდენ კარებს გლეხები იმ მიზნით, რომელმაც რამდენიმე ასეულ ვერსის მანძილზე წაიყვანა ბასილა.

დანგრეული ხიჭვი

კომუნარებს უყვართ სტუმრები, მაგრამ ძალიან ეჯავრებათ სულწასული და უადგილო ცნობისმოყვარეობა, რომლის დასაკმაყოფილებლათ სამუშაო საათების გაცდენა სჭირდებათ. ამ შემთხვევაში უხასიათოდ გამოგელაპარაკებიან და გაგრძნობინებენ: ცოტათი თუ შეწუხდები, კომუნის კარმიდამოში გაივლი და საკუთარ თვალებს და ყურებს კარგათ მოიხმარ, უფრო მეტს გაიგებ, ვინემ ჩვენი ზერელე დაკითხვითო.

კომუნარები თავმოყვარე ხალხია. მხიარულათ ეგებებიან ყოველგვარ ექსკურსიებს და ცდილობენ რაც შეიძლება სრულათ და ნათლათ გადაუშალონ კომუნის მიღწევების სურათები.

სწყინთ, როცა მათი სურვილი დაუკმაყოფილებელი რჩება და რომელიმე ექსკურსია ჩრდილში დასვენების და რამდენიმე მოსაკითხი სიტყვების შემდეგ, უკანვე გაბრუნდება. კომუნარები ასეთ საქციელში მათი შრომის დაუფასებლობას და უპატივცემლობას ხედავენ და უკმაყოფილოთ ლაპარაკობენ.

— ფასონისთვის მოვიდნენ! მატარებელივით ჩამოგვიქროლეს და გაქრენ, შემდეგ იტყვიან — კომუნა ვნახეთო!

ჩვენ კი, პატარა რიდი და უხერხულობა, რომელიც უცნობ ხალხში და გარემოებაში (პირობითად ვლასპარაკობ) მოხვედრილ ვიცს ახასიათებს, მალე მოვიშორეთ კომუნის ყოველდღიურ საქმიანობაში ჩაბმით; არამც თუ შენობის, ყოველი კომუნარის გულიც ღიაა ჩვენთვის.

კომუნის საბჭოს მიერ კანცელიარიაში მომუშავეთ გამოყოფილია კომუნის ერთ-ერთი დამაარსებელი, სიმონ ჩოხელი. საქართველოს ყველაზე დიდი კომუნის ქალაქების და ანგარიშების წარმოება არც ისე ადვილი საქმეა, მაგრამ სიმონი მაინც ახერხებს მინდვრის სამუშაოებზე გასვლას. კომუნის დაარსების რამდენიმე მომენტის მოთხრობა დამპირდა. მივდიოდი მასთან პირობის მოსაგონებლათ.

როცა გლეხის ჭიშკარს მიაღებით, დაყეფს ძალღი, გამოჩნდება მასპინძელი და ორთავე გამოეშურება თქვენსკენ. იმერელი ყოველთვის გამოასწრებს თავის ძალს და დამშვიდებული შეყვებით ეზოში. ჭიხეში კი პირიქით ხდება. დაწინაურდება ძალღი და მასპინძელის მოსვლამდე სამჯერ მაინც შემოგარბენინებს ეზოს და გადაგიტრიალებს გულს. ყოველთვის, როცა კანცელიარიის ეზოსკენ მარტოთ მივდიოდი, შორიდანვე დავიწყებდი წყალწაღებულ კაცივით ხელების ქნევას, ვიდრე არ გამომხედავდა ვინმე. ესლაც სიმონის საიმედო მხრებს შევაფარე თავი, ფეხაკრეფით როგორც ქურდმა. ავიარე საეჭვო სიმაგრის კიბე და შევედი კანცელიარიაში. ორი მაგიდა ქალაქების და დავთრებით სავსე. კედლებზე პლაკატები და რუქები. ერთი, უცხო ენაზე შედგენილი დიდი რუქა წარმოადგენს ომამდე არსებულ ევროპას. კომუნარები ხშირათ ეძებენ ამ რუქაზე საბჭოთა კავშირის ევროპიულ საზღვრებს, წამდაუწუმ გადაუტლებათ თითი და ხან პოლონეთს გაასაბჭოებენ, ხან ლატვიას.

ქვემო სართულის აივანზე კომუნის წევრი არწევს აკვანს. იგი ბრმა არის ორივე თვალით. საერთო საქმიანობის ხალისს ისიც გაუტაცნია და ჩრდილში უქმად ჯდომის მაგიერ, გამოუნახავს მისთვის შესაფერი საქმე: ნელინელ დაბაჩუნობს ეზოში და მის მახვილ სმენას არც ერთი ატირებული ბავში არ გამოეპარება; დაუჯდება თავთან და ურწევს აკვანს.

— საიდან დავიწყო?

მეკითხება სიმონი:

— აი იქიდან... წესდება რომ შეადგინეთ;

— აბა ეგ რა არის, ისეთი არაფერია; გამოუტდელები ვიყავით; დავჯექით ერთ ღამეს, ჩამოვწერეთ ოცი მუხლი... აკი დაგვეკარგა

ის წესდება; რა იყო კაცო რომ მომავანდება! რამდენი ისეთი რამეები ჩავწერთ შიგ!

სიმონი თავს აქნევს და იღიმება. მის ღიმილში ვკითხულობ: — რა ბავშობა, რა გულუბრყვილობა იყო. თითქო რცხვენია იმ ღამის, რომელმაც ბავშურ გატაცებამდე მიიყვანა მისი ღინჯი გონება.

არა, მეგობარო სიმონ, შესაძლებელია იმ წესდების ზოგიერთი მუხლი ბოძებივით ვერ შესდგომოდა თქვენს ახალ საქმეს, ის ვერ გამოადლებდა დამშეულ კუჭებს. ვერ მორწყავდა გადამხმარ მინდვრებს, მაგრამ მან როგორც უზარმაზარმა მამხალამ, წინ წაგავდოთ თქვენ. იმ პირველმა ღამემ დაგძრათ ადგილიდან, სადაც მრავალი წლების განმავლობაში იყავით დაბმული.

— დავდივართ სოფელში, ვწერთ სიაში ისეთ გლეხებს, რომელსაც ვენდობით. 35 კაცი ჩამოვწერთ. მოსალამოვდება, შევიკრიბებით, დავდივართ, ვკამათობთ. გადავწყვიტეთ შეერთება; ვერ ამოვარჩიეთ კი: კომუნა თუ არტელი, არტელი თუ კომუნა; ვინც მოჯამაგირე იყო, კომუნას ემხრობოდა: — არც სახლი მაქვს, არც კარიო. არტელში რომ შევიდე, სახლს ვინ მომცემსო. ლატაკი ვარ, ლატაკათ დავრჩებიო. რახან ერთობილ ცხოვრებას ვიწყებთ, ბარემ ყველაფერი გავაერთიანოთ და ბინებიც ახალი ავაგოთო. ზოგიც გაიძახოდა: — არტელში წვევრები მარტო მსხვილ მეურნეობას — მიწებს აერთიანებენ, წვრილი ქონება კერძო საკუთრებათ რჩებათო; ვინ იცის, იქნება არტელის ზოგიერთმა წვევრმა საერთო მეურნეობას უღალატოს და თავის კერძო ქონების გაძლიერებას მიყოს ხელიო; რას არ გაიძახოდენ; ორ მეურნეობას — კერძოს და საერთოს ვერ გაუძღვებით, ერთი გექონდეს და კარგო. არტელებს შეძლებულები უფრო ემხრობოდენ; — ჯერ ვნახოთ არტელში როგორ შევთვისდებით, როგორ შევეწყობით ერთმანეთს, — კომუნაზე შემდეგ ვილაპარაკოთო. დავდივართ, ვიკრიბებით; სულ ამაზე ვკამათობთ. როცა თითოეულმა ჩვენგანმა გაიგო, რომ კომუნა ყოველგვარ კერძო საკუთრების მოსპობას ნიშნავდა, ზოგიერთმა რყევა დაიწყო. 35 კაციდან სალამომდე 30 კაცზე ჩამოვიდა სია; ვილაპარაკეთ, ვილაპარაკეთ კომუნის შესახებ და მეორე ღღეს 20 კაცი დავრჩით. კიდევ ვილაპარაკეთ, ვიკამათეთ... მესამე ღღეს კრებაზე 17 კაცი მოვიდა. გადავწყვიტეთ კომუნა;

... იანვრის ყინვები იყო. მივანგრ-მოვანგრიეთ ჩვენი გომურები და ქოხები, მიწასთან გავასწორეთ. ახალგაზრდა და მოხუცი, ქალი და ბავში — ყველანი ფეხზე დავდექით. დიდი გაჭივრებით და წვალებით მოვზიდეთ ქვები. დავიწყეთ დროებით საერთო საცხოვრებელ ბინის

აგება; რაც ჩვენ მაშინ გადაგვხდა, ძნელია მისი აღწერა! გარეთ ვერა
რა ნახევარი ხალხი:

— რაღას ანგრევდით ქოხებს! დროებით ბინათ ისინიც ხომ გა-
მოდგებოდნენ?! ჯერ გეშოვით თანხები, დაგემზადებიათ მასალა და
ზაფხულში შედგომოდით საერთო საცხოვრებლის აგებას!

სიმონმა ჩაიცინა და თვალები გაუბრწყინდა:

— ჩვენ სიმტკიცე და გატანა შევფიცეთ ერთმანეთს, მაგრამ
მაინც ვშიშობდით; ახალ საქმეს ვიწყებდით, ახალი ცხოვრების მო-
წყობა გვინდოდა; ახალ საქმეს ათასი დაბრკოლება შეხვდებოდა; იქნებ
რომელიმე ჩვენგანი გაეტეხა, შეეშინებია რამე დაბრკოლებას და ძვე-
ლი, კერძო ცხოვრებისაკენ დაბრუნების სურვილი მისცემოდა; უკან
გ ა ს ა ბ რ უ ნ ე ბ ე ლ ი ხ ი დ ე ბ ი ჩ ა ვ ი შ ა ლ ე თ, ჩ ა ვ ი ნ -
გ რ ი ე თ, დასახევი გზები მოვისპეთ და ვსთქვით: სადაც ერთი დაი-
ღუპება, იქ ყველა დავიღუპოთ;

გაკვირვება „ცრუმორწმუნეობა“; უკვირს პასიურ მჭვრეტელს;
გლესს აკვირვებს ვარსკვლავები, მაგრამ მეცნიერულათ დაუმტკიცეთ
მისი გაჩენის მიზეზები, მაშინ ის გულგრილობას გამოიჩინეს ვარს-
კვლავების მიმართ; გაკვირვება შეეცვლება იმ სიხარულათ, რომელ-
საც ცოდნა, მოვლენის მონობიდან განთავისუფლება და მასთან
გათანასწორება იწვევს ადამიანში. ჩვენ მეცნიერულათ ვიცით რომ
მშრომელთა მასების ენტუზიაზმით განოყიერებულმა დიად სამუშაო-
თა გეგმამ სასწაულები უნდა მოახდინოს ჩვენს მეურნეობაში. ამის-
თვის ჩვენ არ გვაკვირვებს ჩვენი მიღწევები; ისინი ბუნებრივი გა-
გრძელებაა 25 ოქტომბრის დამის.

ეხლა კი, ამ წუთში მთლიანათ გაკვირვების ნიშანივით ვიდექი;

— უკან გასაბრუნებელი ხიდები ჩავშალეთ... ეს სიტყვები შე-
იძლება ამოიკითხო წიგნში და დაგავიწყდეს; მაგრამ როცა ამას გაი-
გონებ გლესისგან, რომლის ოცნება და მიზანი საკუთარი, სავსე ბე-
ღელის იქით არასდროს არ მიდიოდა, მაშინ შეუძლებელია მისი და-
ვიწყება; შეუძლებელია, რადგან იგონებ რომ გლესის კონსერვა-
ტიულ ტვინს მძლავრათ დასჯახებია ახალი ქვეყანა.

ლირიკული უკან დახევა

— ყოველი წერა-კითხვის მცოდნე, ყველა წიგნს ვერ გაიგებს! —
სისინებდნენ ჩვენი უაღრესათ განათლებული მტრები, რომელნიც ცოდ-
ნის დიპლომს ჯიბით ატარებდნენ და არა თავით, — როცა ჩვენი სა-
ქარხნო-საფაბრიკო მშენებლობა წაიკოჭლებდა სადმე;

ჩვენ ავაშენეთ ზაგესი.

ერთმა ცნობილმა ქართველმა მწერალმა, რომელიც ^{ერთ-სამი} უნიათო ინტელიგენტის თვალებით ხედავს საქართველოს და ^{რუსულ-}ლიკის უმრავლესობის სახელით ლაპარაკობს, დაცინვით მითხრა:

— რა გამოგვიჰედეთ ყური მაგ ზაგესით; სოციალიზმს რომ ზაგესებით აშენებდენ, ამერიკაში არც ერთი ელექტრო სადგური არ იქნებოდა; ამერიკელებს სახლებში უდგათ ზაგესის ოდენა სადგურები! მათგან სწავლობთ ნივთების კეთებას; მაგრამ უკანონოთ შობილ ბავშვივით ჩუმათ ნათლავთ და თქვენს სახელს არქმევთ!

ჩვენ ვსწავლობთ ბურჟუაზიულ ქვეყნებიდან ნივთების კეთებას. მტრისგან კარგის გადმოდება რომ „სასირცხო“ იყოს, მაშინ ჩვენი „პატივცემული“ მწერალი არ შეეცდებოდა ესწავლა პროლეტარულ მწერლებისაგან რევოლიუციონურ ლექსების წერა; ჩვენ ვსწავლობთ, მაგრამ არ ვგვეართ იმ მოწაფეს, რომელსაც წვერ-ულვაში სასკოლო სკამზე ამოდის. ჩვენ ვსწავლობთ ამერიკელებისაგან ნივთების კეთებას, ჩვენ კი ვასწავლით ამერიკის მშრომელ ხალხს ამ ნივთებთან დამოკიდებულებას.

მე ვნახე ქიზიყში ქალარა გლეხი. ის არ გაშორებია ქიზიყს და თავის გომურს, რომელშიაც ისე წვიმდა და ჰქროდა ქარი, როგორც მინდორზე; მაგრამ მას თავის მიყრუებულ სოფელშიც უნახავს საში დიდი, თბილი და კარგი შენობა, რომელსაც უხვად აშენებდა იმპერატორის ბინძური ხელი;

ციხე, ყაზარმა და ეკლესია.

ამერიკაში ნივთები კეთდება იმისთვის რომ საკოები და ვანცეტები დაჯდენ ელექტრონის სკამზე.

ჩვენ კი ვაკეთებთ ნივთებს რომ ასეთმა ქიზიყელმა გლეხებმა შევიდენ და იცხოვრონ ისეთ შენობაში, რომელშიაც არც წვიმა ჩამოვა, არც ქარი გამოიქროლებს და რომელიც ამავე დროს არ იქნება არც ციხე და არც ეკლესია.

ჩვენ შედარებით უმტკივნეულოთ და სწრაფათ ვისწავლეთ ფაბრიკა-ქარხნების შენება. ისინი ჩვენამდეც შენდებოდენ და ქონდათ მდიდარი წარსული. მთელი სიძნელე კოლმეურნეობათა მოძრაობის განვითარებისა მათ სიახლეში გამოიხატება, ამ საქმეში ჩვენ უწინაპრონი ვართ. გასაგებია ის წინააღმდეგობანი და „ჩავარდნები“, რომლებსაც ყოველ კომუნის ისტორიაში საკმაო ფურცელი უჭირავს.

სახელდახელოდ აგებულ ბინებში შინაურ კაცით დასეირნობდა ქარი და ყინვა. გამოუცდელმა ხელმა ასჯერ უნდა გააფუჭოს საჭმე რომ მისი გაკეთების საიდუმლოებას მიაგნოს. ასეთი ხელების ტრიალი იქ, სადაც თითოეული დაკარგული მარცვალი საგრძნობ გავლენას ახდენს გლეხის კუჭზე, დარღვევით ემუქრება წამოწყებას. იმედი კარგი საქონელია, მაგრამ თუ მისი ფლოქვები მაგარი ნალებით არ არის დაჭედილი, შორს ვერ წაგიყვანს. ძვრებოდენ, იმსხვრეოდენ ნალები და უჭირდათ კომუნარებს სიარული. უგეგმოზა, სუსტი ხელმძღვანელობა და ცუდათ დაყენებული აგრო-დახმარება კომუნარების ყოველ ახალ ნაბიჯს უკუ-აქცევდა, როგორც კედელი რეზინის ბურთს.

— აგრონომის რჩევით ნამყენები მაისში დავთესეთ; ნამყენები წახდა. ზოგი ჩვენგანი გაიძახოდა: — მაისში სად გაგონილა ნამყენიო, — მაგრამ აგრონომი ხომ იცით... მისი სიტყვა ჩვენ სიტყვაზე მეტად ღირს; დაუჯერეთ და დავლუპეთ ნამყენი: — ლაპარაკობდა საბჭოს წევრი.

გარდა ამისა, პირველათ კომუნაში მოხვდენ უცხო ელემენტები, რომელთა ინტერესები არ ეგუებოდა კომუნის საერთო მისწრაფებას. გაჩაღდა ინტერესთა თამაში და კომუნა ირყეოდა როგორც ნავი; ჯერ შეუმჩნეველათ: საერთო გაჭირვება ანელებდა რყევას, მაგრამ პირველი მოთხოვნების საგნების მოპოების შემდეგ ინტერესთა სხვადასხვაობა თანდათან გაღრმავდა და პატარა რყევა გადაიქცა უზარმაზარ ღელვათ და ბრძოლათ.

გათავდა პირველი ზამთარი. გათბა ღლეები და იფეთქა მიწიდან სიმწვანემ. დაიძრა ცხვარი მთებისაკენ და ოკეანესავით აღელდა ჯეჯილი შირაქზე.

მოგუგუნდა პირველი ტრაქტორი კომუნის ეზოში.

— გაუშვით ი ჩვენი სოციალისტი მინდვრებზე; ახრიალდა, აქშინდა; ორ ღლეში არ გადმოაბრუნა ჩვენი მიწები! მიაღდა მიჯნას და გაჩერდა; ტრაქტორი და მიჯნა!? ცეცხლი და წყალი უფრო მორიდდება; ხარბია, გაუმაძღარი, დიდ მინდვრებს თხოულობს!

მიყვებოდა კომუნარი „სოციალისტი“-ს თავგადასავალს. (კომუნარები პირველ ტრაქტორს სოციალისტს ეძახიან).

გაჩერდა ტრაქტორი. დაფიქრდნენ კომუნარები. მიხვდნენ: რაც ცხრა უღელა ხარ-კამეჩისთვის ბევრია, ტრაქტორს „საუზმეთაც“ არ ყოფნის. პატარა მიწის ნაჭერზე ტრაქტორის დატოვება დანაშაულია

ტრაქტორის და სახელმწიფოს წინაშე. ტრაქტორი მაშინ იქნება სა-
სოფლო მეურნეობის სოციალისტი, როცა „სასადილო“ და „სა-
მიწებიც და „პარტიბირთვი“-ც ექნება მისაბმელ მანქანების სახით.
კომუნარები დარწმუნდნენ რომ კომუნის განვითარებას უზრუნველ-
ყოფს ტრაქტორის შესაძლებლობათა მთლიანად გამოყენება.

მინდვრის სამუშაოების გარდა, ტრაქტორი საუკეთესო ძალაა
ტრანსპორტისათვის; ტრაქტორით შეიძლება პატარა ქარხნის ამუ-
შავება; ყველაფერია ტრაქტორი, როცა იგი მსხვილ მეურნეობაში
მოქმედობს; დარწმუნდნენ ამაში კომუნარები და დიდი ენერგიით
შეუდგნენ საზღვრების გაფართოვებას.

ინსტიტუტის ჯანში

ძველი გლეხის სამყაროს შეადგენდა მისი საკუთარი ოჯახი და
ნივთები. მის წვრილბურჟუაზიულ მსოფლმხედველობას ქმნიდა პი-
რადი, პატარა მიწისათვის ბრძოლა. მისი ინდივიდუალისტური ბუნე-
ბა გაურბოდა საზოგადოებრივობას. დღევანდელი გლეხი ხედავს, რომ
კოლექტივს გამოყავს ის სილატაკიდან. ეკონომიური მდგომარეობა
უკარნახებს მას კოლექტივში შესვლას, მაგრამ საუკუნოებით გამო-
ქედილი კერძო საკუთრების ინსტიქტი იმდენათ მძლავრია, რომ აჩე-
რებს გლეხის სწრაფვას კოლექტივისაკენ და ახალ ინსტიქტებს უმარ-
თავს ბრძოლას. ხშირათ გლეხი გაურბის საკუთარ არსებაში ორი
ქვეყნის შეჭიდებას და ცდილობს კოლექტივს მისცეს ისეთი ფორმა,
რომელიც შეუნარჩუნებს მას თავის ინდივიდუალისტურ, წვრილბურ-
ჟუაზიულ ბუნებას. რამდენიმე კომლი (შვიდი-რვა) ერთიანდება და
აძლევს კომუნას ტრადიციულ ნათესაურ-გვარეულობის ინსტიქტე-
ბით წარმოშობილ ოჯახის ხასიათს. ასეთი „კომუნა“, რომელიც ჩვე-
ულებრივ გაუყოფელ ძმების ოჯახს მიაგავს, დაკეტილია გარეშე პირ-
თათვის, მით უმეტეს არაფრის მქონე სოფლის პროლეტარისათვის.
კრუ კომუნის წყალობით გლეხი გადაარჩინს თავის თავში ძველს,
იკმაყოფილებს კერძო საკუთრების ინსტიქტებს. მას ეძლევა კომუ-
ნაში მის მიერ შემოტანილ ნივთებთან დამოკიდებულების და მათი
განცალკევების საშუალება. გლეხი ერიდება იმ „ტკივილებს“, რომე-
ლიც მოსდევს მისი ნივთების სხვებში აღრევას და „დაკარგვას“.

რამდენიმე ფერდებ დამრგვალებული და კარგი მეწველი ძროხა
მოიყვანა მარიამმა შირაქის ერთ-ერთ კომუნაში; როცა მარიამმა კო-
მუნაში შემოსვლის სურვილი განაცხადა, კომუნარებმა გააცვენეს კო-
მუნის წესებს.

მარიამი ახალგაზრდა, ჯანღონით სავსე ქალია. შრომა და გარჯა მისთვის ისეთივე მოთხოვნილებათაგანია, როგორც საზრდო და ძილი. მას იზიდავს საერთო ცხოვრების ფერხული. ვისთან რა ექნება სადაო და საკინკლაო!? მარიამი ყველასთან შეხმატკბილებულათ იცხოვრებს კომუნაში. მისი ღონიერი მხრები ბერკეტებივით შეუღლებიან საერთო გაჭირვებას; საერთო მხიარულების დროს კი, მისი თვალებიც გაიცინებენ და მისი ფეხებიც ათამაშდებიან.

დავალების შესრულება!?

მარიამი იცინის;

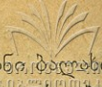
განა თვითონაც არ იცის რომ კომუნაში არ ედგომება ზარმაც წევრს!? ეგ რა საკითხავია!

ყოველი, ყოველი მუხლი წესდებისა მისაღებია მარიამისათვის: არამც თუ მისაღები, კიდევ მეტი: წესდებაში ისეთი რამეებიც სწერია, რომელიც მთლიანათ გაშლის და გამოაჩენს მარიამის ადამიანობას; კერძო ცხოვრების დროს რამდენი მდიდარი და ჭკვიანი აზრი გაჩენილა მის ფართე შუბლში, მაგრამ ყველანი შიგნითვე ჩამკვდარა და ჩაქოლვილა, როგორც წიწილები, რომელთაც გარედან არ მიეშველებიან ნაჭუქის გატეხაში. ვინ დააძვრევინებდა ენას. მარიამი ქალი იყო. მაშასადამე, მოიხმარდენ და გამოიყენებდენ მისი სხეულის ყოველ ნაწილს, გარდა იმ ადგილისა, სადაც იბადება აზრი.

აქ კი, კომუნაში, ოღონდაც გვითხარი, გვიჩიე, გაგვითანასწორდი; შენი ყოველი სიტყვა და საქმე აღიბეჭდება, როგორც დალი, როგორც ნაწვიმარზე კვალი.

— ჩემისთანასთვის ყოფილა გაჩენილი კომუნა!

ფიქრობდა მარიამი და მიდენდა თავლისკენ ძროხებს. მხოლოთ ერთხელ, მხოლოთ წამით შეკრთა და შეეჭვდა ქალი, როცა გაიგო რომ დღეიდან მისი ფერდებ დამრგვალეული ძროხები მარტო მის საკუთრებას არ შეადგენენ; ქალი მიხვდა რომ მას ქონებაში შეეზიარა ვიღაც სხვა; თითონ კი ვერ იგრძნო სხვათა ქონებაში საკუთარი თავი და წილი; გლეხი ქალის მკერდში შეიჩხრა მიძინებული პატარა მხეცი, რომელსაც კერძო საკუთრების ინსტიქტი ეწოდება. მხეცმა წამოყო თავი და აგრძობინა მარიამს: კომუნა მას გაუტკბილებს სიცოცხლეს, ვინც ამ მხეცს მკერდშივე ჩაჰკლავს, და გადაისროლის; მტკიცეთ იჯდა მხეცი ბუნაგში. ყოველი მისი გაღვიძება სიტკბოსა და სიამაყეს გვრიდა მარიამს; მაშ დარჩეს, რა უშავს?! ის რომ განდევნოს, რითი შეავსოს მისი ადგილი. ძნელია დაცარიელებულ გულის ტარება; ვიდრე იბოვიდეს შემცვლელ გრძობას, დარჩეს შესაცვლელი;

მარიამი შევიდა კომუნაში;

ღელავს, შრილებს მაღალი, რძიანი და მსუყე-ხორციანი, ბაღისი შირაქზე; დადიან მინდვრებზე კომუნის ძროხები, ივსებენ ფერდებს, სუქდებიან და იმატებენ წველას. საღამოთი მოლაღავენ ძროხებს ბიჭები; მკლავებ დაკაბიწებული ქალები შეუდგამენ ქოთნებს გატენილ ცურებს; არაკრავდება გაკრიალებულ ქოთნების ძროზე სქელი და ნოყიერი რძე;

ძროხების საწველათ სამი ქალი გამოყო კომუნამ. მათ რიცხვშია მარიამი.

რათ ბუზღუნებენ ეს ქალები, როცა მარიამი პირველათ თავის მოყვანილ ძროხებს მივარდება მოსაწველათ! განა დანაშაულია რომ მარიამს ძალიან უყვარს თავისი ძროხები? ქალებისთვის ხომ სულ ერთია, საქმეში ხომ არ ჩამორჩება მათ! მან წუ წაართმევენ ამ პატარა სინარულს და მისი ძროხების მოწველა მასვე დაუთმონ; მარიამის ჩვეულებით ქალები თითქო შეურაცყოფილათ გრძნობენ თავს; მათთვის გაუგებარია მარიამის საქციელი. მეწველი საქონელი საერთოა. ყოველი ქალი ვალდებულია თითოეულ ძროხას ერთნაირათ მიხედოს და უბატრონოს. ქეთევანმაც მოიყვანა კომუნაში ძროხა, მაგრამ მას თავის საქონელზე მეტათ მარიამის თეთრშუბლა უყვარს. რატომ? თეთრშუბლა მეტს იწველის, მეტად ასარგებლებს კომუნას; მარიამს კი გონია რომ მხოლოთ და მხოლოთ მას უცქერიან მისი ძროხები ასეთი მშვიდი, სიყვარულით და სასოებით დაწყლიანებულ თვალებით; ქეთევანზე მეტი სიყვარული და ზრუნვა უნდა გამოიჩინოს მარიამმა მათდამი; და მარიამიც, როცა მის თეთრშუბლას ვინმე მიუალერსებს, წავა და ჩუმათ ათჯერ მეტს აკოცებს და მოეფერება მას;

ერთ არა მშვენიერ დღეს კომუნამ თავის საჭიროებისათვის გაყიდა რამდენიმე ძროხა; რა არის მოულოდნელი და გასაოცარი?! არაფერი;

მარიამისათვის კი.

— განგების გამიყიდეთ ჩემი ძროხები; ქეთევანს ეხარბებოდა და იმან შეგაცდინათ; რაღაის ჩემები გაიმეტეთ, შემომიტყუეთ კომუნაში და დამაქციეთ, თვალის ჩინი დამიბნელეთ... ჩემი თეთრშუბლა... ჩემი მაცოცხლებელი... ჩემი...

ყვიროდა ქალი. ცეცხლ მოკიდებულივით ეწოდა სახე.

— ქალო, რას ქვია შენი! გადარეულხარ; კომუნაში ვინ გაიგონა შენ-ჩემობა; ძროხები გინდა? გახედე, რამდენი გვყავს კიდევ. შენი იყოს!

ამშვიდებდენ კომუნარები; უმტკიცებდენ რომ არავის არ განუზრახავს მისი დაქცევა; გაყიდეს; მერე რა! მარიამს მოაკლდება სასმელსაქმელი, ჩაცმა-დახურვა? რასაკვირველია არა. განა რძე, რომელსაც მარიამი სვამს, განა კაბა, რომელიც მარიამს უყიდეს, საერთოდოვლათი, რომელშიაც მარიამსაც უდევს წილი, მარტოდენ მისი ძროხების შემოტანილია?! წამით დამშვიდდება ქალი: წამშივე ამოძრავდება მხეცი და მაცდურათ ამოსძახებს: — არ დამშვიდდე, არ მოისვენო...

საგონებელში ჩავარდა ქალი; გახდა, დასუსტდა. დაჟღაჟა ლოყებზე გადაკრა სიყვითლემ. პატარა მხეცი აკეთებდა თავის საქმეს.

— ქალო, აგე ძროხები. მოწველიდე, მოუარდე, ესენიც შენია! ქალი ქვითინებდა პასუხის მაგიერ;

— არ მინდა; ჩემ თეთრშუბლას ცურს რომ თითები ვერ შევავლო, მოვკვდები, დავიწვები-ო.

— ლოგინათ ჩააგდო ჯავრმა, დააწვინა; ისე შეგვაწუხა ყველა, კინალამ დავიბრუნეთ ძროხები! — მითხრა კომუნარმა და ღიმილით გადახედა იქვე მდგომ მარიამს; მისი დარცხვენილი თვალები ლაპარაკობდენ: — რალა მარტო მე გამამხილეთ ამ უცხო კაცთან! სხვები?!

მის გულში ნელი-ნელ შეჭრილა ახალი, უზარმაზარი გრძობა, რომელსაც სიტყვა „ჩემი“-ს გარდა, ყველაფერი ესმის და უყვარს.

წვრილი, ცრუ კომუნები ზემო ქედის კომუნის მახლობლათაც გაჩნდნენ. პირველი კომუნარები ხელმძღვანელობას უწევდენ მათ, მაგრამ როცა დაინახეს, რომ ისინი „მარიამების“ გარდაქმნის მაგიერ, მათ წინაშე დათმობებზე მიდიან, განიზრახეს მათი შემოერთება; წვრილმა კომუნებმა პირველათ უარი განაცხადეს:

— ავირევით, ავისვრებით, ძალლი პატრონს ვერ იცნობსო! — ქედელებმა არ დაიხიეს უკან; მიიტანეს მეორე იერიში; შეიჭრენ მტკიცე საბუთებით და ჩააფიქრეს გაჯიუტებული გლეხები;

— ამხანაგებო, კარგი გინდათ თქვენთვის არა?

— რატომ? კომუნაც მისთვის დაგვიარსებია!

— კარგს რომ კარგი მიუმატოთ?

— ეგ როგორ კობა, აგვიხსენი!

უსხნიდენ კომუნარები თუ რა სარგებლობას მოიტანს სამი კომუნის გაერთიანება: პირველი: შვიდი ოჯახისაგან შემდგარი კომუნა წვრილი მეურნეობაა; მასში შეუძლებელია მანქანების სათანადოთ გამოყენება; მეორე; მუშა ხელების მიზანშეწონილათ განაწილება: თითოეულ კომუნის საქონელს გასარეკათ და მოსავლელათ სამი კაცი სჭირდება; სამივე კომუნისას — ცხრა; კომუნების გაერთიანებულ საქონელს კი სამი კაციც ეყოფა; ნახირი — ნახირია; ოცი და ორმოცი

სული რომ შეემატოს, მწყემსების რიცხვი მაინც უცვლელათ რჩება; ეხლა სკას მოვლა... ეხლა ეს... ეხლა ის... უანგარიშეს ქედღებებმა და დაუმტკიცეს, რომ კომუნების გაერთიანებით ორი ათეული მუშა ხელი განთავისუფლდება საქმის დაუზიანებლათ; ორი ათეული მუშა ხელი კი რად ღირს სოფლის მეურნეობისათვის?! მათი შემწეობით შესაძლებელია სულ ახალი საქმის წამოწყება; მარტივმა, მაგრამ დამაჯერებელმა არითმეტიკამ ჩააქრო ძველი ინსტიტუტების ჯანყი; გაერთიანდნენ კომუნები; რამდენიმე ათეულმა, მაგარ-მაგარ ძვლებისაგან გაკეთებულმა გლენმა მანქანების მეთაურობით სასტიკი ომი გამოუცხადა სიღარიბეს;

„ნ ა ც 6 ო ბ ი“

ადგილი, სადაც არ შეიძლება მოწყენა და მარტოობა, მატარებლის მესამე კლასია; რონოდაში ისევე აუცილებელია ნაცნობის გაჩენა, როგორც ადგილის მონახვა; ჩემს პირდაპირ სამი გლენი კამათობს — ჩინელ და თეთრგვარდიელ ბანდების თავდასხმების შესახებ საბჭოთა ტერიტორიაზე. ერთ მათგანს, საშუალო ხნის გლენს, რაღაც უშმაკათ გამოველაპარაკე. მაშინვე მომიჯდა გვერდით და დაიწყო ის საშინელი დაკითხვის პროცედურა, რომელსაც ცნობისმოყვარე გლენთან შეხვედრა გულისხმობს. ვინ ვარ, სად მივდივარ, რატომ მივდივარ, სად ვმსახურობ, რა ამბავია ქალაქში და სხვა; ჩემი პასუხებით ვაგრძობინე, რომ ეხლა ასეთი გრძელი საუბარი ძალიან საძნელოა მისთვის, რომელსაც ძლიერ ეძინება და რომელმაც ხვალკარგი მოზრდილი გზა უნდა გაიაროს ფეხით; მომშორდა, მაგრამ ვაი ასეთ მოშორებას; ჩაერია გლენების კამათში; ჩავთვლიმე და სუსტათ მესმის მისი ლაპარაკი; ამტკიცებს: — ომი დაიწყო, მაგრამ გვიმალავენო; იტყვის ორ-სამ მოგონილ ჭორს, მერე გადმოიწევა ჩემსკენ და ტკბილათ მთვლემარეს, თითქოს თავში დამარტყესო, ისე დამეცემა მისი სიტყვები:

— მართალს ვიძახი არა, ამხანაგო?

წამდაუწუმ მიმოწმებს; გამიჭირვა საქმე; ვიღაცამ კალია ახსენა, მაშინვე გამოაბა კუდი და მიამბო რამდენიმე დღის წინათ როგორ გააჩერა კალიამ კახეთის მატარებელი; ვიღაცამ ყაჩაღების უკანასკნელი თავდასხმა მოიგონა:

— უზომო გადასახადები ვერ აიტანეს და ტყეში გავარდნო!

ჩამილაპარაკა და მასზე შეწერილ გადასახადების სიდიდის და უკანონობის შესახებ ჩამოაგდო სიტყვა; ვიცანი ბობოლა: დამაინტერესა. ორი-სამი შეკითხვა მივეცი და გავაგრძელებინე ლაპარაკი; მშვი-

დათ ხვრინავენ მგზავრები. ცხელა. მატარებელმა მოუჩქარა. ხანდა-
ხან ფანჯარაში გადავყოფ თავს, რომ მატარებლის სიჩქარით გაჩე-
ნილმა ჰაერის დენამ ოდნავათ მაინც შემიმსუბუქოს სიცხე; ბობოლა
კი ატრიალებს ეშმაკურ თვალებს და როგორც შეთქმული, ლაპარა-
კობს დაბალი ხმით. ხანდახან სიფრთხილედ უკარნახებს რომ უცხ
კაცთან არ შეიძლება ყველაფრის თქმა; შეჩერდება და თავს ჩაი-
ქნევს; მაშინვე ორი-სამი სიტყვით კვლავ აღუძრავ ჩემდამი ნდობას.
კვლავინდებურათ შეატრიალებს ცივი ზიზღით დაფეთებულ თვა-
ლებს, ჩაახველებს და განიმეორებს ათასჯერ ნათქვამს:

— მტრობითვინ არ ვიძახი ჭო; ი ცინგლიანი მოჯამაგირეები
ამოთა ყავთ პატივში; ქვეყანაზე რომ სამართალი იყოს, გადასახა-
დები მე კი არა, მაგათ უნდა შეაწერონ; რატომო შენა გაქო და
ჩვენ არაო; ჭო და შენც ჩემსავით ყაირათიანათ გემუშავნა და გექნე-
ბოდა; ჩემი მეზობლების ამბავი მე არ მეცოდინება? მთელი სიცო-
ცხლე ზარმაცობაში და ოხრობაში გაატარეს, ეხლა გაკომუნისტდენ
და თავზე დაგვაჯდენ! აქაო და შენაო კულაკი ხარო, კაპიტალისტიო;
ზემო ქედის კომუნა ვახსენე:

— მოჯამაგირეები და ღარიბებია შიგ; რომ ეზარმაცათ იმდენ
ქონებას ვერ დააგროვებდენ-მეთქი.

— აგე, აგე, მეც მანდა ვარ! წამოიძახა მან:

— მეც მანდა ვარ, — გაიმეორა ისეთი კილოთი, თითქო მისი
აზრების განმამტკიცებელი რამ მეთქვას; ცერი საჩვენებელ თითზე
შეათამაშა;

— ამის ძალა იცი, ფულის?! გაიგეს, რომა კოლექტივს მთავრობა
ეხმარებაო, — იმითვინ ყველა უსაქმური და მაწანწალა შიგნით მიძვრე-
ბა; ე ფული არის და მაგათ, ე მანქანებია და მაგათ; ღარიბი ვარო და
გადასახადებს არ იხდიან, დაჯდენ და სჭამენ მთავრობას, მაგათი...

სული მოითქვა და განაგრძო:

— ვალებში არიან ბ, ჭო ჩავარდნილი! რა გინდა არ ეცადონ,
თავის სიცოცხლეში ვერ ამოვლენ ვალებიდან; გუშინაც ერთ ქალა-
ქელს ეთქვა: — ყველაფერს აუწერენ, გაუყიდიან და ტიტლიკანა დი-
ტოვებენო; ი ვერანა საშუალოები რალს ვარდებოდენ წყალში; ყო-
ფილიყვნენ თავისთვისა, ი თავისი მიწა ეხნათ, არ ურჩევნოდათ! ეხლა
კი გამორბიან უკან, რალა დროსია;

უსიამოვნოთ ხითხითებს.

მტარი ბრძნობს მტრის სიხალღოვანს

რამდენიმე დღის შემდეგ კულაკებზე საუბრის დროს ჩემი ნა-
ცნობი ბობოლა ვახსენე და სიცილით დავუმატე;

— ისეთ უკბილო ჭორებით რას დააკლებენ კომუნას! გაბოროტებული კულაკები გამოსულელდენ, თითონაც არ იციან რას ჩამახვენ;

სალეწაოდან ვბრუნდებოდით. ოთხასი ფუთი ხორბლით დატვირთულ ვაგონს მძიმეთ მიაგორებდა ტრაქტორი კომუნისაკენ. ძალზე ბნელოდა და საშინლათ ხრიალებდა მანქანა. გატენილ ტომრებზე ვისხედით და როგორც ტელეფონის მილში, ჩავეყვიროდით ერთმანეთს ყურში.

— გლესს არ იცნობ, გლესს, თორემ ეგრე არ ილაპარაკებდი!

ჩამძახა ჩემს პირდაპირ ფეხმორთხმულმა ახალგაზრდამ. თამბაქოს ახვევდა. მანქანის ნჯღრევის და სიბნელის გამო თამბაქო დაეფანტა; გულმოსულმა გააფურთხა, ქალაღიც ზედ მიაყოლა და გაჯავრებით განაგრძო.

— არ იცი არა, რა გავლენა აქვს გლესობაზე ჭორებს!

... ი კულაკი არცა იმდენი სულელია, არც ენა ექავება რომა ჰაერზე ილაპარაკოს; მანა კარგათ იცის, რასა ლაპარაკობს და რასაც აკეთებს; ეხლა ჩვენს კომუნას კი ვერას დააკლებენ, მაგრამა უწინაც როდი იყო ეგრე; იცი რას გვიშვრებოდენ! გინახავს ჩვენი საბუთები? ნახე და გაიგებ;

მეორე დილით საშუალება მქონდა გავცნობოდი იმ გამანადგურებელ მუშაობას, რომელსაც კულაკების ჭორები აწარმოებდა ახალგაზრდა კომუნის სხეულზე;

კომუნების შეერთებამ და გაძლიერებამ გამოაფხიზლა კულაკები. დამარცხებულ და შევიწროებულ ადამიანების გამახვილებულ ინსტიქტით იგრძნეს, რომ არ შეიძლება ძველებურად გულზე ხელდაკრეფილი ჯდომა და ლაპარაკი — მაგ უნიფხობებს რამის გაკეთება რომ შესძლებოდა, ამდენ ხანსაც გააკეთებდენ-ო; მათი მეურნეობის გვერდიო, რომელიც იზრდებოდა, მდიდრდებოდა რამოდენიმე წვრილი მეურნეობის განადგურების ხარჯზე, საფუძველი ეყრებოდა სოციალისტურ მეურნეობას.

— კომუნების მეურნეობა მძლავრდება წვრილ მეურნეობათა გაერთიანების გზით; დასცემენ კომუნის ავტორიტეტს, დაუმტკიცებენ გლესებს კომუნის უვარგისობას, როგორც მეურნეობის ფორმისა და შეაჩერებენ მასში გლესების დენას... დაიწყო პირველი შეტევა და მეცხვარე კულაკებმა გაანადგურეს კომუნის 27 ქცევა ნახნავ-ნათესი;

გლესი მშრომელია. იგი პატივს სცემს და აფასებს ყოველი ადამიანის პატიოსან შრომას; ნათესების დაღუპვის ამბავმა დიდი აღშფოთება გამოიწვია გლესობაში; კულაკები მიხვდნენ, რომ მათი ასეთი გა-

მოსვლები გლახობას მათივე წინააღმდეგ ამხედრებს, კობუნის ავტორიტეტს კი აძლიერებს;

— იშრომეს, მაგრამ დალუპეს ნაშრომი — ლაპარაკობდა სოფელი და რწმუნდებოდნენ კულაკები აშკარა ბრძოლის უვარგისობაში.

წევრების გასვლა-გამოსვლა და შემადგენლობის მუდმივი რყევა რიცხავს ორგანიზაციულ შრომის შესაძლებლობას კომუნაში.

— ზამთარში კიდევ არაფერი; მაგრამ ზაფხულში როცა სამუშაოებს ვანაწილებთ და მინდვრებზე გავდივართ, ერთი მუშა-ხელიც დიდი განძია ჩვენთვის; ერთი რომ წავიდეს, მთელ მუშაობას შეაფერხებს, მოაცდენს; ჩვენ კიდევ არაფერი, ჯანდაბას ჩვენი თავი! მთავრობისათვის რა პასუხი უნდა ვაგვეცა. მთავრობიდან აუარებელი ვალი დავიდევი; უცებ კომუნიდან დაიწყო გასვლა წევრებმა; გაქონდათ ქონება. იმ ვალის ვადამხდელი არავინ რჩებოდა; დალუპვის პირას დავდექით. ხალხს ვეუბნებოდით; — კულაკებმა მოგვასვენეს, რაღა დროს დალატია?! თურმე კულაკები ესლა იწყებდნენ ნამდვილ ბრძოლას! — მიამბობდნენ კომუნარები და მიშლიდნენ თვალწინ კლასიურ ბრძოლის საშინელ სიმკაცრის და დაუნდობლობის სურათებს; კომუნის უვარგისობის შესახებ კერძო გლახებს კომუნაში ნამყოფი გლეხი უფრო დააჯერებს; ციხე შიგნიდან გატყდება; გამოვიყვანოთ კომუნიდან ორი-სამი წევრი, გაუშვათ სოფელში და ჩვენი სურვილების თანახმად ავალაპარაკოთ — იფიქრეს კულაკებმა და ამოძრავდნენ მთელი თავისი ცბიერებით; ჭორები, როგორც მატლები მიძვრებიან კომუნაში, ღრღნიან, ხრავენ და ალპობენ ყველაფერს; რამდენიმე კვირის შემდეგ კი კომუნამ შეიტანა თავის ოქმში;

...ჩვენ კომუნას შემოარტყეს რკალი და უნდა დაშალონ კომუნა და შეუდგნენ ჩვენს წევრებს; გაიყვანეს კომუნიდან ერთი კომლი დეგა ნინიკას-ძე ბურღული და კობია ნინიკას-ძე ბურღული და ახლა კიდევ შეუდგენ სხვებს. კონტრრევოლუციის არიან შემდეგი პირები, დათიკო ავსაყანოვი, ვანო მიხეილის-ძე კობაიძე, იოსებ ბეჟუას-ძე ბურღული, რომელთაც მიულოცეს კომუნიდან გასვლა და მიუტანეს ზღვენი. ამასთან ერთად შეუდგნენ სხვა წევრებს, რომელთაც უნდათ რომ დაარღვიონ კომუნა, აგრეთვე ჩვენმა კომუნის წევრმა სტეფანე წიკლაურმა განაცხადა რომ მეუბნებიან კომუნიდან გამოდი და უღელ ხარს გიყიდითო; ეს პიროვნება არის იოსებ ექვთიმეს-ძე ბეჟაური; აგრეთვე ჩვენმა წევრმა გიორგი ქავთაროვმა განაცხადა, რომ მე მითხრეს ვანო კობაიძემ და დათიკო (ლუფი) ავსაყანოვმა რომ გამოდი და უღელ ხარს გიყიდითო: —

(შებდეგი იქნება).

3. ლუარსაბიძე

გეგმიანი შეტევის პოლიტიკისათვის

*
* *

მიმდინარე წელს ჩატარებული პარტიის და ლენინური კომკავშირის კონფერენციები და ყრილობები, აკტიპროპოზათები და პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის პლენუმები ხაზგასმით ლაპარაკობს, რომ პარტიული და პროლეტარული საზოგადოებრივობის აქტიური ყურადღება ხელოვნების და კერძოდ მხატვრული ლიტერატურის საკითხებისადმი თანდათანობით მახვილდება, რაც უმთავრესად იმ რთული პროცესების შედეგია, ხელოვნების ფრონტზე რომ წარმოებს.

დღეს უკვე ვერავინ უარყოფს კლასიური ბრძოლის გამწვავებას ხელოვნების ფრონტზე, კერძოდ მწერლობაში ბურჟუაზიული ფრთის ნაწილობრივ მოღონიერებას და ზოგიერთი „თანამგზავრის“ სოციალისმის წინააღმდეგ აქტიურ გამოსვლას; პილნიაკის, ზამიატინის, მიხ. ჯავახიშვილის და სხვათა იდეოლოგიურად ემიგრაციაში გადაბარგების ფაქტი იმდენად ლიტერატურული მოვლენა არაა, რამდენადაც პოლიტიკური და მათი სახით საბჭოთა ლიტერატურის რიგებში კლასიურმა მტერმა თავისთვის „აგენტურა შექმნა“.

ამრიგად, მიმდინარე პერიოდში კლასობრივ ლიტერატურულ რაზმებს შორის ბრძოლა გამძაფრებულ ხასიათს იღებს, რასაც „ვერ ხედავენ“ მხოლოდ შტეინმანი და მათი ტფილისელი კოლეგები — ბეგიაშვილები. „საბჭოთა ლიტერატურაში, — წერდა შტეინმანი — არ არის სხვადასხვა მსოფლმხედველობას შორის ლეგალური ბრძოლა. პირიქით, ყოველწლობით რევოლუციონერდება საბჭოთა მწერლობა ჩქარის ტემპით. აქ სადავო არაფერია, სამხილებელი არავინ არაა“... და სხ. განა ანალოგიური ოპორტუნისტული თვალსაზრისი არ წამოაყენა უფრ. „განათლების მუშაკიდან“ (№ 5 — 6) შარვლიანმა „გუ-

ვერნანტკამ“ — თ. ბეგიაშვილმა, რაც ლიტერატურის ფრონტზე პრო-
ლეტარული შეტევისათა გამოწვეული? პროლეტარული მწერლობის
ავანგარდი შემოქმედებითი ზრდის პროცესშია და საერთოდ ქარ-
თულ მწერლობაში უკვე წამყვან როლს ასრულებს.

იქნება ჩვენ „ვაჭარბებთ“ და საჭიროდ ვერ ვაფასებთ ქართული
მემარჯვენე მწერლობის შემოქმედებით ფიზიონომიას და „პერსპექ-
ტივას“? იქნება მართლა „საბჭოთა მწერლობა ჩქარის ტემპით რე-
ვოლუციონერდება“ და ჩვენ, კლასიური აზროვნებით „დაბრმავე-
ბულნი“, აღნიშნულ პროცესს ვერ ვამჩნევთ?! მაგრამ ფაქტები და
განწყობილებანი საწინააღმდეგოს ლაპარაკობენ: პატრიოტული იდე-
ოლოგიის რეაბილიტაცია, ზიზლი კლასიური ტერმინოლოგიისადმი,
ხალხოსნური უტოპიზმიდან თანდათანობით კულაკური იდეოლოგიის
რონებზე გადასვლა, წმინდა „ფიზიოლოგიურ“ განწყობილებათა
ზრდა, ვიწრო ლიტერატურული საქმიანობა და მავნებლობა, სალი-
ტერატურო კრიტიკაში პრეტენციოზური დილეტანტობა. „წითელი“
ხალხურის მფარველობა, შემგუებელი „მარქსიზმი“, ნაციონალის-
ტური „ისტორიოსოფიები“ — უკვე საგრძნობლად ხელშესახებ მოვ-
ლენად ხდება ქართულ მწერლობაში, რაც ძალზე ვნებს პროლეტა-
რულ გეგმიან შეტევებს მწერლების რეაქციონურ და „ნეიტრალურ“
ფენებზე და საერთოდ საბჭოთა მწერლობის იდეოლოგიურ დიფერენ-
ციაციას, რაც მიმდინარე მომენტში, თუმცა ნელის ტემპით, მაგრამ
მაინც ფუნქციონალურად წარმოებს.

დასაშვებია თუ არა მიმდინარე პერიოდში, როდესაც დიდის ტკი-
ვილებით წარმოებს ფართე მასების ფსიქოლოგიური რეკონსტრუქ-
ციის რთული პროცესი, არაპროლეტარულ და არაკომუნისტურ ფე-
ნებთან იდეოლოგიური თანამშრომლობის პრობლემების წამოყენება?
მართალია, ლენინი თავის ცნობილ წერილში: „მებრძოლი მატერია-
ლიზმის მნიშვნელობის შესახებ“ (22 წ.) წერდა: „без союза с не-
коммунистами в самых различных областях деятельности ни
о каком успешном коммунистическом строительстве не мо-
жет быть и речи“, მაგრამ მოცემული სრულებითაც არ ნიშნავს
არაკომუნისტებთან იდეოლოგიური თანამშრომლობის პრინციპის
აღიარებას, რომ ფიზიკურად გამარჯვებული პროლეტარიატი და
მშრომელი გლეხობა არ მოხვდეს კლასიური მტრის კულტურულ
ტყვეობაში.

მაშასადამე, გამოვდივართ რა აქედან, ერთგვარი პირობითი შე-
ზღუდული „საქმიანი“ თანამშრომლობის უფლება უნდა მიეცეს არ-
სებულ წესწყობასთან მწერლობის „ნეიტრალურ“ ნაწილს, ვი-

ნაიდან საბოლოოდ მისი რევოლუციური და მისი ზრდის განმსაზღვრელი პროლეტარული საზოგადოებრივობა; საჭიროა მიეცეს „საქმიანი“ თანამშრომლობის უფლება მწერლობის თანამგზავრულ ფრთას; ვინაიდან ის ნაწილობრივ იდეოლოგიურად განაიარაღებს ჩვენს მტერს და დეზორგანიზაცია შეაქვს მის მორალურ-პოლიტიკურ შეგნებაში, მაგრამ, მეორეს მხრივ, არ უნდა დავივიწყოთ „თანამგზავრების“ წვრილბურჟუაზიული ბუნება და ხასიათიც.

რასაკვირველია, აღნიშნული საზომით ვერ მივუდგებით ე. წ. „მემარცხენეებს“, მათში საუკეთესო თანდათანობით შეზავდება ოქტომბრის ნიშნის ქვეშ, მაგრამ ხშირად ავიწყდებათ მათ მთავარი: „მეტი ყურადღება იმას, თუ მუშათა და გლეხთა მასა როგორ აკეთებს რაღაცა ახალს თავის ყოველდღიურ საქმიანობაში. მეტი შემოწმება იმის, თუ რამდენად კომუნისტურია ეს ახალი“ (ლენინი). როგორც ვხედავთ, ლენინი მთელის არსებით ილაშქრებდა უბრინციპო საქმიანობის წინააღმდეგ და ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ კომუნისტურობის გარეშე შეუძლებელია „რაღაცა ახალი“ ახალი იყოს. ამ მთავარის გაგებისაგან შორსაა ქართველი მწერლების მნიშვნელოვანი ნაწილი და რამდენიმე ე. წ. მემარცხენეებიც. თუ ასე ვაგრძელებდა, ამის ნიშნები კი არსებობს, საზოგადოებრივ-ლიტერატურულად უკეთესი იქნება ჩამოერთვას მათ წარმოების იარაღები.

*
* *

სამოქალაქო ომში დამარცხებულმა კლასიურმა მტერმა მდგომარეობის გამობრუნების იმედი საბჭოთა რესპუბლიკის შინაგართულებზე გადაიტანა. ამ ხუთი თუ ექვსი წლის წინად ემიგრაცია ვინმე ვეტლუგინის პირით ტილს, დიად, ჩვეულებრივ ტილს ემუდარებოდა: „Вошь, спаси нас!“ მაგრამ საბჭოების ქვეყანამ თავი დააღწია სამეურნეო ნგრევას და შიმშილს, აღადგინა დაცემული მეურნეობა და ენერგიულად შეუდგა უკლასო საზოგადოების შენებას. „ტილში“ მოტყუებულმა ემიგრაციამ და შინა ანტისაბჭოთა წრეებმა კურსი საბჭოთა ძალაუფლების დემოკრატიულ ევოლუციაზე და კავშირში შემავალი ერების „ნაციონალური თვითშეგნების ზრდაზე“ აიღეს, როგორც საბჭოთა კავშირის დეზორგანიზაციის რეალურ საშუალებაზე.

სახალხო მეურნეობის რეკონსტრუქციის პერიოდში, უმთავრესად ინტელიგენციაში, საგრძნობლად ძლიერდება ნაციონალიზმი, რაც არსებითად მიმართულია „ადგილებზე“ პროლეტარული ინტერნაცი-

ონალური კულტურის შექმნის წინააღმდეგ. სახელმწიფო აპარატის და სახალხო სკოლის „ნაციონალიზაციის“ საფუძველზე ძლიერდება ნაციონალისტური ტენდენციები; ველიკოროსიული შოვინიზმი უკმაყოფილოა უკრაინის, საქართველოს და სხვათა კულტურულ განახლებით, ქართველ შოვინისტს სურს იმ სომეხის და რუსის „განდევნა“ ან „ასიმილიაცია“, რომელიც „მის“ ქვეყანაში ცხოვრობს და სხვ. მაგრამ დღეს ნაციონალიზმი და შოვინიზმი, როგორც ლარინი შენიშნავს, ზოოლოგიური ხერხებიდან მოდერნიზაციაქმნილ ფაზისტურ შინაარსზე გადადის და „ევგენიური“ (სისხლის და რასის სიწმინდე) ლაყბობით ცდილობს ნაციონალიზმის ანტიპროლეტარული ბუნების იდეოლოგიურ დაფარვას. „ევგენიური“ ლაყბობის ნიმუშები საგრძნობლადაა გაბნეული ქართულ მწერლობაში, რაზეც არ ღირს მოცემულ წერილში შეჩერება, იმ უბრალო მიზეზით, რომ „ევგენიური“ თვალსაზრისის სოციალ-ეკონომიური ძირები და ბუნება ჩვენთვის გასაგებია.

როგორც ვიცით, გასაბჭოების პირველ წლებში ქართული შოვინისტური ინტელიგენცია და „ტრადიციული“ ლიტერატურა ორგანიზაციულ საბოტაჟს ეწეოდა, იმ მიზეზით, რომ ვითომდა საქართველოს გასაბჭოება — საქართველოს ოკუპაციაა, რომ ამ ფაქტით ქართულ ეროვნებას საფრთხე მოეღოს, ქართული კულტურის რუსიფიკაცია დაიწყება და ვინ მოსთვლის კიდევ რამდენი „სიბრძნე“ (არსებითად გარკვეული კლასიური ინტერესებით ნაკარნახევი) ამოდიოდა ამ ოქროპირებისაგან. რასაკვირველია, მიმდინარე წლებში ამ ზღაპრებით ბავშვის დაჯერებაც კი შეუძლებელია და ნაციონალიზმი უკვე გარკვეულად აჩენს თავის ანტიპროლეტარულ ბუნებას: აი რას წერს ე. წ. „კავკასიის, უკრაინის და თურქესტანის ხალხების ეროვნული თავდაცვის“ პარიზული შავრაზმული ორგანო „პრომეთეოსი“ ა/წ. № 26-ში: „სკოლების ეროვნული ენებით ორგანიზაცია თავისთავად ძალიან კარგი საქმეა, მაგრამ საჭიროა იმის ცოდნა, რომ ამ სკოლებში ასწავლიან იმას, რასაც მოსკოვი მოითხოვს. ჩვენ ბავშვებს ჩვენს „ეროვნულ“ სკოლებში უნერგავენ მოსკოვის უტოპიებს, ანტირელიგიურ იდეებს, რაც დამლუპველად მოქმედობს ბავშვების სულზე. და ყველა ამას მათ სამშობლო ენაზე უნერგავენ. ნაციონალური სკოლების მოწყობით მოსკოვი მიზნად ისახავს: ჩაათესლოს ბავშვის თავში კომუნიზმი, რაც არ შეიძლება გაკეთებულიყო ზოგიერთ ხალხში რუსული ენით, მაშასადამე, ნაციონალური სკოლები იხსნება პროპაგანდის მიზნით“ და სხვ.

ნუ დავივიწყებთ, რომ გასაბჭოების პირველ წლებში ამიერ-კავკასიის ემიგრაცია და შინაური შოვინისტები ისტერიულად გაჰკიოდნენ, რომ ვითომ რუსულმა ენამ განდევნა „ადგილობრივი“ ენები. ეროვნული სკოლების რუსიფიკაცია სწარმოებს და სხვა, დღეს კი საბჭოთა ეროვნული სკოლა აღარ მოსწონთ იმ უბრალო კლასიური ანგარიშის გამო, რომ საბჭოთა ეროვნული სკოლების დანიშნულებაა საბჭოთა ბავშვების მსოფლშეგრძნობითი გარდაქმნა და სოციალიზმის მშენებელთა მომზადება.

„ეროვნული კულტურა“ საბჭოთა პირობებში ბურჟუაზიის გაბატონებული კულტურის სახით აღარ არსებობს, თუმცა მისი ნარჩენები, ე. წ. „ეროვნული კულტურის“ ნიღბამოფარებულნი, კიდევ ცოცხლობენ: ეროვნული განვითარების თავისუფლების, ეროვნული ამოცანების ღოჭუნგების სახით. მართალია, ეს ნაციონალისტური მოთხოვნები თანდათანობით იდევნება კომუნისტური შეგნების მიერ, მაგრამ ჯერჯერობით ის მაინც ახერხებს „ეროვნული კოლორიტის“ მომიზეზებით თავისი თავის მოხერხებულად დაფარვას, ვინაიდან ის სოციალური ფენები, რომელნიც ნაციონალიზმს ასაზრდოვებენ, ჯერ კიდევ საესებით არ გამქრალან.

საკითხის ცენტრი ნაციონალური კულტურის შინაარსი და ფორმაა. ყველასათვის ცნობილია ამხ. სტალინის ფორმულა: „პროლეტარული შინაარსით, ნაციონალური ფორმით, — ასეთია ის საერთო საკაცობრიო კულტურა, რომლისკენაც მიიმართება სოციალიზმი“. მაშასადამე, ეროვნული კულტურა ჩვენთვის, როგორც ეს ჰუმანიტარული ინტელიგენციის უდიდეს ნაწილს ჰგონია, ნაციონალურ-კულტურული ავტონომია როდია, არამედ ის კულტურული მშენებლობა, რომელიც საბჭოთა კავშირში შემავალ რესპუბლიკებში წარმოებს, ე. ი. სოციალისტური პროლეტარიატის ინტერნაციონალური კულტურა „ადგილებზე“. ამიტომ, როცა ფუნქციონალურად გამართლებულ ტერმინებს ყურით მოთრეული „ეროვნული“ ცნებებით სცვლიან, რომელიც არა მარტო მშრომელი მასებისათვის, ინტელიგენციის ფართე ფენებისათვისაც კი გაუგებარია, ეს „ეროვნული კულტურა“ კი არაა, არამედ სოციალისტური კულტურის ყალიბობის შემაფერხებელი მოვლენა. როდესაც მწერალი „ტელეგრაფის სტილის“ ეპოქაში არქაულად წერს, ქმნის რაღაც მისტიურ „ისტორიოსოფიებს“ და „ფილოსოფოსობს“ ე. წ. „ქართულ სულობაზე“, ქართველი ერის რასიულ განსაკუთრებულობაზე და სხვა, თუ ყველა ეს ეროვნული კულტურის ცნებაში თავი-

სუფლად თავსდება, მაშინ ჩვენ გადაჭრით წინააღმდეგი ვართ „ეროვნული კულტურის“!

ნაციონალიზმი მქლავნდება ლიტერატურული მემკვიდრეობის „მიღების“ საკითხშიც; კვალიფიციური მკითხველისათვის ცნობილია პროლეტარული მწერლობის კლასიური და კრიტიკული დამოკიდებულება კულტურული მემკვიდრეობისადმი: „ყოველ ნაციონალურ კულტურაში არის, თუნდაც განუვითარებელი, დემოკრატიული და სოციალისტური კულტურის ელემენტები, ვინაიდან ყოველ ერში არის მშრომელი... მასა, რომლის ცხოვრების პირობები აუცილებლად აჩენს დემოკრატიულ და სოციალისტურ იდეოლოგიას. მაგრამ ყოველ ნაციაში არის აგრეთვე ბურჟუაზიული კულტურა (უმთავრესად ჯერ კიდევ შავრაზმული და კლერიკალური), ხოლო მარტო „ელემენტის“ სახით კი არა, არამედ გაბატონებული კულტურის სახით. ამიტომ „ეროვნული კულტურა“ საერთოდ მემამულეების, ხუცების, ბურჟუაზიის კულტურაა“ (ლენინი — 1913 წ.).

ვიმეორებთ, რომ ნაციონალიზმი ლიტერატურული მემკვიდრეობის მიღების საკითხში და ლიტერატურის განვითარების პერსპექტივების დასახვაშიც ვლინდება; ვალერიან გაფრინდაშვილმა 1920 წელს ჟურ. „მეოცნებე ნიამორებში“ დავით გურამიშვილზე წერილი მოათავსა, სადაც სხვათა შორის შემდეგი დამახასიათებელი თვალსაზრისია წამოწეული: „ახლა იწყება ქართულ პოეზიაში რუსთაველის და ძველი პოეტების რენესანსი, თუმცა ეს რენესანსი ჯერ ლექსიკონის აღდგენას შეეხება. წარსული ეპოქები, მათი ინტიმური სტილი უფრო ძნელი მისაწვდომია და ეს იქნება მიზანი მწერლების შემდეგი მოღვაწეობისა. თანდათან უნდა დავიბრუნოთ წარსული, როგორც პომპეი. გურამიშვილი არის საფეხური იმისთვის, რომ ჩვენ შევიდეთ რუსთაველის სასახლეში და უკანასკნელად დავბრმავდეთ მისი ღალღებით და ზურმუხტებით“. კომენტარიები ზედმეტია! მოცემული თვალსაზრისის სოციალ-კლასიური ბუნება მოსამზადებელი განყოფილების მარქსისტისათვისაც კი გასაგებია!

შესაძლებელია მკითხველი შეგვედავოს, რომ გაფრინდაშვილის აღნიშნული მოსაზრება ამ ცხრა წლის წინადაა წამოწეული და მისი „გამოყენება“ დღეს უკვე ნაწილობრივ მნიშვნელობას მოკლებულია, დიალექტიკური მიდგომაა საჭირო ყველაფრისადმი! ვთქვათ, შემკითხველი მართალია, მაგრამ განა ქართველი მწერლების ერთი ნაწილის

მხატვრული პრაქტიკა და კრიტიკული „აზროვნება“ გაფრინდა შვილის „საპროგრამო“ ხაზის ახალ პირობებში გაგრძელებას არ წარმოადგენს? განა გამომცემლობა „ქართული წიგნის“ სავაჭრო-ცემლო საქმიანობა და საერთოდ ქართული კლასიკური მწერლობის „დამუშავების“ და გამოცემის საქმე, რაზეც ჯერ კიდევ გასულ წელს ვწერდით ჟურ. „პროლეტარულ მწერლობაში“ — № 12, გაფრინდა-შვილის მიერ მითითებული გზით არ მიდის!? რასაკვირველია, აქ ორი პასუხის არსებობა შეუძლებელია, ასე, რომ ნაციონალიზმი ლიტერატურული მემკვიდრეობის „მიღების“ და „დამუშავების“ საკითხშიც მქადავდება და ამით გარკვეულად ანტისაბჭოთა საქმეს აკეთებს.

მაშასადამე, ეროვნული კულტურის ცნებას მოხერხებულად ამოფარებული შოვინიზმი და, მეორეს მხრივ, ოპორტუნიზმი ეროვნულ საკითხში (ე. წ. ეროვნულ-კულტურული ავტონომია) და „მემარცხენე“ კოსმოპოლიტიზმი ჩვენი კლასიკური მტერია, რასაც საქმიანად უნდა დავუპირდაპიროთ პროლეტარული ინტერნაციონალიზმის მქრელი იარაღი.

*
* *

გარკვეული სოციალ-პოლიტიკური მიზეზების გამო ლიტერატურულ ცხოვრებაში სამოქალაქო მშვიდობიანობის რეაქციონურ მოთხოვნას სათანადო მხატვრული პრაქტიკაც მოჰყვა. წერილბურჟუაზიული დემოკრატიის მწერლობის თვალსაჩინო წარმომადგენელი ალ. აბაშელი ჟურნალ „ქართული მწერლობის“ (№ 6 — 7) ყვითელ ფურცლებზე „დაფარული“ ანტიპროლეტარული განწყობილებით და თვალსაზრისით გამოდის: ლექსი: „ახალგაზრდებს“ მოცემული მენ-შევიკური პროკლამაციით. ავტორი ცდილობს მენ-შევიკური წარსულის რეაბილიტაციას და, რაც საყურადღებოა, სალიტერატურო და ჯგუფებათა, ლიტერატურის სოციალ-კლასიურ რაზმებს შორის არსებული კლასიური ბრძოლის დაფარვას, რაც ობიექტურად რესტავრატორული თვალსაზრისის და განწყობილებათა ტაქტიკურ ფორმებში გადმოშლას წარმოადგენს და ოპორტუნიზმის ყველაზე მავნე სახეა.

მართალია, აბაშელი პირობით საყურადღებო პოეტურ მომართვაში მოჩვენებით თანამგზავრობს, ვინაიდან ავტორმა ვითომდა „სრულად“ და „გულწრფელად“ იბრუნა პირი საბჭოებისაკენ, მაგრამ დღეს ყოველმა მკითხველმა იცის გარეგნული თანამგზავრობის და შინაგანი, რბილად რომ გამოვთქვათ, მემარჯვენეობის სოციალური ღირებულება. ნიშნულია, რომ აბაშელები ვერ ახერხებენ „წარ-

სულის“ იმანენტურ დაძლევას და სოციალური პროცესების დია-
ლექტიკაში სათანადოდ გარკვევას, რის გამოც მათი მოქმედე-
ბითი რადიკალიზმი და „პათეთიური“ ფრაზები მხოლოდ აბაშელების
იდეურ უხერხემლობას და ობივატელურ უნიადგობას ფარავს. მაგ-
რამ მიმდინარე პერიოდში აშკარა ანტისაბჭოთა პოეტური გამოსვლე-
ბი ხომ უტაქტობა იქნებოდა და დონკიხოტობა! ამიტომ აბაშელის
ლექსი: „ახალგაზრდებს“, „კაცთმოყვარე“ გრძნობებითაა გამთბარი.
ტაქტიკურად ელასტიურია, ხოლო ობიექტურად ისეთივე კონტრ-
რევოლუციონური ხასიათის ფაქტია, როგორც მიხ. ჯავახიშვილის
ბელეტრისტული ქაველი „ნაკაცარების“ იდეურ-მორალური თანა-
გრძნობის და სოციალური შებრალების შესახებ.

აბაშელებს ზიზღს ჰვერისთ კლასიური აზროვნება და ტერმი-
ნოლოგია, მოითხოვენ კლასთა ბრძოლის სიყვარულით შეცვლას, არ
უნდათ „თქვენობა და ჩვენობა“, ვინაიდან „გზა ერთი გვაქვს“ (sic!
ვ. ლ.), პატივცემულ პოეტისათვის მემარჯვენობა და მემარცხენობა
სადემაგოგო ფრაზა ყოფილა და სხ. მსგავსი თვალსაზრისი ინტე-
ლიგენტურ წვინტილიანობას, ფარისევლობას და სიყალბეს წარმოა-
დგენს და რასაც ლენინი ასე დაუზოგველად ებრძოდა. მხოლოდ ბურ-
ჟუაზიული და ფილისტერულად განწყობილი ელემენტი თუ იტყვის,
რომ გამძაფრებული კლასთა ბრძოლის, მებრძოლი სოციალიზმის
კაპიტალისტურ ელემენტებზე ძლევამოსილი შეტევის პერიოდში
მხოლოდ წარსულის კულტურის რენტით შეიძლებოდა აწმყოში თა-
ვისი არსებობის გამართლება, რომ ბრძოლა „ორ ფრონტზე“ ილუ-
ზიაა და „მე არ მინდა ვისიმე გახარება ან წყენა, ჩემს სიმღერის
შედგებს მე როდი ვანგარიშობ“ (1916 წ.). „მოულოდნელი ამბების“
გამო შევიწროვებული წვრილი ბურჟუა ყოველთვის იბნევა და მისი
აზროვნებაც ლოგიკურად ანარქიულია: ურიგდება „მდგომარეობას“
და ამავე დროს პროვოკაციულად სისინებს: „თქვენ მისინჯავთ თვალ-
ში ბეწვს საკუთარის დვირეთი“ ან „ოღონდ რამე გვიჩვენეთ დაპი-
რების გარეშე“ და სხვ.

გარეგნულად თანამგზავრული, ხოლო არსებითად წვრილბურ-
ჟუაზიულ-დემოკრატიული რეაქციონური თვალსაზრისი და განწყო-
ბილება „შემთხვევითი“ როდია, არამედ აბაშელების სოციალური ბუ-
ნებიდან და სოციალ-პოლიტიკური კონცეპციიდან, უკეთ — აბაშელე-
ბის მსოფლმხედველობით უპრინციპობიდან გამომდინარეობს, რაც,
ვიმეორებთ, ნიშნეულია ყოველი წვრილი მესაკუთრესათვის. იმ დროს
როცა იმპერიალისტური ომი შეუბრალებლად მუსრავდა იოდოფორ-
მით აყროლებულ ფარაჯებში გამოწყობილ მუშების და გლეხე-

ბის მილიონებს და პროლეტარიატის რევოლუციონური მოძრაობა თანდათანობით სათანადო მწვერვალებს აღწევდა, „დემოკრატიული“ პროექტი აბაშელი ტკბილად დალილინებდა გიტარას და „მზის ამოსვლის და ჩასვლის“ მეტს „ვერაფერს“ ამჩნევდა ამ ცოცხელ დედამიწაზე. სხვა რომ არა იყოს რა, მხოლოდ ამის გამო აბაშელის და მისთანების სახელი აუცილებლად შეუერთდება „ქართული პოეზიის თავადების კეთილშობილ სახელებს!“

ბოლშევიკური პარტია თავისი გმირული ისტორიის დიდ მანძილზე გამძაფრებით ებრძოდა და ებრძვის წვრილ-ბურჟუაზიულ დემოკრატიზმს, „მემარცხენე“ ფრაზიორობას, კლასთა თანამშრომლობის ოპორტუნისტულ თეორიას (ძველი მოდის ჰუმანიზმს) და მასთან ყოველგვარი სახის შემარიგებლობას, რაც არსებითაც კლასიური მშვიდობიანობის მორალური გამართლებისაკენ და მოცემული განწყობილების სტაბილიზაციისაკენაა მიმართული და რასაც იდეურად უნდა ვებრძოლოთ და ვამხილოთ ამ შემთანხმებლური, არსებითად რეაქციონური თვალსაზრისის და ემოციების ანტიპროლეტარული ბუნება და როლი.

*
* *

მორიგი სალიტერატურო წელი აღნიშნულ მოვლენებთან დაუნდობელი იდეოლოგიური ბრძოლის და მკითხველი მასების მაქსიმალური აქტივიზაციის ნიშნის ქვეშ უნდა წარიმართოს, დამხმარე როლი კი თანამგზავრების ყველაზე უფრო საბჭოთა და გულწრფელმა ნაწილმა უნდა შეასრულოს.

მაგრამ, ამხ. იაროსლავსკის არ იყოს, ხშირად ვლაპარაკობთ დაუნდობელ იდეოლოგიურ ბრძოლაზე. „ამ დროს სახეზე რომ შეხედავ კაცს, იფიქრებ არავის დაინდობსო, მაგრამ შემდეგ კრავივით ყველაფერს მიაფუჩეჩებს“.

მართალია, ჩვენ საერთოდ არ გვახასიათებს „შემდეგ კრავივით ყველაფრის მიფუჩეჩება“, მაგრამ ჩვენს რიგებშიც მოიპოვებიან ამხ. იაროსლავსკის მიერ მოხდენილად მოხაზული „ორიგინალური“ ტიპები, რომელნიც შეყვარებულნი არიან ლიბერალურ სიდინჯეში; საჭიროა ამ ამხანაგების იდეოლოგიური გაჯანსაღებაც.

გიორგი ნატროშვილი

ლირიკული „წყალდიდობისა“ და კლასიკოსები- საბან სწავლის შესახებ

„ჩვენ ცრუ ოცნებები არ გვინდა პოეზიაში... მაგვარი ოცნებებისა, — ოხისა და უხისა, ამაოთ ლაყბობისა და ქადაგებების დროები წავიდნენ; ჩვენ გვინდა პოეზიაში და ისეც, ვხედავდეთ საქმესა, ქეშმარიტებას, ჩვენი გულის პასუხსა, ჩვენი თავის ცნობას, ჩვენს გარემოს, ჩვენს თვისებებს და კუთვნილებას და არა... ოპიუმისაგან მოვრალის დაგვარს რაღაც რაღაცაებსა, ვაშაუშსა და ვულახებსა“.

ანტონ ფურცელაძე.

I

„თემები, რომელნიც მოელიან ავტორებს“ შეუძლებელია ჩაეთიონ იმ ფორმალურ ჩარჩოებში, რომელშიაც რამდენიმე საუკუნეებში ნებივრობდა არისტოკრატიული პოეზია და საერთოთ ძველი, დაღმავალ ეპოქათა შერყეულ ნიადაგზე აღმოცენებული მხატვრული ლიტერატურა. თემატიური რევოლიუცია, რომელიც უკვე ყველასათვის ხელშესახები ფაქტია, მოითხოვს ხერხობრივ და სტილისტურ პრინციპების ძირეულ რეორგანიზაციას წარსულის ჯანსაღ მემკვიდრეობის გამოყენების საფუძველზე. ეს საკითხი განსაკუთრებით მწვავეთ უნდა დაისვას პროლეტ. ლიტერატურის განვითარების იმ ეტაპზე, როდესაც ხდება საგრძნობი ცვლილებები, როგორც იდეურ ისე ფორმალურ სფეროში: ამ დებულების საუკეთესო ილიუსტრაციაა თანამედროვე ქართული პროლეტ. მწერლობა.

დღეს უკვე სადავო აღარ არის, რომ ყოველი ეპოქის თემატიკა მოითხოვს შესაფერის მხატვრულ ყანრებს. სოციალისტური აღმშენებლობა, სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაცია — თავადის ფერ-

მკრთალი ასული ხომ არ არის, რომ ფეოდალურ სონეტ-ტრეი-
ლეტებით მიუღიღინო მყუდრო კაბინეტიდან!! დღეს უნდა წავიდნენ
სალიტერატურო ფრონტებიდან ფსიქიურად არანორმალური, ნერვებ-
აშლილი, სათუთგრძნობებიანი პათოლოგები და ყოველგვარი ჯურის
გზადაბნეული მახინჯები, რომელთა პოეზია ლირიკული ქუხილის
და მეშინური ქავილის გაზეპირებული შტამპებით სცდილობს საქმის
გაკეთებას. მათ მაგიერ ჩვენ გვჭირია (და გვყავს) ბოლშევიკური დის-
ციპლინის მქონე ადამიანები, წესიერი მოქალაქე მწერლები.

და აი ამ, თანამედროვე ეპოქის ბოლშევიკური ატმოსფერის ზე-
გავლენის ქვეშ უნდა დავაჟკაცდეს ქართული პროზა. ქართული კრი-
ტიკა მუდამ სჩიოდა იმის შესახებ, რომ აღებული დროის ყოველ
მომენტში ქართული პროზა ძლიერ სუსტი იყო და მისი განვითარების
მწვერვალი მუდამ მომავლის საპერსპექტივო ილიუზიად იქ-
ცეოდა. ეს „პროზაული“ სისუსტე იყო მუდამ მძლავრი სტიმული
ლექსის დიქტატურისაკენ. ამ რიგად ქართული ლიტერატურის წარ-
სული არ არის მაინცა და მაინც ძლიერ დიდი სახარბიელო საგანძური
მხატვრულ მემკვიდრეობის მიღების თვალსაზრისით, თუ არ მივიღებთ
მხედველობაში ზოგიერთ გამონაკლისებს. (ი. ჭავჭავაძე, გ. წერე-
თელი, ალ. ყაზბეგი, ა. წერეთელი). ამ მწერალთა შემოქმედებაში
რეალიზმის სახით გადაიშალა ფართო ეპიური ტილოები. ილია ჭავ-
ჭავაძემ თავის შემოქმედების პირველ პერიოდში მთელი თავისი მხა-
ტვრული ყურადღება გადაიტანა ეპოქის სოციოლოგიური თემატი-
კის დამუშავებისაკენ, მან აიღო კურსი სოციოლოგიური მოთხრობების
შექმნაზე. (და არა ინდივიდუალისტურ-„ფსიქოლოგიურ“ თემატი-
კაზე). ეს ის ხანა იყო, როდესაც რეალიზმი აღწევდა ლიტერატუ-
რულ ჰეგემონიის მწვერვალებს და სიუჟეტის ახალი კონსტრუქცი-
ებით იძლეოდა იმ სოციალ-ეკონომიურ პროცესების მხატვ-
რულ ანარეკლს, რომელნიც შლიდნენ და არღვევდნენ საქართველოს
ცხოვრების ფეოდალურ-პატრიარქალურ ხანას. და არა მარტო სა-
ქართველოში, არამედ ამ დროს მთელი ევროპის ლიტერატურა რო-
მანტიულ მკმუნვარების და სულიერი უგზოუკვლობის ნაცვლად გა-
დადიოდა საქმიან საკითხების სფეროში. თავის თავად ცხადია ახალ
თემატიკას თან მოჰყვა განსხვავებული სტილისტურ ძიებათა პრო-
ცესი. ი. ჭავჭავაძემ თავის დროზე ერთი ახალი მხატვრული ხერხი
შემოიღო, რომელიც არ გააჩნდა მანამდე არსებულ რომანტიულ მი-
მართულებას: მან სიტყვას მისცა პრაქტიკული დანიშნულება ე. ი.
ყოველი ფრაზა დატვირთა სოციალური აზრით, ყოველ ბგერას მია-
ნიჭა ფუნქციონალური დანიშნულება და რეალისტური სტილის სი-

მაგრე უჩვეულო სიმალემდე დააყენა. „კაცია ადამიანი?!“ ^{გლახის} ნაამბობი“ და განსაკუთრებით „ოთარანთ ქერივი“, შეურყეველი საბუთია იმ ნილილისტების წინააღმდეგ, რომელნიც მოითხოვენ კლასიციზმისაგან სწავლის ლოზუნგის ლიკვიდაციას. ილიას შემდეგ გიორგი წერეთლის და ეგნატე ნინოშვილის მხატ. ფაქტებში რეალიზმმა მიაღწია მწვერვალს და დაექანა. მას შემდეგ დაიწყო გადაგვარების ხანგრძლივი პროცესი ქართ. ლიტერატურაში. კლასიკების უგზო-უკვლო ეპიგონებმა დაიწყეს სიმღერა უცნაურ ხმებზე და ამ ხნის განმავლობაში წარმოიშვა სიმბოლიზმი, როგორც ქართ. ლიტერატურის დეკადანსის უკანასკნელი საზღვარი. ხანგრძლივი უმოძრაობის შემდეგ იდეურ-ფორმალურ კონსერვატიზმის ჭაობი გაარღვია ახლათ წარმოშობილ პროლეტ. მწერლობამ, რომელიც დღეს უკვე მძლავრ საზოგადოებრივ მოვლენად ითვლება.

განსაკუთრებით უნდა აღვნიშნოთ, რომ საჭიროა კლასიკებთან ფრთხილი მიდგომა: რატომ? იმიტომ, რომ პროლეტ. მწერალმა თან არ გადმოაყოლოს ფორმალური ხერხების სწავლას ილია ჭავჭავაძის რეტროგრადულ-რეაქციონური ფილოსოფია სოციალურ ურთიერთობის საკითხებზე...

მაგრამ, როგორც ვსთქვით ყველაფერი ესენი გამონაკლისებია ქართულ ლიტერატურაში. ქართულმა პროზამ ვერ მოიპოვა აქტუალურ-საზოგადოებრივი მნიშვნელობა, ამიტომ იყო, რომ არჩილ ჯორჯაძე ჯერ კიდევ 1910 წელს ასე აყენებდა საკითხს:

— „...რატომ რჩება განუფითარებელი და თითქმის ერთ წერტილზე გაშემშებული ქართული ბელეტრისტიკა, მოთხრობა და რომანი?“

ჯორჯაძემ, როგორც უნიადაგო მისტიკოსმა და იდეალისტმა ამ საკითხს არა ობიექტიური გაშუქება მისცა. იგი სწერდა: „ლირიკული პოეტი... უმეტეს შემთხვევაში, გრძნობის ერთი მომენტით ღელდება და ფრთოსან მისწრაფებით იმსქვალდება... რომანი იგივე ცხოვრებაა მისი პლასტიკური და ტრაგიკული სახით...“ ამის შემდეგ ქართული ბელეტრისტიკის განუფითარებლობის მიზეზად ჯორჯაძე ქართულ ცხოვრების უფერულობას, სილატაკეს და განსაკუთრებით კი ქალების გადაგვარებას (!) სთვლის.

ეს მაგალითი იმიტომ მოვიყვანეთ, რომ ქართულ პროზის სისუსტეზე ლაპარაკი ახალი არ არის; არჩილ ჯორჯაძეებს და ნაციონალისტურ ინტელიგენციის მთელ წყებას აწუხებდა ბელეტრისტიკის კრიზისი; აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ მეოცე საუკუნის პირველ დასაწყისში პროზის სისუსტის მიზეზები იმალებოდა სოციალურ დეკადან-

სის სათავეში (რომელსაც წვერილი ბურჯუაზია და თავადაზნაურობა განიცდიდა) და დღეს კი თანამედროვე პროლეტარულ ლიტერატურაში გვაქვს არა კრიზისი, არამედ ერთგვარი მოუმწიფებლობა, „ზრდის ტკივილები“.

ბევრი ფიქრობდა და ფიქრობს ვითომ „ქართულ სიტყვას არც კი ეგუება (?) ენაწლუნგი პროზა“ (კ. მაყაშვილი). მაგრამ ეს მხოლოდ სიმბოლისტური ზღაპარია, რომელსაც არაფერი არა აქვს საერთო პროლეტ. ლიტერატურის განვითარების გზებთან. მგზავსად ამისა ზოგიერთი პროლეტარული მწერალი ლირიკული დაცემულობის მიზნად საქართველოს იდილიურ-ეგზოტიურ ბუნებას სთვლის: კ. კალაძე ასეთი სიტყვებით მიმართავს მ. მაიაკოვსკის:

„ხომ გახსოვს,
ბაღდადის მთებში ხომ გაზრდილხარ,
სიმინდის ყანებში
გივლია ფეხშიშველს, —
მო, ერთი
ქართულათ სთქვი რამე
თუ შესძლო, —
და სანაძლეოდ
თან ჩამოჰყევი ლექსს —
შენი ხმალი იყოს
და ჩვენი კისერი
თუ მაშინ
აქ შიშით თვალგახელილი
ვერ განახოთ
საკუთარ გულთან მოჭიდავე
და ორწონებში
ფრთებით ჩაჩეხილი...“

აი, როგორ „ფიქრობს“ კარლო კალაძე. მისი აზრით თვით ისეთი მძლავრი რკინის ნერვებიანი პოეტი, როგორიცაა მაიაკოვსკი, ისიც კი ვერ გაუძღვებს საქართველოს იდილიას და ქართულ ლექსის თქმის შემდეგ „საკუთარ გულთან მოჭიდავე“ მტირალ სანტიმენტალიკათ გარდაიქცევა!!

ასეთი შეხედულება ძლიერ შემცდარია. შორს არ წავალთ, თვით კალაძის ეპიური ლექსები და პიესა „როგორ“ აბათილებს ამ ცრუ შეხედულებას. შემდეგ მთელი რიგი ეპიური ნამუშევრები პროლეტ. ლიტერატურაში ურყევი საბუთებია იმის დასამტკიცებლათ, რომ ჰეგემონიისათვის ბრძოლაში პროლეტარულ მწერლობამ უნდა ჩამოიშოროს შეხედულება

იმის შესახებ, თითქოს საქართველოს პირობებთან შეუთავსებელი იყოს ეპიური ჟანრები. ეპიური ჟანრი ლიტერატურაში მოითხოვს პირველ რიგში გეგმიან საქმიანობას. დღეს ლიტერატურა პრაქტიკული საქმეა და ყოველდღიურობის პროცესში მკვეთრი მონაწილე. ყოველგვარი უგებლობის და სტიქიურობის გარეშე პროლეტ. მწერალი უნდა სცდილობდეს შექმნას პროლეტარულ მკითხველის მოთხოვნილების საპასუხო მხატვრული ფაქტი. ეს არ ნიშნავს რასაკვირველია შემოქმედებითი პროცესის წინასწარ, მექანიკურ ნორმაციას. დღეს საბოლოოდ განმტკიცებულათ უნდა ჩაითვალოს მარქსისტების აზრი შემოქმედებითი ფაქტებზე, როგორც რაციონალურ პროდუქციაზე, რომელშიაც მისტიური და ირრეალური არაფერი ურევია. ყოველ მხატვრულ ფაქტში საქმე გვაქვს მასალის და ხერხის ლოლიკურ ურთიერთობასთან. ახალი ლიტერატურა ემორჩილება საკითხის, ამ გვარ გადაჭრას და მაშასადამე მას აქვს უფლება მოსთხოვოს მწერალს ახალი ეპოქის ყოველი დამახასიათებელი დეტალის კონკრეტული გამოსახვა.

როგორ სდგას საკითხი ამ მხრივ ქართულ პროლეტ. მწერლობაში? თამამად შეიძლება ითქვას, რომ უკანასკნელ ხანამდე პროლეტარულ მწერლობაში გაბატონებული იყო ლირიული ჟანრი. ეს უკვე აღნიშნა ქართულ პრესამ. დღესაც ჩვენს ლიტერატურულ სინამდვილეში სოციალური აქტუალურათ მომქმედი ლიტერატურული ძალები უმეტეს შემთხვევაში სცდილობენ მკითხველის კურადლების დაჭიმვას ბგერების სანტიმენტალური სიმეტრიით, რითმიული ხმაშეწყობით და არა კონკრეტულ-საქმიანი სტრიქონებით. როგორც ახალი ძალები, რომელნიც კომკავშირულ მწერლობიდან იზრდებიან (კალე ბობოხიძე და სხვ.), აგრეთვე „სტაჟიანი მწერლები (ი. ვაკელი და სხვა) ძლიერ ხშირად ინდუსტრიალურ თემატიკას მოსავენ ქარბი ემოციონალობით და საბოლოო ანგარიშში მახინჯდება თემა. მხატვრული ფაქტი გაბედვით ვეღარ მიდის პროლეტარულ მკითხველთან, ვერ ეფარდება მის განწყობილებას და მხატ. პროდუქცია ჰკარგავს მოხმარებითი უნარიანობას.

გადავიდეთ ფაქტიურ მასალაზე.

II

ყოველგვარი გადახრა ბოლშევიკური ხაზიდან მდგომარეობს თანამედროვეობიდან ჩამოცილებაში. კალე ბობოხიძე თავის შემოქმედებაში აუცილებლათ ატარებს ასეთ გადახრას. იგი ვერ ეგუება სო-

ციალისტურ მშენებლობის მშვიდობიან ხანას და აქედანაა კიდევ მის ლექსებში „ლირიკული ქუხილის“ განწყობილებათა სათავე. პოეტის მხატვრული ლექსიკონი, თქმის ტენიკა და მასთან ცენტრალური განწყობილება არის რომანტიულ გმირული ხასიათისა:

1. „დასაბამიდან წყნარ ღვებებს ვგმობდი
ეხლა ც ბ რ ძო ლ ე ბ ი ს ს ი მ ძ ა ფ რ ე მ ა ხ ს ო ვ ს,
გ უ ლ ზ ე მ ა წ ვ ე ბ ა ს ი მ შ ვ ი დ ი ს ლ ო დ ი,
როს გრივალები არ არის ახლოს.
2. „მე ამ ზღუდეებს გავარღვევ გავალ
რომ მ ე ა მ ბ ო ხ ი ს ვ ა ტ ა რ ო წ ყ ლ უ ლ ი.
3. სხვა სიყვარული ამანთებს ისე,
რომ მაქვზებდეს ბრძოლებში, ქარში;
ამბოხებულის გრივალი ზღვისა
ვიმღეროთ მაშინ, ვიმღეროთ მაშინ“ (იხ. „ინდუს. ლირიკა“).

პოეტის „მხედრული“ განწყობილება ძნელი შესათავსებელია ინდუსტრიალურ გაზაფხულთან, თუმცა ამავე ფურცლებზე გვხვდება ლექსები ახლადნაგები ქარხნებისა და მშენებლობის შესახებ. საბჭოთა მშენებლობის თანამედროვე ეპოქის შედარება ობივტელურ წყნარ ღვებთან დამით გამოწვეული გადავარდნა სამხედრო კომუნიზმის „სტიქიურ“ განწყობილებაში — არის პოლიტიკური ხასიათის შეცდომა. ამ შეცდომის სოციალური საფუძველი იმარხება წვრილ ბურჟუაზიულ ჰაერეთში, ეს იდეური მხრივ. გარდა ამისა საგულისხმოა ის გარემოებაც, რომ რომანტიული მანერა, რომელიც ახასიათებს კ. ბობოხიძეს, არ გამოდგება მშენებლობის გამძაფრებელი ქმედობის გამოსასახავად, და ჩვენი აზრით სცდებოდა პლ. ქიქოძე, როდესაც მოითხოვდა პროლეტარულ მწერლობაში ეპიურ გადახალისებასთან ერთად პროლეტარულ რეალიზმის რომანტიულ შეფერადებას.

რომანტიული აღფრთოვანება, გულაჩუყება, ექზალტიურობა ვნებს „დამჯდარ“ ბოლშევიკურ საქმიანობას. ამ გზით მოცემული ახალი ადამიანის ტიპი ბოლშევიკის კარიკატურაა და არა მისი რეალური მხატვრული ანარეკლი.

ამ აზრს განსაკუთრებით ადასტურებს ი. ვაკელის მუშაობა. ვაკელის ორიენტაცია ეპიურ პოემებზე ძლიერ სასიხარულო მოვლენა ჩვენს ლიტერატურულ ცხოვრებაში: მით უმეტეს ვაკელი პრაქტიკულათ სცდილობს განახორციელოს კლასიკებისაგან სწავლის ლოზუნგი. ყოველი გაბედული ნაბიჯი ამ მხრივ უნდა გაზომილი იქმნეს იმ სარ-

გებლიანობის მიხედვით, რომელიც მოაქვს ავტორს თავისი მხატვრული მუშაობით ბოლშევიკური სტილის ჩამოყალიბებისათვის. რატომ? იმიტომ, რომ არის ძლიერ ხშირი მაგალითები, რომ საუკეთესო ამბები, პროლეტარული იდეები იხრჩობა გმირულ-ლირიულ განწყობილებათა ნიაღვარში. პროლეტარულ მწერლობის სტილისტიური საშვალეების, მხატ. ფორმების, სახეების, კონსტრუქციის უნარიანობის ინდუსტრიალიზაცია უნდა იყოს საფუძველი პროლეტარულ ხელოვნების მომავალ განვითარებისათვის. ინდუსტრია თავის ბუნებით არ ეფარდება რომანტიულ სტილს. ინდუსტრიალური ლირიკა—ნახევრად პარადოქსალური მცნებაა, რადგან დეკადენტების რამდენიმე თაობამ ლირიკაში ჩაჰკლა ყოველგვარი სიჯანსაღე. რასაკვირველია სანტიმენტალური წირპინი, პოეტური ფრაზების მინორული ხმარება ან გამოადგება ბოლშევიკურ პოემის მხატვრულ ლექსიკონს. ამ მხრივ საინტერესო მემკვიდრეობას წარმოადგენს კლასიკური რეალიზმი: ილია ჭავჭავაძის მკვეთრი თხრობის მანერა ყველაზე უფრო ახლოა პროლეტ. თემატიკის სოციალურ ბუნებასთან. რომანტიული პათეტიკაში კი, რომელიც ამ კერძო შემთხვევაში ი. ვაკელის პოემების ერთ ხერხთაგანს წარმოადგენს, ხელს უშლის: 1) გეგმიანი მუშაობის წარმოებას მხატვრულ შემოქმედების პროცესში და 2) მომჭირნეობის რეჟიმს სიტყვათა ხმარებაში. ყოველგვარი უგეგმოება, რომელიც წარმოადგენს წარსულის უხეირო ნარჩენს, მუდამ ატარებს თავისში პოტენციალურათ იდეოლოგიური გადახრების ნასახს.

ი. ვაკელი სცდილობს ძველი კულტურის პროგრესიული ელემენტების „გაბოლშევიკებას“, მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში ეს სიძველე სძლევეს ავტორს და აქცევს პასეისტურ განწყობილებათა რკალში. სძლევეს იმიტომ, რომ ვაკელმა ვერ შესძლო ძველი კულტურის ფუნქციონალური გამოყენება და მოექცა რომანტიზმის ზეგავლენის ქვეშ. წარსულის მხატვრული მემკვიდრეობის გამოყენება პროლეტარულ კულტურის მშენებლობის პროცესში არ ნიშნავს მკვდარი ლიტერატურული ფორმების მექანიკურ რესტავრაციას, მათ უმოტივო განმეორებას, არამედ სწავლა უნდა მიდიოდეს ამ მხატვრული ხერხების სინთეტიური დაძლევის გზით. კონსერვატიული კმაყოფილება ბარათაშვილის ლექსის უხეირო მიბაძვით აფერხებს პროლეტარულ ლიტერატურის სწრაფვას ჰეგემონიისაკენ. თემატიურ რევოლიუციას, როგორც მიზეზს, თან უნდა მოჰყვეს ფორმალური განახლება, როგორც შედეგი. წინააღმდეგ შემთხვევაში ძველი ლიტერატურული ფორმების უცვლელი გადმოღება პროლეტარულ პოეტს დააყენებს იდეოლოგიური გადახრის საფრთხის წინ.

ბევრი რამ რაც ძველი ხელოვნების ძვირფას საგანძურს შეადგენდა — უკვე გაცვდა, გაშაბლონდა, და თანამედროვე მკითხველში მხოლოდ უგემურ რეაქციას გამოიწვევს: ვარდულებულიანის ჰანგი დაძველდა, დ. გურამიშვილის მწყემსური იდილია გახუნდა; ამ გვარი მხატვრული მომენტები უნდა წავიდნენ ლიტერატურიდან. რით განსხვავდება ქვემოდმოყვანილ სტრიქონების იდეურ-ფორმალური რაობა კლასიციზმის დროინდელი სახეებიდან:

„იყო მოწყენით ასე გარემო
და ასეთივე მკრთალი იერით,
ზედ დანათოდა თვალზე გაშლილი
ცა უღრუბლო და ცა მშვენიერი.
ხოლო მწყემსი კი იქვე ტირიფთან
თავ დავიწყებით თავის სალამურს,
ხან აკვნესებდა, ხან ატირებდა
მარად ტკბილსა და მარად საამურს.
რა უნაღვლოა ცხოვრება მისი,
ტკბილი განცდები ათასგვარ ხმაზე,
უვლის ნახირს და არც ერთი ბოღმა
მას არ აწუხებს ამ ქვეყანაზე“.

აი რას ნიშნავს უგემობა. მშრომელი მენახირე ნიკოლოზის სისხლიან რეჟიმის მიერ დაჩაგრული პოეტის აზრით 905—6 რევოლუციის რეაქციის წლებში იჯდა წყნარათ, უნაღვლოთ, მყუდროდ და ამ განცხრომაში იღეოდა დღე და ღამეები. ეს აღარაა ის ჯანსაღი რეალური ეპოსი, რომლის მოსაპოებლათ საბარკადო ბრძოლაა საჭირო ძველ ხელოვნებასთან, რომ ამ უკანასკნელმა „თან არ გადმოგვაყოლოს“ თავისი ხავსმოკიდებული იდეოლოგია. ამხ. ბ. ბუაჩიძემ თავის დროზე მიუთითა ვაკელს იმის შესახებ, თუ როგორ არ შეიძლება კლასიკებისაგან სწავლის გაგება.

„ჩემო ციციანთელა,
ანათებ ნელანელა,
ანათებ და მაგ უქუმა
გული სულ დამინელა...
.....

და შენც რომ მიგატოვო
თვალს დამივსებ უბებით;
მე ცრემლები წამიღებს
და შენც დაილუბები!“ (იხ. ი. ვაკელის: „ლექსები“).

ამ სტრიქონებს პროლეტარული არაფერი არა სცხია. გმირულ პათეტიური ლირიკის სიჭარბემ „რკინის და

მანქანის, პროლეტარულ ურბანიზმის“ წარმო-
მადგენელი პოეტი ვაკელი მიიყვანა სსსრ-ში.
მენტალიზმამდე. აქედან ცხადია, რომ ზოგიერთ შემ-
თხვევაში ბრძოლა ეპიური ჟანრისათვის არის ამავე დროს ბრძო-
ლა პროლეტარულ მწერლობის იდეოლოგიური გაჯანსაღებისათვის.

რატომ არის, რომ სხვადასხვა „უკანდახევები“ ბოლშევიკურ გე-
ზიდან გვევლინება დაცემულობის ლირიკული განწყობილებით? იმი-
ტომ, რომ ეპოსი ყოველ დროში უფარდდება საქმიანი, ჯანსაღი
თვალსაზრისის მქონე ადამიანის ფსიქოლოგიას. ინტიმიური ლირიკა,
ცრემლების ფრქვევა და სხვა ამგვარი კათეგორიის მოვლენები არ
გამოდგება პროლეტ. მწერლობის მუშაობაში. ჩვენს კერძო შემთხვე-
ვაში ეს ხელს უშლის ვაკელის ფაბულარულ ლექსების წერას. ი. ვა-
კელი აწარმოებს დიდ ექსპერიმენტალურ მუშაობას, იგი სწერს ისეთ
პოემებს, როგორიცაა „მეწისქვილე“, „ზელიმხანი“, „არსენა ჯორჯია-
შვილი“, „პოემა საბჭოთა დღეებზე“ და დრამა „ნასაკირალი“. თე-
მატიურათ პირველი წარმოდგენს მთიური მორალის და ქურდული
აღვირახსნილობის შეჯამებას სექსუალობის საკითხთან დაკავშირე-
ბით (აღ. ყაზბეგის თემა), მეორე არის ყაჩაღ ზელიმხანის რომან-
ტიული თავგადასავალი, მესამე: მუშა რევოლუციონერი არსენა
ჯორჯიაშვილის ცხოვრების მხატვრული გადმოშლა და მეოთხე: ვილაც
ორბელიძის ეროვნული ფანატიზმით გამსჭვალული განცდები; ეს
უკანასკნელი პოემა ძლიერ დიდი საფრთხის წინ აყენებს პროლეტ.
მწერალს; კითხულობ პოემას და ვერ არჩევ, სად თავდება პროლეტ.
მწერალი და სად იწყება ფერდაკარგული, ყოფილი ადამიანი ი. ორ-
ბელიძე.

განვიხილოთ უფრო დეტალურათ „არსენა ჯორჯიაშვილი“. მა-
სალის განსაზღვრულ მხატვრულ ფორმებში მოთავსება, ჩამოყალი-
ბება იწვევს მკითხველში ემოციონალურ განწყობილებას. მაგრამ აქ
საჭიროა ზომიერების გრძნობა. დაღმავალ, დაცემულობის ეპოქების
ლიტერატურაში მთავარი ყურადღება ექცევა მხატვრულ ფორმას,
ნაწარმოების „ესთეტიურ სილამაზეს“. დღეს კი ლიტერატურა პრაქ-
ტიკული საქმეა. მკითხველის ყურადღების კონცენტრაცია გარეგნულ
მქუხარე განცდებზე შლის ახალი ხელოვნების ფუნქციონალურ და-
ნიშნულებას. ეს საფრთხე მოსჩანს დასახელებულ პოემაში. აქ ავ-
ტორი სცდილობს მასის ყურადღების დაჭიმვას არა კონკრეტული ამ-
ბებით, არამედ ლირიული განწყობილებით. აქ იკარგება პოემის სო-
ციალური დანიშნულება და იქმნება ილიუზია მოსაშვილ-ლეონიძე-

სებური პათეტიური ლექსებისა. პოემის ეს არანორმალობა მქონებ-
დება აგრეთვე მხატვრულ ლექსიკონის იდილიურ ხასიათში.

ი. ვაკელის პოემებს ახასიათებს თავად - აზნაურული — ეგზოტიური მხატვრული ლექსიკონი. ი. ვაკელის მთელი რიგი ლექსები და პოემები გვიჩვენებს, რომ იგი სარგებლობს ძველი ეპიტეტებით და შედარებებით;

ფაქტები:

1. „... ეგ არი ჩვენი ნაძალადევი
მისი მზე ახლაც სხივების ღვარებს —
ათოვებს ირგვლივ და როგორც დევი
იცავს ამაყად ტფილისის კარებს.
2. „შრომის შვილთა ძღვევის არია,
მე მომაგონებს მდინარეს ხევის
მომსკდარს მოვარდნილს ნიაღვრისა,
რომელიც მუდამ ღმუის და ყვირის
როგორც დაჭრილი ავიწადირი...“

პოემის აქტუალური თემა მოცემული ძველი ფორმალ ხერხებით ამახინჯებს წარსულის რევოლ. ბრძოლის ეფექტიურ მომენტებს. აი მაგალითად როგორ აღწერს სურათებს ვაკელი:

„ვით უდაბური ტყის განაპირად,
სულ განაბული ზის მონადირე,
მეძებრები კი ყუფენ ბრაზისგან,
მისდევნენ ტყიდან გაქცეულ ირემს,
არის გრიალი და ტყის შრიალი,
დაფეთებული ზანზარებს არეც,
ბოლოს, რომ თოფი იჭექებს სადღაც
და ძრის ეცემ აირემიც მწარედ —
ისე არსენაც მტრისგან დევნილი...“ და სხვა.

აქ არ არის არავითარი სახეების ინდუსტრიალიზმი. პირიქით: მუშა რევოლუციონერის შედარება ირემთან არის დაგვიანებული ეგზოტიკის მავნე ზეგავლენა. თავის დროზე ილია ჭავჭავაძე სწერდა:

„ყმაწვილი ქალი სავსე სიცოცხლით,
სავსე შვენების ჯადოთი გრძნებით
ნაზად, ამაყად ცეცხლის პირს იჯდა,
ვით მინდვრის შველი ყელმოღერებით“.

აქ შედარება სავსებით სწორია. ხოლო ვაკელის შედარება ართულებს, აძნელებს საგნის ათვისებას.

ვაკელმა ვერ დაიმორჩილა თემა. ყოველ მოვლენისადმი საჭიროა რეალური ჯანსაღი, კლასიური მიდგომა და სიუჟეტის ყოველი დე-

ტალის გამოსახვის დროს პოეტის ყურადღების ცენტრი უნდა დაჭიმული იყოს მთავარი იდეისაკენ. მასალის დაძლევა, მისი რაციონალური გამოყენება — აი რა არის პირველ რიგში საჭირო: წინააღმდეგ შემთხვევაში ძნელი გასაგები ხდება თუ რა თვისება იტაცებს არსენასი ვაკელს — მისი გმირული საქმიანობის გარეგნული „მქუხარე ელფერი“ თუ რევოლუციონური საქმიანობა. რევოლუციონერის გმირობა მუდამ იდეურ-პრაქტიკულ საჭიროებით გამოწვეული საქმიანობა იყო და არა ბაირონისებურ უმიზნო ანარქისტული ნებისყოფის ქაველი. მაშასადამე მიდგომის საკითხი განსაზღვრავს პოემის განწყობილებას. როგორ უდგება ვაკელი ამ საკითხს? პოემის შესავალში ერთგვარი მხატვრული კრედა მოცემული:

„ორი ათასი გული, რომ მქონდეს,
იქნებ გაუძლო ამ ნაღველს მაშინ,
თორემ პატარა გული პოეტის
ჩემო ძვირფასო წვეთია ზღვაში;“

შემდეგ ასაბუთებს ამ ნაღვლიანობის მიზეზს, რომ „მოვა უბედობა მრავალთავიანი დევივით“ და სხ...

ჩვენ გვგონია, რომ ეს მითოლოგია, ანარქიული გმირული კილო არ ვარგა პროლეტარულ იდეების გადმოსაცემად. ი. ვაკელს შეუძლია ამ განწყობილების შეცვლა საქმიანი მოტივებით. ახალი თემატიკის შეკვეცა ძველი ესთეტიკის პროკრუსტეს სარეცელზე ვერ მოგვეცემს ლიტერატურულ ჰეგემონიას.

გარდა ამისა უფაბულო ლექსმა (ლირიკა) უნდა დასტოვოს საბოლოოდ პროლეტარულ ლიტერატურის მაღლობები და გარდაიქცეს მეორე ხარისხოვან ჟანრათ. ჩვენთვის მიუღებელია ყოველგვარი ინტელიგენტური არშიყობა სიტყვებთან, ჯანსაღი რეალური ეპოსი უნდა გახდეს მთავარი ჟანრი პროლეტარულ მწერლობაში.

III

ზემოდ ჩვენ ვსწერდით, რომ ქართული პროზის სისუსტე იყო მთავარი დამახასიათებელი ნიშანი ქართულ ლიტერატურის არსებობის გრძელ მანძილზე. თავისთავად ცხადია მსუბუქი ჟანრის ლირიკა, — „ცა ფირუხ-ხმელეთ-ზურმუხტით“ შემკობილი, — ვერ იქნებოდა ბიძგი დიდი ეპიური ტილოების შექმნისაკენ. ქართულ ლიტერატურის მძლავრი ლირიკული დატენილობა ამუხრუჭებდა პროზაული

ნაკადის ფართო მოძრაობას. პროლეტარულ მწერლების ნაყოფიერი მუშაობით დღეს ეს დაბრკოლება თანდათან ისპობა. კ. ლორთქიფანიძის მოთხრობები იძლევიან დიდ იმედებს; „ბორანი“; „ვგვრველი დედა“, „ფოტოგრაფი“—პროლეტარულ ლიტერატურის საამაყო მხატვრული ფაქტები; ელ. პოლუმორდვინოვის „რკინის ძმები“, ახლო რევოლუციონური წარსულის მხატვრული გადმოშლაა, რომელიც გვიმტკიცებს პროლეტარულ პროზის ზრდის არსებობას. მაგრამ ეს მაინც არა კმარა. ჩვენი მწერლების მთავარ ნაკლათ უნდა ჩაითვალოს სოციალ-ფსიქოლოგიური სიღრმის უქონლობა მხატვრულ ფაქტის შენების დროს. მათ ჯერ კიდევ არ ეხერხებათ ტიპების ფართო, სოციალური მოხაზვა, ყოფითი დეტალიზაცია. კერძოთ ელ. პოლუმორდვინოვის „მოთხრობის გამირები სქემატიურათ არიან მოცემული... მის მიერ მოცემულ გამირებს ვითვისებთ არა როგორც დასრულებულ ტიპებს, არამედ როგორც ტიპების სქემებს“ (შ. რადიანი — „ლიტერატურული პორტრეტები“).

რატომ ხდება ეს? იმიტომ, რომ პროლეტარული მწერლები ვერ იცნობენ ახალ ცხოვრების ყოფითი-დეტალურ მხარეებს, ისე როგორც კლასიკები იცნობდნენ ძველ სოციალურ ურთიერთობებს და ძველი ტიპის ადამიანებს. ამას წინად იგივე კონ. ლორთქიფანიძეს სწერდა:

„ცხოვრების ფორმათა ცვალებადობაში, მათ დადგინებაში, ადამიანთა დამოკიდებულების განმტკიცებაში მწერლობამ მთავარი როლი უნდა შეასრულოს; ჩვენ კი, არამც თუ მუშის 24 საათის, — თავისი შრომით, სიხარულით, ოჯახური ურთიერთობით, არამედ მისი ერთი უბრალო სადილობის აღწერაც არ შეგვიძლია ხეირიანად... ჩვენ შესაფერად არც ახალი და არც ძველი სოფელი არ ვიცით. ამიტომ ჩვენი იარაღით, მხატვრული სიტყვით, სათანადოთ ვერ ვეხმარებით პარტიას საერთო მიზნის მიღწევაში“. (ხაზი ჩემია — გ. ნ.).

კ. ლორთქიფანიძის ეს სრულიათ გულწრფელი განცხადება ერთხელ კიდევ მიგვითითებს სწავლის საჭიროებაზე. მოვიგონოთ როგორ ჰქმნიდნენ კლასიკები ტიპებს?

ლ. ტოლსტოის, ი. ჭავჭავაძის და სხვათა შემოქმედების მიღწევა კლასიკურ სიმალეებამდე აიხსნება არა მარტო მაშინდელ ეპოქის სოციალ-პოლიტიკურ მოვლენების სირთულით, არამედ აქ მოქმედობს ის გარემოებაც, რომ ამ მწერლების ბიოგრაფია, ცხოვრების პროცესი

ძლიერ მდიდარი იყო ფაქტიური მასალით. ისინი ახლო იცნობდნენ ცხოვრებას, იცნობდნენ არა ყურნალ-გაზეთებით და ყურმოკრული ამბებით, არამედ შესწავლილი ჰქონდათ მთელი ცხოვრება ორიგინალში, დედანში. ლ. ტოლსტოი, რომ სამხედრო პიროვნება არა ყოფილიყო მისი რომანების მხატვრული ღირსება გაცილებით უფრო მდარე იქნებოდა, ვიდრე დღეს არის. ალ. ყაზბეგმა მწყემსად ყოფნის დროს აღრიცხა ყველა ის სახასიათო დეტალები მთიულების ყოფაცხოვრებისა, რამაც ესოდენ დიდი ინტერესი გამოიწვია მკითხველ მასებში. აქედან ცხადია: პროლეტარული მწერალი ვერ შეჰქმნის ახალი მოთხროვნების საპასუხო მხატვრულ ფაქტს თუ მას არ „უნახავს“ საბჭოთა სოფელი თავისი ყოველდღიური საქმიანობით, კულაკების ბრძოლით, ღარიბთა ჯგუფებით, კომუნებით და ჯვარმონგრეული ეკლესიებით. როცა ეს ყველაფერი ჩვენი მწერლის თავზე საკუთარ გარემოთ გადაივლის, როცა მწერლობას და ცხოვრებას შორის წაიშლება ძველი განხეთქილების, ზერეღეობის და შაბლონიურობის ყოველგვარი ნაშთი, მაშინ შესძლებს პროლეტარული მწერალი გვიჩვენოს სიმონა ძალაძეები, გოგია უიშვილები და სპირიდონ მცირიშვილები პარტიზლებით. ამიტომ ძლიერ სასიხარულო მოვლენაა პროლეტ-მწერლების გამგზავრება სას. სამ. კომუნების შესასწავლად.

ეგნატე ნინოშვილი არა მარტო იდეური საშვალებით, არამედ ფიზიკურადაც კი ებრძოდა ტარიელ მკლავაძეებს. კლასიკების მხატვრული ძლიერება იზრდებოდა არა ყურმოკრული ამბების ბლოკნოტში გადატანით, არამედ ეპოქის სოციოლოგიური თვისებების კონკრეტული ცოდნით. მწერალი, რომელიც სწერს სამოქალაქო ომზე, სამხედრო კომუნიზმის ეპოქაზე უნდა იცნობდეს არა მარტო წითელი არმიის გმირული ბრძოლების ისტორიას, არამედ სამხედრო სტრატეგია-ტაქტიკასაც. უკვე ცნობილია, რომ ძლიერ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება გამოცდილებას, პირადი ცხოვრების მრავალფეროვანებას, ამიტომ იბრძვის პროლეტარული კრიტიკა პროლეტარულ მწერლის პროფესიონალიზაციისთვის (ბ. ბუაჩიძის წერილები) და მოქალაქეობრივი აქტუალიზაციისთვის (პ. ქიქოძე). კლასიკები მთლიანად იყენებდნენ პირად გამოცდილებებს:

ლ. ტოლსტოის მთავარი ნაწარმოებები — „აღდგომა“, „ყაზახები“, „ბავშვობა და სიყრმე“, „მემამულის დილა“ და სხვა... ატარებენ

ავტობიოგრაფიულ ხასიათს, თუმცა მკითხველისთვის, რომელიც ვერ იცნობს ტოლსტოის ბიოგრაფიას, ეს დაფარული რჩება¹⁾.

თავადი ნეხლიუდოვი 19 წლის ახალგაზრდა სტოევს უნივერსიტეტის მე-3 კურსს და მიდის სოფელში ქველმოქმედური მიზნებით აღჭურვილი. პარალელურათ ამისა ტოლსტოის ბიოგრაფიიდან ვიცით, რომ მან 1847 წელს 19 წლის ახალგაზრდამ დასტოვა უნივერსიტეტი და წავიდა იასნაია პოლიანაში, დაუბრუნდა გლეხობას თავისი უტოპიურ-რეფორმისტული ზრახვებით, ისე როგორც ნეხლიუდოვი. აგრეთვე „ყაზახები“ არის შედეგი კავკასიური შთაბეჭდილებისა. დიმიტრი ოლენინი — ეს თვით ლევ ტოლსტოია. ისეთი ცოცხლათ გამოკვეთილი ფიგურა ამავე მოთხრობაში როგორც არის ეროშკა, ყოფილა ტოლსტოის ახლო ნაცნობი ყაზახი სტანიცა სტაროგლადოვსკში ცხოვრების დროს. აგრეთვე გონჩაროვის ეპოქალური ნაწარმოები „ობლომოვი“ ატარებს ზოგიერთ ნაწილებში ავტობიოგრაფიულ იერს. ობლომოვის ბავშვობის აღწერა კერძოდ ავტორს თავის ბავშვობის მიხედვით, მოგონებით აღუდგენია²⁾.

კიდევ მრავალი საინტერესო ფაქტების მოყვანა შეიძლება რუსულ ლიტერატურიდან. ქართულ მწერლობაში მრავალი მოგვეპოება ანალოგიური ფაქტები. ალ. ყაზბეგის გმირების მთელი პლეადა სინამდვილის უშუალო ნაკვეთები არიან. ზოგიერთების მოსაზრება, თითქოს ალ. ყაზბეგის შემოქმედების პროცესი „სტიქიური და აფექტიური“ იყოს, არ არის მართალი. ამის დასამტკიცებლათ გადავხედოთ ვახ. კოტეტიშვილის მიერ შეკრებილ მდიდარ ფაქტიურ მასალას:

1. „განკიცხულის“ ამბავი არის ავტობიოგრაფიული ფრაგმენტი. ნაწარმოები სავსე პიროვნული განცდით... — ამბობს კოტეტიშვილი — „განკიცხულის ერთი გმირთავანი, პორფირუშკა, დაწერილი ყოფილა ცოცხალი მოდელის მიხედვით, და ეს უკანასკნელი ყოფილა პორფირე ბარ — შვილი. ხოლო სოფიოს პორტრეტის დასაწერად ალ. ყაზბეგს მოდელათ აუღია ელისაბედ ყაზბეგი“.

1) სულ სხვაა ე. წ. „დოკუმენტალური პროზა“, რომელიც მწერლის ბიოგრაფიის დოკუმენტალურ გამოფენას მოითხოვს. აქ სერიოზული პროზა იკარგება და მის ადგილს იკავებს ავტობიოგრაფიული სუროგატი.

2) ზოგიერთი ბიოგრაფიული ცნობები ამოვიღე ვ. სავოდნიკის წიგნიდან — „Очерки по истории русской литературы“.

2. „ალ. ყაზბეგის გმირთა წყება ამავე სახელებითაც კი არსებულან ხევში და ჩვენი მწერლის პერსონაჟების ორიგინალები ისინი ყოფილან. მაგ. ელგუჯა. იგი ამავე სახელით ყოფილა ცნობილი მეცხვარე, რომელსაც დიდი გმირობა გამოუჩენია, როგორც თავისუფლებისათვის მებრძოლს. მისი სახელი დღესაც ცოცხალია ხევში და ჩონგურზე დღესაც დამღერიან:

ელგუჯამ ცხვარი აპყარა
მწყემსებს გაუყო ზიარი,
ადგა და გამოემართა“ და სხვა....

3. „იაგო „მამის მკვლელიდან“, — ყოფილა ბიბო ყაზბეგის „უკანონო“ ძმა, რომელსაც „კაცინაკლავს“ ეძახდნენ, მეტად ბრვე და გულადი ვაჟაკი“...

4. „ციცკა — ესეც ბიბო ყაზბეგის „უკანონო ძმა“, რომლის შესახებ შექმნილა ხალხური ლექსი და ლექსში თითქმის იგივე სიუჟეტია, რაც ალ. ყაზბეგის მოთხრობაში“.

ყველაფერი ეს გვეუბნება ჩვენ, რომ მწერალმა უნდა გამოიყენოს პირადი გამოცდილებანი, არა როგორც მხატვრული შემოქმედების თვითმიზანი, არამედ როგორც მასალა, საშვალეა ეპიური ტილოების შესაქმნელათ. პროლეტარულ მწერელების წინაშე ისმება საკითხი რეალური ცხოვრების შესწავლაზე, ახალი ადამიანების გაცნობაზე; ეს უნდა მოხდეს ლიტერატურულ კლასიციზმისაგან სწავლის პარალელურათ. მაგრამ, აქაც სდგება ჩვენს წინაშე მოსალოდნელი საშიშროება: არ გადაიქცეს პროლეტარული მწერალი ტრადიციულ ბელეტრისტულ ჟანრების ეპიგონათ; ამის თავიდან ასაცილებლათ მწერალი უნდა არჩევდეს რა არის მისაღები ძველი ხელოვნებიდან და რა გამოუსადეგარი.

დაკავშირებით ამასთან უნდა აღინიშნოს ერთი გარემოება: ამას წინად რაჟდენ კალაძე მოითხოვდა „ხალხური გმირული ეპოსის“ და სიმბოლიზმის ზოგიერთი ელემენტების გამოყენებას პროლეტარულ მწერლობაში. ეს სავეებით შემცდარი პოზიციაა. არაფერი საერთო არ არსებობს მითოლოგიურ როსტომ-ამირანებისა და თანამედროვე ბოლშევიკის კოლექტიურ ნებისყოფის შორის. პირიქით აქ არის ძირეული დაპირისპირება. ინდივიდუალური გმირობა, ავტორიტეტული ფეტიშები — აი მთავარი დამახასიათებელი ნიშანი გმირული ეპოსისა. რაჟდენ კალაძის მოსაზრება თითქოს „პროლეტარიატის კლასობრივ-საზოგადოებრივი ბრძოლა ასეთი გმირობით“ ხასიათდება — სავეებით

შემცდარია, რადგან დღევანდელი პროლეტარულ მასების კლექტიური ფსიქოლოგია არ იცნობს ბრმა გაღმერთებას „ძლიერი ნებისყოფისა“. მაშასადამე მითოლოგიური თემატიკის შესაფერი ფორმალური „ხერხები“ არ გამოდგება პროლეტარულ ლიტერატურისათვის. ახალი ადამიანის გმირობა მასიურ ორგანიზაციის უკეთეს მოწყობაში გამოვლინდება და არა ინდივიდუალურ-ზეკაცურ ჭიდილში რაიმე ზღაპრულ მოვლენასთან. საგმირო ეპოსი, ისე როგორც მითოლოგიური თქმულებები არაფერ სახარბიელს არ შეიცავს, რადგან აქ არ არის ლაპარაკი უბრალო, მშრომელ ადამიანებზე; ამავე მიზეზის გამო სავსებით გამოუსადეგარია პროლეტ. მწერლობისათვის სიმბოლიზმის ლიტერატურული ტრადიციები. სიმბოლიზმის იდეური წინამორბედნი, ფრიდრიხ ნიცშე, და სხვების მთავარი მოტივი — ზეკაცური ანარქიული აბდაუბდა ძლიერ ხშირათ ხურდავდებოდა წირპლიან სანტიმენტალიზმად. ვერლენ-ბოდლერის ღვინის კულტი, თავის ბოჰემით, ავადმყოფური მისტიციზმით დიამეტრალურათ წინააღმდეგია ყოველგვარი სიჯანსაღის, ამიტომ ეს მიმდინარეობა კონტრასტიულადაა განწყობილი პროლეტარულ მწერლის ფსიქოლოგიასთან.

პროლეტარიატს ეჭირვება არა სიმბოლისტური სიმახინჯის ესთეტიკა, არამედ ახალი საზოგადოებრივი წყობილებისათვის მედგარი მებრძოლი ხელოვნება.

შალვა რაფიანი

ლეო ქიაჩელი

ხშირად ესა თუ ის ავტორი დასწერს ისეთ ნაწარმოებს, რომლითაც მიიპყრობს საზოგადოების ყურადღებას. შემდეგ მორჩა და გათავდა: მას აღარავითარი წინსვლისა და ზრდის ნიშანი აღარ დაეტყო, ისევე თავის თავის გადამღერებას დაიწყებს სხვადასხვა ვარიაციებით. ჩვენში ასეთი „გაყინვა“ არც ისე იშვიათია. ეს მოვლენა უდიდეს საშიშროებას წარმოადგენს მწერლისათვის.

ლეო ქიაჩელმა თავი დააღწია ამ საშიშროებას (თუმცა ზოგჯერ მისი შემოქმედების ჰორიზონტზედაც ჩნებოდა ჩრდილები).

ლეო ქიაჩელმა კარგი ბელეტრისტის სახელი განსაკუთრებით ორი ნაწარმოებით მოიპოვა. ესენია: „ტარიელ გოლუა“ და „სისხლი“.

ჩვენც სწორედ ამ ნაწარმოებთა შესახებ გვინდა ლაპარაკი...

1905 წელი მეტად მდიდარ მასალას, ასპარეზს იძლევა მხატვრული შემოქმედებისათვის. რომ ეს სწორედ ასეა, ამას ამტკიცებს მთელი რიგი ნაწარმოებებისა, რომლებიც უკანასკნელ წლებში გამოქვეყნდა ჩვენში რევოლუციონური მოძრაობის ამ პერიოდის შესახებ (ნ. ლორთქიფანიძე „ბილიკებიდან ლიანდაგზე“, პ. სამსონიძე „პირველი ქართველი“, დ. სულიაშვილი „ნადვერდალი“ და სხვ.).

ლ. ქიაჩელის „ტარიელ გოლუა“, რომელიც უკვე რამდენიმე წლის წინათ დაიწერა და ეხლახან უკვე მესამეთ გამოიცა, 1905 წელს შეეხება. ის თითქმის ერთად-ერთი საუკეთესო ნაწარმოებია ცხრას ხუთის რევოლუციონური მოძრაობის შესახებ.

„ტარიელ გოლუა“ გაშლილია სოფლის ცხოვრების ფონზე. 1905 წლის წინა ხანებია. სოფელშიაც შეიქრა ახალი სიო. აქ რევოლუციონურ მოძრაობას ხელმძღვანელობს ტარიელ გოლუა და მისი შვილი ლევანი. კლასობრივი დაპირისპირებაც გარკვეულად მყლავნდება, ლევანი იყვარებს შეძლებული აზნაურის ქალს თინას. სოციალური ზღუდე ხელს უშლის მას ამ საქმის შესრულებაში. ლევანი მოღალატურათ იღუპება მტრის ხელისაგან. ტარიელსაც არ ასცდა ციხე, მაგ-

რამ ის მაინც შეუდრეკლათ მეთაურობს ახალ-ახალ რაზმებს ძველი წესწყობილების წინააღმდეგ.

„ტარიელ გოლუაში“ ბევრი საინტერესო მომენტებია. რომანის სიუჟეტი, ინტრიგა კარგათ არის განვითარებული. ლ. ქიაჩელი იჭრება დასავლეთ საქართველოს ერთ-ერთ კუთხეში და გვიშლის სურათს იმისას, თუ როგორ შედის სოფელში რევოლიუციონური მოძრაობა, როგორ ითვისებს მას გლეხის პრიმიტიული შემეცნება და შემდეგ რა როლს ასრულებს ის ამ მოძრაობაში.

ლ. ქიაჩელი რომანში გლეხ-რევოლიუციონერების მთელ გაღერეიას იძლევა. აქ არის 65 წლის გლეხი ტარიელ გოლუა, მისი შვილი — ლევან გოლუა, ბეჟანა, ტაგუ და სხვ.

ნაწარმოებში ყველაზე სრულათ და ყოველმხრივათ ტარიელ გოლუა გამოიყურება. ის აქტიური გლეხის სიმბოლოა. მის სისხლსა და ხორცში რევოლიუციონური განწყობილებები ორგანიულათ არის შესული. რომ ის რევოლიუციის მხარეზე უნდა იყოს, რომ ის უნდა ხელმძღვანელობდეს ამ მოძრაობას თავის სოფელში, ეს მისთვის აღარ არის სადაო:

ტარიელი ეკითხება თავის შვილს ლევანს:

— „ერთობის დამწყებათ გასახვენ მეზობლები... მართალია?...“

— სირცხვილი იყო სიჩუმე... ჩვენ-ლა ვსდუმდით!

— სწორეა!.. ყველგან ახალი სიტყვა ისმის... ახალი საქმე კეთდება — და ტარიელი მომღიმარი სახით წინ დაუდგა ლევანს. — მე რატომ არაფერი მითხარი, თუ ასეთი განზრახვა გქონდა?.. ჩემი აზრი ხომ იცოდი?..“

ტარიელ გოლუა სწორედ ამ ახალი სიტყვის და საქმის სიმბოლოა სოფლად 1905 წლის მოძრაობის ფონზე. მკითხველი ყოველთვის გრძნობს, რომ ტ. გოლუა არასდროს არ დაიხვეს უკან ბრძოლის ველისგან, რომ ის ყოველთვის მშრომელთა მხარეზე იქნება განთავისუფლებისათვის ბრძოლაში.

ტარიელი მშრომელი გლეხობისათვის ავტორიტეტია. მან არ იცის აჩქარებული მოქმედება. ის თვითველ თავის ნაბიჯს ზომავს, რომ საერთო საქმეს არ ავნოს.

ტარიელს კარგათ აქვს შეგნებული პასუხისმგებლობა საზოგადოების, „ერთობის“ წინაშე და ამიტომ პირადულს ყოველთვის უკანარიგში აყენებს. სწორედ ამიტომ იყო, რომ მან თავის შვილს ლევანს არ მისცა უფლება პირადი ინტერესების გულისათვის ხელი შეეშალა საერთო საქმისათვის. ტარიელი შეუდრეკელი, გაუღუნავი პიროვნებაა. მან გამოიარა ციხე, წვალება, შვილის სიკვდილი, ოჯახის გა-

ნადგურება, მაგრამ მაინც ღირსეულათ და მტკიცეთ ემსახურება თობას“, საერთო საქმეს.

რევოლიუციას ესაჭიროება რაზმელები, მებრძოლები. ტარიელ მათ შორის პირველია:

— „მე მოვდივარ! — გაისმა ბოლოს თამამი ხმა ხალხიდან და წინ წარსდგა სვანური ქუდი შუბლზე ჩამოფარებული, თეთრი თმა-წვერ-ულვაშით მოსილი ტარიელ გოლუა...“

ტარიელის მაგალითს სხვებიც ბაძავენ, რადგანაც ის მათი წინამძღოლი და ხელმძღვანელია:

„ტარიელ გოლუა ისე იდგა მათ შორის, როგორც დროს ქარიშხალით ტოტებ-შემსხვრეული, აქა-იქ კანდაკორძებული, მაგრამ ფესვებ-მაგარი და ტან-ძლიერი ძველი მუხა სდგას ხოლმე ახალ ავარდნილ მწვანე ნორჩს ტყეში...“

ტარიელ გოლუა დაუვიწყარი ტიპია ჩვენს ლიტერატურაში. ის 1905 წლის რევოლიუციაში მონაწილე აქტიური გლეხობის განსახებას წარმოადგენს.

რომანის დანარჩენი გმირები უფრო მკრთალათ გამოიყურებიან. არ არის სისრულით მოცემული რომანის ისეთი ცენტრალური ფიგურათაგანიც კი, როგორც არის ლევან გოლუა, მაშინ, როდესაც ეს შეიძლებოდა და საჭიროც იყო. ის ფსიქოლოგიური ბრძოლები, რომელიც ხდებოდა ლევანში, ფართე ასპარეზს წარმოადგენდა მწერლის კალმისათვის. მიუხედავად ამისა, ლევანის შესახებ მაინც შეიძლება ითქვას, რომ ის უფრო „მეოცნებე“ მებრძოლია. მის ცხოვრებაში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი გრძნობებს. მას ზოგჯერ არც კი შეუძლია, რომ თავისი მოზღვავებული გრძნობები შეაკავოს, თუ არ მიიღო ვისმესგან „გაკვეთილი“. მაში ყოველთვის იბრძვის ორი განწყობილება: პირადი (სიყვარული) და საზოგადო (რევოლიუცია). უკანასკნელ განწყობილებას ის თუმცა დიდის ბრძოლით, მაგრამ მაინც პირველ ადგილს უთმობს.

ლ. ქიაჩელი „ტარიელ გოლუა“-ში ერთი დიდი საშიშროების წინაშე იდგა: — რომ მას რომანის დიდი ფონი — 1905 წლის რევოლიუცია სოფლად — არ გადაექცია რამდენიმე პერსონაჟის ინტრიგის ასპარეზათ. შეიძლება ითქვას, რომ ამ საშიშროებას მან რამდენიმეთ დააღწია თავი.

ესლახან ცალკე წიგნათ გამოცემული „სისხლი“ შეეხება ცხრაას ხუთის მომდევნო პერიოდს.

„სისხლი“-ს ამ ნაწილში (წიგნი პირველი) ლ. ქიაჩელი გვიხატავს რევოლუციონერების მუშაობას და ბრძოლას ცხრაას ხუთის მოძრაობის დამარცხების შემდეგ.

ავტორს „სისხლში“ გამოყვანილი ყავს მთელი წყება „მრავალ-ჯეროვან“ ადამიანებისა. აქ არის: არჩილ დადაშიანი, ბოლშევიკი ნიკო, ანდრო ქარივაძე, ვარდო ვარაძე, შალვა რამაძე და სხვ.

რომანში პარალელურად ვითარდება ორი მოქმედება, ორი ინტრიგა, ორი კოლიზია (შეჯახება): რევოლუციონერების მუშაობა რევოლუციის საქმისათვის და სიყვარულის „ამბავი“.

არჩილ დადაშიანი — რომანის მთავარი გმირი მალალი წრიდან გამოსული ინტელიგენტია. ის რევოლუციონერ ორგანიზაციის ხელმძღვანელია. მაგრამ საერთოდ მისი რევოლუციონერობა უფრო „თეორეტიული“ ხასიათისაა. მასში არ მოსჩანს აქტიური და თავდადებული მებრძოლი. თვით ავტორიც რომანის გასწვრივ მრავალ ადგილას ცდილობს სწორედ ასეთად წარმოგვიდგინოს არჩილ დადაშიანი:

„ზღვისფერი თვალები აქვს არჩილს, მეოცნებე. ბობრ სახეზე სინათლე უკრთის და მოსიყვარულე იერი უთამაშებს. ჯადოიანი მზერა აქვს. ხმა—გულითადი, დაუსრულებლად თავაზიანი. ს უ ლ ა რ ჰ გ ა ვ ს მ ე ბ რ ძ ო ლ ს“ (კურსივი აქაც და ქვევითაც ჩვენია. შ. რ.).

„თუმცა ამ გარემოებაში ერთი რამ კი არის მაინც საყურადღებო: არჩილს ამ მოვლენაზე დაფიქრების დროს ყოველთვის ენიშნება ხოლმე, რომ ის არ არის ისეთი, როგორც ნამდვილად უნდა იყოს, ან თვითონ მას რომ უნდა იყოს, და რომ მისდა უნებურად ხანდახან თავის თავს ლაღატობს“.

„ასე გამოდის, რომ არჩილს საკუთარი ნებისყოფა არა აქვს და იგი შემთხვევასა და სხვის ნებაზე არის დამოკიდებული. მეტიც: ერთს აკეთებს, მეორეს კი ფიქრობს, ერთს გადასწყვეტს, სულ წინააღმდეგი კი გამოუდის“.

მეგობარი შალვა რამაძეც შემდეგი სიტყვებით მიმართავს არჩილს: „პროპაგანდისტობა რა შენი საქმეა“... და სხვ.

არჩილი შინაგანი ბუნებით არ არის რევოლუციონერი; მებრძოლის განწყობილებები მის სისხლსა და ხორცში ორგანიულათ არ არის შესული. ავტორის გამოთქმა რომ ვიხმაროთ, ის „სრულიად მისდაუნებურად“ გარევოლუციონერებული პიროვნებაა.

არჩილისებური პიროვნებები ბევრი ახსოვს რევოლუციონერ მოძრაობის ისტორიას. ასეთი ხალხი მხოლოდ მცირე ხნით იყვენ რევოლუციისათან, მუშათა კლასთან, შემდეგ კი ლაღატობდენ მას და

ბურჟუაზია-თვითმპყრობელობის სამსახურში მიდიოდენ. სრულიად სამართლიანად შენიშნავს ავტორი არჩილის შესახებ: „... ამ ნავს მიჰყვება არჩილი, ისე გაჰყვება იგი ცხოვრებასაც და იმ ნაპირს მიაღვება, რომელიც ბედზე უწყერია, თუკი არსებობს სადმე ნაპირი ამ ცხოვრებაში და მასზე დადგომა შესაძლებელია“ (კურსივი ჩვენია. შ. რ.).

არჩილი გაორებული პიროვნებაა. მაში ერთმანეთის საწინააღმდეგო განწყობილებებია დაბუდებული. ისინი განუწყვეტლივ ებრძვიან ერთმანეთს.

რომანის გასწვრივ არსად არ მოსჩანს არჩილის რევოლიუციონერობის და მუშათა კლასისადმი ერთგულობის დამამტკიცებელი მოქმედებები, — პირიქით: რყევისა და გაუბედავობის კი ბევრგან.

ანდრო ქარივადე ავტორს აქტიურ და ენერგიულ პიროვნებად ჰყავს გამოყვანილი. კონკრეტულ „მიზეზად“ მისი პროფესიონალურ რევოლიუციონერად გახდომისათვის, ავტორს მოცემული აქვს სატრფოს — ვარდო ვარაძის ძალით გათხოვება ციხის უფროს აბლანდიანზე. მაგრამ არსებითად შინაგანი, უშვალო მიზეზი ამ მოვლენის სულ სხვაა, უფრო ღრმა და მნიშვნელოვანი. სხვა პირობებშიაც ანდრო ქარივადე პროფესიონალური რევოლიუციონერი გახდებოდა.

ლ. ქიაჩელი ანდრო ქარივადეს მრავალგვარ განწყობილებებით გვაცნობს. მის პიროვნებაში ერთდამიანვე დროს ვგრძნობთ შეუდრეკელ მებრძოლს და „გულჩვილ“ ადამიანსაც.

ანდროს რევოლიუციონერობა აუცილებლათ გულწრფელი და პირდაპირია. ის მისი შინაბუნებიდან მომდინარეობს. ამიტომ მისი რევოლიუციონერობა უფრო გჯერათ, ვინემ არჩილ დადაშიანის.

ბოლშევიკ ნიკოს მიუხედავათ იმისა, რომ რომანში მცირე ადგილი აქვს დათმობილი, მაინც არის მთავარი ნიშნებით დახასიათებული. პირდაპირობა, ენერგიულობა და შეუდრეკლობა — აი, მისი თვისებები.

გზადაგზა ლ. ქიაჩელი დანარჩენი გმირების პორტრეტებსაც გვიჩვენებს.

რომანის ზოგიერთი ეპიზოდები რეალურად მომხდარი ამბავია (მაგ. ქუთაისის ციხის გათხრა და სხვ.).

„სისხლში“ ზოგიერთი ადგილი „მაგრათ“ არის გაკეთებული. ასეთია მაგ. თავდასხმა მატარებელზე, ყაზახების და რევოლიუციონერების შეტაკება ტყეში, ანდრო ქარივადის და დედის შეხვედრა ციხეში და სხვ.

სტილის მხრივ ლ. ქიაჩელი ჩვენი კლასიკოსების ტრადიციას აგრძელებს. მის ლექსიკონში იშვიათად შეხვდებით იმ „ხელოვნურ“ ნაწარმოებებს, რომლებიც „ინტელიგენტურ“ და „წიგნურ“ სიტყვებს და გამოთქმებს (არქაიზმს, ბარბარიზმს და სხვ.), რომელიც საკმაოდ ახასიათებს ჩვენს ზოგიერთ თანამედროვე მწერალს. მისი ნაწარმოებების სტილი მთლიანად გამართული და თანაბარია. აგრეთვე, ხშირად ლ. ქიაჩელს ნაწარმოებებში (განსაკუთრებით მოთხრობებში) შეაქვს ლირიზმი.

ლ. ქიაჩელის სტილის შესატყვისია ნაწარმოებების არქიტექტონიკაც, რომელიც ხასიათდება უბრალოებით, გარკვეულობით და ლოდიკურობით. ლ. ქიაჩელის ნაწარმოებებში მკითხველი ვერ შეხვდება მოქმედების და მოვლენის დაუბოლოებლობას, მოტივის უქონლობას და სიუჟეტურ სივრცეების აღრევას და სხვ.

ლ. ქიაჩელის თხრობითი კომპოზიცია აშენებულია ქრონოლოგიურ პრინციპზე, ნაწარმოებთა შინაარსი ვითარდება ევოლიუციის გზით. აქ მისთვის მთავარი არის დინამიურობა, მოვლენათა სწრაფი მიმდინარეობა. მაგრამ უნდა ითქვას, რომ ლ. ქიაჩელი ამ კომპოზიციურ პრინციპს ყველგან ერთგვარათ ვერ ხმარობს. ხშირად მის ნაწარმოებებში თხრობითი მიმდინარეობა ნელდება, მკრთალდება და მოსაწყენ ერთფეროვნებაში გადადის. მაგ. არ შეიძლება ითქვას, რომ „ტარიელ გოლუაში“ ტემპი მთელი რომანის გასწვრივ ერთი გამართულობით მიმდინარეობდეს. ალაგ-ალაგ რომანის ტემპი ძლიერ მოდუნებულია. ასევეა ზოგიერთ სხვა ნაწარმოებშიაც („სისხლი“ და სხვ.).

მეტაფორებს და შედარებებს ლ. ქიაჩელი მაინცდამაინც არ ეტანება. იქაც კი, სადაც ის მათ მიმართავს, ვერ გამოუდის ძლიერი და გამართული. უმეტეს შემთხვევაში ისინი „გაცვეთილი“ და „შაბლონიურათ ქცეულია: „ძირს დახრილი თვალები მაშინაღურად ასწია და ტარიელს შეავლო“... „ამ დილით განსაკუთრებულად მშვენიერი იყო ბუნება, კეკლუცი ჰქონდა ხალისიანი პირისახე და ახლად ტან აფეთქილ ქალწულისებრ მომხიზლავი გულუბრყვილობით ააშკარავებდა თავისი ჯერ კიდევ გამოურკვეველ სურვილთ და ნდომათ“... „შემოდგომა ბამბის გახეთქილი კვირტიდან ამოსულ ქულასავით გამოიმზირებოდა“... („ტარიელ გოლუა“), „ოთახში ცაცა შემოფრინდა განასროლი ისარივით“... „არჩილს კვლავ საშინელი აზრები მაჯლაჯუნასავით ჰგუდავდენ, ჰკრუნჩხავდენ, ჰკაწრავდენ“... „მის წინ რიონი ალღუმზე გამოსულივით შხუილით გარბოდა“... („სისხლი“) და სხვ.

ლ. ქიაჩელი ნაწარმოებში მომქმედ პირთა ფსიქოლოგიას ვერ იძლევა ღრმა და რთულ ფორმებში. მას უფრო ეხერხება მომქმედ პირთა განსაზოგადოებულ აბრისში გაშლა.

ერთი ნაკლიც, რომელიც კიდევ ახლავს „ტარიელ გოლუას“ და „სისხლს“ — არის მასიურ ფსიქოლოგიის მოუცემლობა, მომქმედი მასის განწყობილებების ფართე ფონზე გამოუმზეურებლობა.

ლ. ქიაჩელს არ ეხერხება აღწერებიც. ამიტომ „ტარიელ გოლუაც“ და „სისხლიც“ უმეტესათ დიალოგებზეა აშენებული...

„ტარიელ გოლუა“-ს და „სისხლი“-ს ავტორი ჯერ კიდევ არ არის ორგანიულათ მოსული საბჭოთა ცხოვრებასთან. მას ჯერ კიდევ რაღაც ეზიდება უკან. თვითონაც რყევაშია. საჭიროა მან მეტის გაბედულებით დასწყვიდოს წარსულთან დამაკავშირებელი ძაფები. ეს მას შეუძლია.

ლ. ქიაჩელს ყველაზე მეტი პირობები და შესაძლებლობა აქვს („ძველი“ მწერლებისაგან) გახდეს პროლეტარული რევოლიუციის ღირსეული და ნამდვილი თანამგზავრი. ჩვენ ველით ამას მისგან.

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა

ელიზბარ პოლუმორდენოვი — „შაშვილარ“.

სახელგამი 1929 წ.

ელიზბარ პოლუმორდენოვმა სრულიად სამართლიანად დაიმსახურა პროლეტარულ პროზაიკის სახელწოდება; ამას ერთხელ კიდევ ადასტურებს სარეცენზიო წიგნი.

პროლეტარული მწერლობა იზრდება ხარისხობრივად. ელ. პოლუმორდენოვის „შაშვილარ“ პროლეტარულ პროზის ხარისხობრივი ზრდის გამომსახველია. წიგნში მოთავსებულია ოთხი მოთხრობა, რომელნიც უახლოეს დროში დაიბეჭდენ ჩვენს ჟურნალებში.

მოთხრობა „შაშვილარ“ ეხება სვანეთის ცხოვრებას. ავტორს უნდა მოგვეცეს ბათირის სახით ახალი ადამიანი, რომელმაც უნდა დაარღვიოს ძველი სვანეთის ტრადიციული ყოფა.

ავტორს ძლიერ უყვარს თავისი გმირი. მას სწამს, რომ ბათირი ახალი ადამიანი უნდა იქნეს. აი როგორ მიმართავს მას:

— „ბათირ, ბათირ!

— რა გინდა, ვინ ხარ.

— როგორ თუ რა მინდა, მე ავტორი ვარ, რას შევები, ^{კაცსა} ჰკლავ?

— ღირსია და ვკლავ.

— ბათირ, ეგ შენ არ შეგშვენის. მთელი თემი შენ შემოგცქერის, მაგალითს შენგან იღებს და შენ რომ კაცი მოჰკლა, რა უნდა სთქვან, თითონ უარესს იზამენ.

— არა, სასიკვდილო უნდა მოკვდეს, ვინც რა უნდა სთქვას. თითონ ხომ უარესს იზამდენ.

— ხანჯალი ჩააგე ბათირ, ნუ გავიწყდება, რომ შენ ჩემი სურვილების ამსრულებელი ხარ. მე მინდა შენ ახალ ადამიანად გამოგიყვანო, მთელ თემში პირველობა მოგანიჭო და შენ კი სჩადიხარ იმას, რასაც ყოველი სვანი ჩაიდენს“.

მაგრამ ავტორს უნდა მოეხსენებოდეს, რომ ახალ ადამიანის მოსაცემად მარტო ისეთი დიალოგი არაა საკმარისი. საჭიროა უფრო ღრმა ფსიქოლოგიური ანალიზი. ნუ თუ ახალ ადამიანისათვის მარტო ის კმარა, რომ მან სასიკვდილოდ გამზადებული ხანჯალი ქარქაშში ჩააგოს? რა თქმა უნდა არა.

ამხ. პოლუმორდინოვს ბათირის მოქმედება სულ სხვა მხრივ უნდა გაეშალა. ბათირს თავისი მოქმედება არა აქვს შეგნებული. მართალია ის დგამს რადიოს, იბრძვის სოფლის გათვითცნობიერებისათვის, მაგრამ ყოველივე ეს რაღაც მექანიკურად გაკეთებული საქმის შთაბეჭდილებას სტოვებს. აქ ავტორის მოქმედება უფრო სჩანს, ვიდრე ბათირის.

მეორე მოთხრობა „წარმოდგენა“-ში მეტად საინტერესო მასალაა გადმოშლილი. იქ არის მოცემული წითელი არმია, როგორც შკოლა, საიდანაც დაბრუნებული არმიელები სოფლად საუკეთესო კულტურული ძალები არიან.

აქვე მოთავსებულია მეტად საინტერესო მოთხრობა „რკინის ძმები“, მაგრამ მასში ყოველივე არაა ნათლად მოცემული. ავტორი ეხება ლეჩხუმელ გლეხთა აჯანყებას. მოთხრობაც ამ ფონზეა გაშლილი. ავტორი წერს შესავალში „ის მთები, სადაც აჯანყება ხდებოდა მეფენით გადაძვივლია“, ყველამ უნდა იცოდეს რომ ექსკურსანტივით გავლას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, არამედ საჭიროა იმ თემის შესწავლა, რომელზედაც მოთხრობას სწერ.

ავტორის საყურადღებოდ უნდა აღინიშნოს ერთი ნაკლი. როგორც ვიცით, ყოველ კუთხეს აქვს თავისი დიალექტი, რასაც მწერალი მისდა უნებურად გვერდს ვერ აუხვევს. მაგრამ ამხ. პოლუმორდინოვს მისთვის ყურადღებაც არ მიუქცევია. „მაშშილარ“-ში მომ-

საქართველოს
საბჭოთაო
საგარეო
მინისტროს
საქმეთაღმწიგნობრო

ქმედნი სვანებია და სვანურ დალექტის ნასახიც არ სჩანს. ასევეა „რკინის ძმებში“.

საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ წიგნის გამოცემა გამართლებულია. „შაშვილარი“-ს სახით პროლექტ. პროზას ერთი საუკეთესო წიგნი მოემატა, რაც საერთოდ პროლექტარული პროზის ზრდის დამამტკიცებელია.

მ. მელაძე.

ლ. ტოლსტოი — „ჰაჯი-მურატი“.

სახელგამი. გვ. 355. ფასი რვა აბაზი.

„ჰაჯი-მურატს“ ტოლსტოის შემოქმედებაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს, როგორც ფორმის, ისე შინაარსის მხრივ. ფორმის მხრივ: აქ აღარ არის ტოლსტოისთვის დამახასიათებელი მრავალსიტყვაობა, „ჩამატებული ადგილები“ და სხვ., რომელიც ახასიათებს ბევრ მის ნაწარმოებს. აგრეთვე ნაწარმოების შინაარსი მეტის-მეტად ნათლად და გარკვეულად არის მოცემული.

ამ მოთხრობის თემათ ტოლსტოის აღებული აქვს მთიულების ბრძოლა რუსეთის იმპერიალიზმის წინააღმდეგ. კავკასიის მთიულები მრავალი წლების განმავლობაში იცავდნენ თავიანთ დამოუკიდებლობას, რომლის მოსპობასაც ძალით ცდილობდა თვითმპყრობელური რუსეთი.

მოთხრობის მთავარ გმირათ გამოყვანილია დიდი ენერჯის, გამბედაობის და თავმოყვარეობის პატრონი მთიელი ჰაჯი-მურატი.

გზადაგზა ტოლსტოი გვაცნობს თვითმპყრობელური რუსეთის უმაღლესი მოხელეების და თვით მეფის ფუქსავატურ ცხოვრებას.

საერთოდ „ჰაჯი-მურატის“ ქართულად გამოცემა დადებითი მოვლენაა. მაგრამ აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ამ სახით ამ წიგნის გამოცემა არ დააკმაყოფილებს ახალგაზრდა მუშურ-გლეხურ მკითხველებს, რომლისთვისაც უშუალოდ არის ის დანიშნული. ასეთი გამოცემებისათვის აუცილებელია წამძღვარება წინასიტყვაობის, რომელშიაც გარკვეული იქნება ავტორის შემოქმედება და დამახასიათებელი იქნება ესა თუ ის ნაწარმოები. სახელგამის მიერ გამოცემულ არა ქართველ ავტორის არც ერთ ნაწარმოებს არა აქვს ასეთი წინასიტყვაობა, რაც რასაკვირველია ნაკლად უნდა ჩაითვალოს.

სახელგამმა მომავალში მაინც უნდა გაუწიოს ანგარიში თავის ახალ მკითხველებს და მისთვის შესაფერის ფორმებში გამოსცეს ნაწარმოებები.

თარგმანი გვარნიანი. შეიძლება მისი უკეთესად თარგმნა.
წიგნი ტექნიკურად კარგათ არის გამოცემული.

საქართველო
საბჭოთაო
ელი.

აპ. ჭყონია „ნიკოლოზ ბარათაშვილი — პოეტი და მოქალაქე“.

გამ. „შრომა“ 1929 წ.

ქართული ლიტერატურის წარსულის კვლევა-შეფასება ჯერ კიდევ იდეალისტურად და ნაციონალისტურად განწყობილ მკვლევარების და კრიტიკოსების სამფლობელოს წარმოადგენს. იმპრესიონიზმი და პირადი განწყობილებები ეხლაც ფესვებმაგარია ქართული ლიტერატურის ისტორიის დაწერის დროს, წინააღმდეგ პირდაპირ და გარკვეულ კლასიურ შეფასებისა. მდგომარეობის ასე დატოვება შეუძლებელია. ქართული ლიტერატურის ისტორიასაც მტკიცეთ უნდა შეეხოს მარქსისტული ხელი. რუსეთში ამ მხრივ საკმაოდ ბევრი რამ არის გაკეთებული. ჩვენში კი უკანასკნელ ხანებში იდგმება ამ მხრივ პირველი ნაბიჯები.

ეხლახან გამოსული აკ. ჭყონიას შრომა „ნიკოლოზ ბარათაშვილი — პოეტი და მოქალაქე“ დადებითი მოვლენაა. ის წარმოადგენს პირველ ცდას სოციალ-კლასობრივი თვალსაზრისით განხილვისა ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედების.

აკ. ჭყონია ნ. ბარათაშვილის შემოქმედების მოტივებს სამართლიანად უკავშირებს იმ ისტორიულ-საზოგადოებრივ პირობებს, რომელიც შეიქმნა საქართველოში თვითმპყრობელურ რუსეთის დამყარების შემდეგ. თავად-აზნაურობის ერთი ნაწილი საბოლოოთ შეუბრუნდა თვითმპყრობელურ რუსეთს და ამ გზით დაისახა კარიერა ცხოვრებაში, ხოლო თავად-აზნაურობის მეორე ნაწილი კი წარსულით იკვებებოდა, მისტიროდა ძველ საქართველოს. ნ. ბარათაშვილიც განსაკუთრებით თავად-აზნაურობის ამ უკანასკნელი ნაწილის განწყობილებების გამომხატველია: „ბარათაშვილის ტკივილი — მისი წოდების იმ დროინდელი ტკივილია, მისი ურვა — საზოგადო ურვაა“. „ნ. ბარათაშვილმა შესძლო საკუთარ წოდების გრძნობის სიღრმეში ჩაწვდომა და მისი მხატვრულად მოცემა. ეს გძნობა — გრძნობა ურვის და წუხილის, გრძნობა კრულვისა და წყევლის. აქ მან, ისე, როგორც ჯერ არც ერთმა მეოსანმა, შესძლო გადაეშალა ჩვენს წინ პარაზიტად ქცეული, ცხოვრების კალაპოტიდან ამოვარდნილ კლასის მომაკვდაობის სურათი“.

ა. ჭყონია ვრცლად ჩერდება ბარათაშვილის პესიმიზმის სოციალურ საფუძვლებზე. არ სტოვებს უყურადღებოთ ბარათაშვილის შემოქმედების მოტივების ცალ-ცალკე განხილვასაც და სხვ.

ამ შრომის ნაკლად შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ ავტორს ნაკლები ყურადღება აქვს მიქცეული ფორმის საკითხებისადმი, არ აქვს განხილული ნ. ბარათაშვილის შემოქმედების ფორმალური მხარე (მარტო ენის განხილვა არაა საკმარისი). აქ უსათუოდ შეიძლებოდა მარქსისტული დებულების გამოყვანა შესახებ იმისა, თუ ნაწარმოების ფორმალური მხარე, როგორ არის შესატყვისი მწერლის სოციალურ-კლასიური ბუნების.

ავტორს არ შეიძლება დავეთანხმოთ იმაშიაც, რომ თითქოს პროლეტარულ მწერლებს შორის მასიურად იყოს გავრცელებული უარყოფა კლასიკოსების, ლიტერატურული მემკვიდრეობის. ამ მხრივ ზოგიერთ ამხანაგებს შორის ქონდა ადგილი გადაჭარბებას, მაგრამ ის ცალკეული და უმნიშვნელო ამბავი იყო. დღეს პროლეტარული მწერლები კლასიკოსებისაგან სწავლობენ ყოველივე იმას, რაც ჯანსაღი და მისაღებია თანამედროვეობისათვის.

გარეგნულათ წიგნი კარგათ არის გამოცემული.

წიგნის ფასი არ შეიძლება ჩაითვალოს მაინცდამაინც ხელმისაწვდომათ მოსწავლე ახალგაზრდობისათვის, რომლისთვისაც უპირველეს ყოვლისა დანიშნულია წიგნი.

ჯანი.

შალვა რადიანი „ლიტერატურული პორტრეტები“.

(წიგნი პირველი) სახელგამი 1929 წ. გვ. 205. ფასი 1 მ. 30 კაპ.

თანამედროვე ლიტერატურული კრიტიკის სისუსტეზე ლაპარაკი ჩვეულებრივ და ყოველდღიურ მოვლენად გადაიქცა საბჭოთა კავშირის ყველა რესპუბლიკების ლიტერატურულ-მხატვრულ ცხოვრებაში. დღეს კრიტიკის ჩამორჩენას მხატვრული ლიტერატურიდან ერთგვართ საკმაო სიმწვავით გრძნობენ რუსეთშიაც, უკრაინაშიაც და სხვ. მთელი რიგი წერილებისა, რომელიც ამ საკითხის ირგვლივ იწერება. ერთხმად აღვიარებს ამ მოვლენას. უკეთესი მდგომარეობა არც საქართველოშია. ჩვენში მარქსისტული კრიტიკის სფეროში უმთავრესად მუშაობენ ახალგაზრდები პროლეტარულ მწერალთა რიგებიდან.

ახალგაზრდა მარქსისტ-კრიტიკოსებს შორის ყურადღებას იქცევს ამხ. შ. რადიანი, რომლის „ლიტერატურული პორტრეტები“ (წიგნი პირველი) ეხლახან გამოსცა სახელგამმა.

ამხ. შ. რადიანის წერილები რომელიც ამ წიგნშია მოთავსებული, არ ატარებს საერთო ხასიათს, არამედ მათში მარქსისტული თვალსაზრისით განხილულია პერსონალურად მწერლები (გ. ტაბიძე, ს. მან-შიაშვილი, მიხ. ჯავახიშვილი, ტ. ტაბიძე, ვ. გაფრინდაშვილი, დ. შენგელაია, ს. ეული, ი. ვაკელი, ა. მაშაშვილი, კ. კალაძე, კ. ლორთქიფანიძე და ე. პოლუმორდენოვი).

ამ სახის და ხასიათის წიგნი თანამედროვე მწერლების შესახებ პირველი ცდაა ჩვენში. ასეთი წიგნი ძლიერ გაუადვილებს ჩვენს მუშურ-გლეხურ ახალგაზრდობას კრიტიკულათ შეისწავლოს თანამედროვე ლიტერატურული ცხოვრება და მისი წარმომადგენლები.

„ლიტერატურულ პორტრეტებს“, რომელიც პირველ სერიოზულ ცდას წარმოადგენს თანამედროვე ქართული ლიტერატურის ვითარების შესწავლის საქმეში, თან ახლავს „ჩავარდნებიც“, ნაკლიც. ზოგიერთ მათგანს ჩვენ აღვნიშნავთ:

უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია, რომ ამხ. შ. რადიანი მწერალს უფრო საერთოდ იხილავს და ამიტომ ზოგჯერ არ აკეთებს „უდარენიას“ მწერლის იდეოლოგიაზე, გარკვეულათ არ საზღვრავს თუ რომელი კლასის სოციალური ტენდენციების მატარებელია ესათუის მწერალი (ასეთია, მაგ. წერილები გ. ტაბიძის, დ. შენგელიას და სხვ. შესახებ).

ამხ. შ. რადიანი ხშირად გადაჭარბებული „ობიექტივობის“ დაცვას ცდილობს მწერლის განხილვის დროს და ამიტომ ზოგჯერ ეპარება მხედველობიდან ამათუიმ მწერლის არსებითი, დამახასიათებელი მხარე (ასე, მაგ. არ აღნიშნავს მკვეთრათ მიხ. ჯავახიშვილის რეაქციონერობას).

ამხ. შ. რადიანი ზოგიერთ მწერალს „შებრალებით“ იხილავს. ეს კი მარქსისტულ კრიტიკას არ სჩვევია. ის ყოველთვის კლასიური თვალსაზრისით უდგება მოვლენას (მაგ. როგორ შეიძლება დავიჯეროთ ტ. ტაბიძის და ვ. გაფრინდაშვილის „თანამგზავრული“ ტენდენციები).

„ლიტერატურულ პორტრეტებს“ არ აქვს დართული შესავალი, რაც რასაკვირველია აძნელებს გაგებას იმისა, თუ რა პირობებში იწერებოდა ისინი და რა მოსაზრებებით ხელმძღვანელობდა ავტორი, როდესაც სწორედ დასახელებულ მწერლებს იხილავდა და არა სხვებს.

ამხ. რადიანის წიგნს მრავალი დადებითი მხარეც აქვს, რასაც რასაკვირველია, ვერ ჩრდილავს აღნიშნული ნაკლი.

საერთოდ „ლიტერატურული პორტრეტები“ საქირო და სასარგებლო წიგნია, ის მარქსისტულ-პროლეტარული კრიტიკის და განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამომხატველია ჩვენში.

წიგნი გამოცემულია ლამაზათ. ფასი მეტათ ძვირია, რაც რასაკვირველია შეუშლის ხელს მის გავრცელებას მუშურ-გლეხურ ახალგაზრდობაში, რომელიც ასე გატაცებით ეტანება ასეთი ხასიათის წიგნებს.

გ. ს.

ბ. მირიანაშვილი „ქართული სიტყვიერების განარკვი“ (დასაწყისიდან

ჩვენს დრომდე)

ტფილისი 1929 წ. გვ. 220 VII. ფასი 2 მან. 50 კაპ.

ბ. მირიანაშვილის შრომა — „ქართული სიტყვიერების განარკვი“ მიზნათ ისახავს გაარკვიოს ქართული მწერლობის ვითარება, ეროვნული, ისტორიულ მოტივებთან და მოვლენებთან დაკავშირებით, უძველეს დროიდან დაწყებული დღევანდლამდე.

მაგრამ ეს შრომა ვერ ამართლებს მიზანს, ვინაიდან წარმოადგინს სრულ დაბნეულობას, ეკლექტიზმს. ავტორს არ გააჩნია კვლევის ერთიანი სერიოზული მეთოდი, რომლის ძალითაც მოვლენების და მხატვრული ნაწარმოების შეფასება სწორად სწარმოებდეს.

მირიანაშვილის ეს შრომა ისეთი რიგის ნარკვევია, რომლის მსგავსაა მუდამ ირჩეოდა ქართული სიტყვიერება, უფრო უკეთ, ეს შრომა სრული კომპილიაციაა, ყველა იმ შრომებისა და იმ შეხედულებების, რომელიც ქართული ინტელიგენტურ, იდეალისტურ კრიტიკას გამოუმუშავებია. აქედან ცხადია ნარკვევს აკლია, ის რაც მთავარია, ქართული ლიტერატურის, სიტყვა კაზმული მწერლობის მეცნიერული მარქსისტული შეფასება.

ავტორი ყოველ მწერალს და ყოველ მხატვრულ ნაწარმოებს იმ თვალსაზრისით უდგება თუ რა საუნჯე შემატა ამა თუ იმ მწერალმა ქართული ხალხის ეროვნულობას თუ რა „სიკეთისა და სიტურფის“ იდეები შემოიტანა ქართულ სიტყვიერებაში.

წიგნი არაა დაზღვეული მრავალი ობივატელური და ფილისტერული მოსაზრებებისაგან, რომელსაც მხოლოდ სიძველის სუნი უდის; ასე მაგალითად, იქ სადაც წიგნში ლაპარაკია პროლეტარული მწერლის ა. მაშაშვილის შემოქმედებაზე, რომელიც ავტორს რევოლიუციონური მწერლობის უნიჭიერეს წარმომადგენლათ მიაჩნია სწერია — „ქართული გენიის რასობრივმა თვისებამ აქაც იჩინა თავი“. რასობრივი თვისებების ძებნას ავტორი იქამდე მიყავს, რომ იგივე

მაშაშვილი „ქუჩისა და ბრბოს პოეტი“ ეროვნულ პოეტათ მიხინია და მასში უძებს სწორეთ იმას, რაც მაშაშვილის შემოქმედებაში იდეოლოგიური შეცდომაა და მარცხი.

ძველებურათ მოაზროვნე ავტორს რასაკვირველია ახალს ვერაფერს მოსთხოვ, რადგან ის თავისი საზომით უდგება მოვლენებს. ასე მაგალითად, თურმე სოციალისტური კულტურის განსავითარებლად პროლეტარული მწერალთა კავშირი ყოფილა დაარსებული.

სცნობს რა ავტორი თავისი შეხედულებებით ჩამორჩენილობას ერთ მეტად საინტერესო ხერხს მიმართავს. ნაწარმოებების შინაარსის გადმოცემების შემდეგ სადმე სოციალიზმის ან რევოლიუციის შესახებ უადგილო ფრაზებს მიაკერებს — „სოლომონ მეჯღანუაშვილი მატურია, რომელიც არდაზიანმა დაუბრუნა საქართველოს ბურჟუაზიას მის სიცოცხლეშივე, მაგრამ ესლა ის ბურჟუაზია პატრონს ჩაბარდა, როგორც სოციალიზმისაგან დამარცხებული. აქ აშკარაა, უკანასკნელი სტრიქონები ზედმეტია.

ნარკვევის ერთი დიდი ნაკლი იმაშია, რომ ის არ ემყარება ერთ რომელიმე გარკვეულ მეთოდს. აქ არეულია ეროვნული, ისტორიული მომენტები ისე, რომ ყოველი მწერალი, ყოველი მოვლენა სხვადასხვანაირად შეფასებულია.

წიგნის ერთი დიდი ნაწილი, რომელიც ძველი სიტყვიერების ისტორიას არკვევს უფრო მეტად ქართველ მეფეების ისტორიაა, ვიდრე სიტყვიერების ნარკვევი. აქ მოთხრობილია არა ქართული კულტურის, სიტყვა კაშმული მწერლობის განვითარების გზებზე, არამედ მეფეების ცხოვრებაზე და მაშინდელი დროის ისტორიულ ბრძოლებზე. ავტორი ამას რასაკვირველია განგებ არ სჩადის, რადგან წინააღმდეგ იმ შეხედულებისა, რომელიც ამტკიცებს, რომ ქართული კულტურის და სიტყვიერების კერა მონასტერი იყო და არა დარბაზი, აქედან ცხადია თუ რად არ აკლია წიგნს სადარბაზო ანეგდოტებიც.

ზოგი მნიშვნელოვანი ხანის და ეპოქის დასახასიათებლად ავტორი მიმართავს იმ ხანის პოლიტიკურ ვითარებას, რომ სოციალური ცხოვრების მოძრაობის ფონზე გამოარკვიოს მწერლობის მაშინდელი ხასიათი და მთავარი ტენდენციები, მაგრამ ეს ისე უსისტემოთ და დაბნეულათ ხდება, რომ მას არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება ეწოდოს სოციოლოგიური რკვევის ცდა.

ავტორის მოსაზრებები, როგორც ეპოქების საზოგადოებრივი ცხოვრების დასახასიათებაში და ძირითად ლიტერატურულ მოვლენების გამოკვლევაში, ისე მწერლობის და მწერლების ნაწარმოების ანალიზშიაც მკლე და ღარიბულია.

ყველგან ძველი, ტრადიციული მოსაზრებებია „ვეფხისტყაოსანი“ გენიალური ნაწარმოებია. რუსთაველი გენიაა, რომელიც ადამიანურ ცხოვრების და მისწრაფების საგნათ ისახავდა სიტუაციის, სიკეთის და სიმართლის იდეალებს, ამის დაუმატეთ ისიც, რომ ის გლახაკთა შემბრალებელი იყო და სხვა.

ალ. ჭავჭავაძე რომანტიკოსი პოეტი იყო, გრ. ორბელიანი „მუშა ზოქულაძის“ ავტორი.

მირიანაშვილი თავის წიგნში ერთ ძლიერ მარტივ ხერხს მიმართავს. ქრონოლოგიურად იხილავს მწერლებს, ყვება მათ ბიოგრაფიებს და მათი ნაწარმოებების შინაარსს. იგი მოკლებულია მოვლენების დეტაქტების შეფასების საერთო შეჯამების განზოგადოების უნარს და აზგვართ ერთ მთლიან სისტემაში მარქცეულ შეხედულებების წამოყენებას, რაც დილექტანტური აზროვნების შთაბეჭდილებას სტოვებს.

ილია ჭავჭავაძე მირიანაშვილს მიაჩნია ისეთ მწერლათ, რომელიც მაშინ „გამოვიდა ხალხის სამსახურისათვის“, და სხვ. ეს შეხედულება რასაკვირველია ახალი არ არის. მარქსისტული კრიტიკა აქ სხვანაირ დიფერენციაციას ახდენს. ჭავჭავაძეს იხილავს როგორც არა ქართველი ხალხის, არამედ თავად-აზნაურული და ლიბერალურ ბურჟუაზიულ, ერთ გარკვეულ სოციალურ ფენის წარმომადგენელს.

ავტორი არ სცილდება ტრადიციულ შეცდომებს ცალკე ნაწარმოების გარჩევის დროსაც. ასე მაგალითად, განდევნილი მას, არა სოციალური მოვლენის გამომხატველად მიაჩნია, მაშინ როცა განდევილში წამოყენებული იდეა გაგრძელებაა მისივე საპროგრამო „მგზავრის წერილების“ იდეისა.

ტრადიციულ-ობივატელური შეხედულება უკიდურესობამდე მიყვანილია, სადაც აკაკი წერეთლის შესახებაა ლაპარაკი „აკაკი წერეთლის მუშა პეპელასავით დაფრინავს საქართველოს ბაღნარის სხვადასხვა ყვავილს, მაგრამ ყველაზე უფრო თავს დაფრიალებს სატრფოს“ და სხვ. ეს კიდევ არაფერი, წიგნში ერთგან ასეთი რამეც სწერია: „ა. წერეთელი არ არის ქართველი ხალხის საზოგადოებრივი ცხოვრების მემბტიანე, როგორც ჭავჭავაძე და სხვ.“ გამოდის რომ ა. წერეთლის პატრიოტული ლირიკა არ ყოფილა საზოგადოებრივი ცხოვრების მონაწილე ძალა, რაც სრული სიყალბეა.

ნარკვევში გამოთქმულია ერთი მეტად კუროზული შეხედულება, — „რევოლიუციონური გრძნობის არა ნაკლები შემტანი სოფ-

ლის მშრომელთა მასებში იყო და შეიძლება ეხლაც იყოს კავშირი, რომელიც ქალაქელ მუშებს სოფელთან აქვთ“. კომენტარები ზედმეტია. ლიტერატურული ჩამორჩენილობა პოლიტიკურ ჩამორჩენილობასაც ამჟღავნებს. მესამე დასი მირიანაშვილის აზრით ეგნატე ნინოშვილის საფლავზე აღმოცენებულა და ისიც 1904 წელს (გვ. 191).

მირიანაშვილის ობივატელური შეხედულებები უკიდურესობაშიდგა მისული იქ, სადაც ი. გრიშაშვილის შემოქმედებას არჩევს — „მის ქნარს ახასიათებს უმთავრესად მშვენიერების ტრფობა მზიური ღიმილი, და სიცოცხლის სინარული“, „ფორმის ჰაეროვნება“ და სხვა. არც მეტი არც ნაკლები, აი გრიშაშვილის პორტრეტი.

მირიანაშვილი ნარკვევის ბოლოში ახალი მუშათა რევოლიუციონურ მოძრაობაში აღმოცენებული მწერლობას და მის წარმომადგენლებს ეხება, მაგრამ როგორც არსად აქ სრული დამახინჯებაა მუშათა მწერლობის ისტორიისა, არა სწორი კლასიფიკაცია და ფაქტების აბნეულობა.

მუშათა კლასის ჭირვარამის პოეტებათ მას დავითაშვილი, ქუჩიშვილი, ევდოშვილი და მაშაშვილი მიაჩნია, რაც ძლიერ არეულია და არაა მართალი. აქ პატივცემულ მკვლევარს ფაქტების უფრო მეტი ცოდნა და მათი მოხმარების უნარი უნდა გამოეჩინა. მუშათა კლასის მწერლობას დიდი ისტორია აქვს და მას სათანადო კლასიფიკაცია სჭირდებოდა.

მირიანაშვილის ეს ქართული სიტყვიერების განარკვი მეტად მოძველებული შეხედულებების წიგნია, რომელიც თანამედროვე ახალ მკითხველს ბევრს ვერაფერს მისცემს.

აღ. სულავა.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

	83.
ფრ. ნაროუშვილი — ხოლტი ეწევა აგიტაციას	1
ელ. პოლუმორდვინოვი — გადანერგილი (გაგრძელება)	5
პ. სამსონიძე — ლექსი	17
პ. ჩხიკვაძე — დაბინდებიდან გათენებამდის	19
კ. ბობოხიძე — სამშობლო	30
კონსტ. ლორთქიფანიძე — ახალი გლეხები	32
ვ. ლუარსამიძე — გეგმიანი შეტევის პოლიტიკისათვის	54
გ. ნატროშვილი — ლირიკული „წყალდიდობისა“ და კლასიკოსებისაგან სწავლის შესახებ	63
შ. რადიანი — ლეო ქიაჩელი	79
ბიბლიოგრაფია — ე. პოლუმორდვინოვის, ლ. ტოლსტოის, ა. ჭკონიას, შ. რადიანის და პ. მირიანაშვილის წიგნებზე	85

ს. მ. უ. ს. პოლიგრაფტრესტის 1-ლი სტამბა, პლენანოვის გამზირი № 91.

მთავარლიტი № 1343

* შეკვეთის № 1920.

ტირაჟი 1000.